

Snem Slovenskej republiky 1939

I. volebné obdobie.

2. zasadanie.

Tesnopisecká zpráva

o 16. zasadnutí snemu Slovenskej republiky
v Bratislave v utorok 28. novembra 1939.

Obsah:

Oznámenia predsedníctva:

	Strana
Otvorenie zasadnutia	2
Ospravedlnenie neprítomnosti	2
Od vlády došlo	2
Rozdaná tlač	2
Došlé nariadenia s mocou zákona	2
Vyhlásenie predsedníctva o budúcom zasadnutí	34
Zakľúčenie zasadnutia	34

Program:

Rozprava o vládnom vyhlásení	2
Reč poslanca Mondoka	3
Reč poslanca inž. Karmasína	9
Reč poslanca Čavojského	13
Reč poslanca Eszterházyho	17
Reč poslanca Lišku	25
Reč poslanca Turčeka	31
Reč poslanca Körpera	36
Reč poslanca Horáka	38
Príloha	42

Zasadnutie otvorené o 10. hod. 24. min.

Pritomní:

Predseda: dr. **Sokol**.

Podpredsedovia: dr. **Mederly**, dr. **Opluštil**.

Zapisovateľ: **Drobný**.

52 poslancov podľa listiny o prítomnosti.

Členovia vlády: dr. **Tuka**, **Čatloš**, dr. **Fritz**, **Medrický**, dr. **Pružinský**, **Sivák** a **Stano**.

Z kancelárie snemu: tajomník snemu dr. **Foltín** a hl. radca p. s. dr. **Čelko**.

Predseda dr. **Sokol** (*zvoni*):

Otváram 16. zasadnutie snemu Slovenskej republiky a zisťujem, že snem je schopný sa usnášať.

Ospravedlnenie neprítomnosti.

Svoju neprítomnosť ospravedlnili chorobou páni poslanci **Andrej Germuška** a **František Slameň**.

Od vlády došlo.

Zpráva ministerstva financií číslo 1805 1939-II/4 o mimoriadnej úverovej potrebe ministerstva národnej obrany. Prideľujem ju výboru rozpočtovému.

Rozdaná tlač.

Na dnešnom zasadnutí sa rozdala táto tlač:

1. Tesnopisecká zpráva o 15. zasadnutí snemu Slovenskej republiky.
2. Vládny návrh zákona o hlásení a nütenom nájme niektorých živnostenských provozovní. Návrh prideľujem výboru národohospodárskemu a ústavno-právne-mu.
3. Návrh poslanca **Jozefa Drobného** a spoločníkov na vydanie zákona o zmene predpisov o kvalifikovaní štátnych zamestnancov. Návrh prideľujem výboru iniciatívne-mu.

Došlé nariadenia s mocou zákona.

Tajomník snemu dr. **Foltín** (*číta*):

Predseda vlády v smysle § 44, ods. 3 predložil snemu tieto nariadenia s mocou zákona:

zo dňa 24. októbra 1939, číslo 274 Sl. z. o dočasnej úprave verejného notárstva;

zo dňa 9. novembra 1939, číslo 275 Sl. z. o príročí proti bývalému Česko-Slovenskému štátu, o prerušení sporov o tieto pohľadávky a o zastupovaní cráru;

zo dňa 9. novembra 1939, číslo 276 Sl. z. o úprave smlúv, dojednaných štátom;

zo dňa 8. novembra 1939, číslo 280 Sl. z. o dočasnom zmiernení niektorých úsporných srážok personálnych;

zo dňa 9. novembra 1939, číslo 281 Sl. z., ktorým sa zrušuje vládne nariadenie zo dňa 27. januára 1939, číslo 18/1939 Sb. z. a n., časť I., o odpredaji postrádateľného vojenského materiálu a

zo dňa 1. septembra 1939, číslo 208 Sl. z. o účinnosti niektorých ustanovení zákona číslo 131/1936 Sb. z. a n.

Predseda dr. **Sokol**:

Všetky tieto nariadenia s mocou zákona prideľujem výboru ústavno-právne-mu.

Prikročujeme k programu, ktorým je:

Rozprava o vládnom vyhlásení.

Prihlásili sa ako rečníci na strane „za“ páni poslanci: **Mondok**, inž. **Karmas'n**, **Eszterházy**, **Hancko**, **Čarnogurecký**, dr. **Körper**, dr. **Hrušovský**, **Čavojský**, **Horníš**, **Turček**, **Lukáč**, **Jankovič**, **Liška**, **Gašpar**, **Horák**, **Moravčík**, dr. **Tvrдый** a **Maguth**.

Navrhujem na základe usnesenia predsedníctva snemu, aby sa rečnická lehota určila na 30 minút.

Sú proti tomu námietky? (*Námietky neboľy.*)

Námietky nie sú, navrhnutá lehota je schválená.

Udeľujem slovo prvému rečníkovi, pánu poslancovi **Mondokovi**.

Poslanec **Mondok:**

Slávny snem!

Sotva nám doznelo v ušiach na myšlienky a veľkorysé plány bohaté vládne vyhlásenie prvej slovenskej vlády, vedenej dr. Jozefom Tisom, sotva sme sa vymanili zpod mohutného dojmu po vypočutí historického posolstva prvého prezidenta dr. Jozefa Tisu a už sa nám znova naskyľá vzácna príležitosť podrobne skúmať, kriticky rozoberať a spravodlivo zhodnocovať vládne vyhlásenie druhej slovenskej vlády, vedenej dr. Vojtechom Tukom.

Ku druhému vládne vyhláseniu prišlo vo veľmi krátkom čase preto, lebo nedávno v našom vnútro-politickom živote stala sa veľká, v histórii Slovákov významná a radostná zmena. Predseda prvej slovenskej vlády dr. Jozef Tiso riadením Prozreteľnosti a zo suverénnej vôle slovenského národa stal sa prvým prezidentom slobodného slovenského národa. Muž, ktorý pri stroškotaní lodi bývalej Česko-Slovenskej republiky odvážnym činom odpútal od topiacej sa lodi záchranný čln slovenskej štátnej samostatnosti a na tom člne zachránil slovenský národ, stal sa kormidelníkom záchranného člnu, aby svojou bystrosťou, ženiálnosťou, ostražitostou ako kapitán prezidentského mostka riadil osudy zachránenej slovenskej lodi s pomocou Bohou. Ak, žeby sa tá loď na rozbúrenom mori národov plaviť mohla len do prístavu pokoja a blaha. Keď zelieme odchodu nášho prvého predsedu vlády z našej bezprostrednej blízkosti, vedomí sme si veľkej jeho zodpovednosti, a preto na jeho šlachetnú prezidentskú prácu prosíme Božiu pomoc a požehnanie. *(Potlesk.)*

Keď porovnáme vládne vyhlásenie druhej slovenskej vlády s vládne vyhlásením predošlej vlády, s radostou zisťujeme, že ani v zásadách, ani v budovateľských plánoch, ani v cieľoch, ani k tomu primeraných prostriedkoch sa terajšia vláda nemieni odkloniť od základných smerníc našej kresťanskej a nacionálnej politiky, i keď latinské prislovie hovorí: „Si duo iaciunt idem, non est idem“, keď dvaja činia to isté, už nie je to isté. Predsa v úsilí hľadať dobro národa kráča i druhá naša vláda tou istou cestou, ako vlada prvá. Ako vlak nemôže sa dostať na zcestie, ak sa pridrža ocelových koľajníc, tak nemôže ani naša vláda pustiť sa na bludné chodníky, keď sa

riadi tými smernicami, ktoré jej určil ideový tvorca Slovenského štátu, vznešený a zvečnelý vodca Andrej Hlinka, majúci za heslo životné „Za Boha a za národ!“ Toto sú tie dve ocelové koľajnice, po ktorých náš vodca prišiel k večnému cieľu, k Bohu, a k pozemskému cieľu, k slobode slovenského národa.

Šťastný je národ slovenský, keď osudy svoje môže sveriť do rúk takej vlády, ktorej členovia sú všetci odchovaní a nadšení duchom Hlinkovým. Šťastný je slovenský národ, keď je vedený a spravovaný v duchu kresťanského svetového názoru, ku ktorému sa naša vláda verejne priznáva: svojom vládnom vyhlásení týmito slovami: celá štátna politika pôjde cestou, ktorá zodpovedá duchu kresťanskému, ktorý je našou vedúcou smernicou sledovanou i vo výstavbe nášho štátu.

• Vitame toto sebavedomé a mužné vyhlásenie sa vlády ku kresťanskému svetovému názoru. Sme všetci s našou vládou presvedčení, že niet ani jedného problému na ktoromkoľvek poli ľudského a národného úsilia, ktorý by sa nedal šťastne a pre národ osožne riešiť na podklade svetového názoru kresťanského. Preto, chvála Bohu, Slováci nie sme odkázaní na žiadne cudzie ideológie, ktoré by sme museli presádzať do našej národnej záhradky. Žiadna z týchto novodobých ideológií neprešla ešte skúškou ohňa a nevieme o žiadnej ešte, či prežije svojich otcov. •

My nemusíme sa ohliadať ani napravo ani nalavo. My máme svoju tisíc a viac ročnú tradíciu kresťansko-národnú, v duchu ktorej budeme vedieť preporodiť k plnšiemu a bohatšiemu životu náš vzkrieseny národ. Devízou našej vlády preto nebude nikdy známe slobodomurárske heslo a pranie: náboženstvo nepatrí do politiky, ale práve naopak, za symbolom kresťanstva, za krížom, ktorý ozdobuje všetky verejné a štátne úradovne, vnikať bude do celého nášho verejného i súkromného života duch a kresťansko-mravné zásady Ukrižovaného. Viem, že sa náboženské a mravné zásady kresťanské vylučovali z verejného a politického života; odstraňovala sa i mravná zodpovednosť verejných dejateľov pred Bohom a pred svedomím, uvoľňovali sa mravné záväzky človeka k človeku, národa k národu, z diplomatického slovníka stratila sa česť daného sľubu, slova,

smluvy, záväzku, čo nemohlo mať iných následkov, ako zmätok, neistotu, zbrojenie a strachy pred tým, ktorý by mal byť považovaný za úprimného priateľa.

Za takých okolností život a spolupráca ľudí i národov stáva sa nemožnou. To napraviť je možné len okrestaním celého verejného, spoločenského, kultúrneho, hospodárskeho, sociálneho a politického života. Keď celý verejný život preniknutý bude duchom kresťanským, zavládne medzi ľuďmi i národami väčšia dôvera, spokojnejšie spolunažívanie, usnadnená bude práca vedúcich činiteľov a nebude treba ani toľko trestných zákonov, tým menej väznic a koncentračných táborov. Náš národ je ešte Bohabojný a mravný, treba len tieto vlastnosti v ňom prehľbovať a petrifikovať náležitou školskou i mimoškolskou výchovou mravnou, na ktorú nech sa nezabúda ani v škole, ani v Hlinkovej mládeži, ani v Hlinkovej garde, ani v armáde.

Vládne vyhlásenie i v tomto smere nás ubezpečuje, keď vláda berie na seba i túto vznešenú povinnosť, ako sa k nej priznáva v stati o školstve hovoriac: „Bolo by veľmi mylné myslieť si, že sa už urobilo všetko vyslovením zásady, podľa ktorej vo výchove a vo výučbe budeme sa spravovať kresťanským a národným svetovým názorom a pri tom by sa zabudlo, že tieto idey aj keď sú najkrajšie, samy sa neuskutočnia. Ak nemajú byť len heslom bez obsahu, treba nám ustavične bedliť, aby sa stelesňovali a tak prenikali v našom školstve, aby sa staly jeho pečaťou, ktorú nikto s neho neodstráni. Budeme aj v škole strázcami ideálov, ktoré náš národ v zlých časoch vzpružovali v boji zaceľovali a teraz nás pohýňajú za štát pracovať a obetovať. Podľa doterajšieho účinkovania možno s radosťou uznať, že naša školská správa si dobre uvedomuje tieto okolnosti, je ochrányňou týchto najvyšších hodnôt a tak najvýraznejšie sa odzrkadľuje nový duch národný a kresťanský v školstve.“

Toľkoto vládne vyhlásenie.

K tejto výchovnej práci ochotne a výdatne poskytnú pomocnú ruku i cirkve kresťanského vyznania.

Z celého vládneho vyhlásenia cítiť vánok ducha kresťanského a preto naplnení sme nádejou, že uskutočnenie tohto rozsiahleho pracovného programu v duchu kresťanskom prinesie na každom úseku

štátneho a národného života opravdivé pozhnanie.

Druhou dominantnou zásadou našej vlády pri uskutočňovaní pracovného programu musí byť druhé Hlinkovo heslo: „Všetko za národ“. Každý zákon, každé opatrenie musí byť podrobené najprísnejšiemu kritériu, či to alebo ono srovnáva sa so záujmami národa. Všetko do služieb národa, i prácu, i pohodlie, i zdravie, i život.

Uznávame, že za terajších medzinárodných pomerov na tomto poli čaká vládu najťažšia, najzodpovednejšia úloha. Celá Európa a svet je v pohybe. Situácia sa so dňa na deň mení a zdá sa, akoby k horšiemu. Naše malé Slovensko stalo sa najexponovanejším štátom v srdci Európy. Slovensko leží na križovatke rozdielných a často proti sebe stojacích tak ideologických ako aj veľmocenských záujmov a plánov. Dostali sme sa ako malé zrnko medzi mlynské valce veľmocí.

Veľkou starosťou našej vlády preto musí byť, aby zachránila strechu nad nami pred iskrami proti sebe stojacích a už v sústredstve sa nachádzajúcich ideologických frontov. Nesmieme podľahnúť ani zprava, ani zľava. Vyhýbať sa musíme doma akýmkoľvek ideologickým bojom. Keď si treba hádam niečo z cudzích ideológií a z ich praktizovania osvojiť, nech je to len toľko, koľko môže zniesť a pojať do seba po najprísnejšej kritike svetový názor kresťanský. Tak si zachováme neutralitu ducha v smysle našich tradícií a to je prvý predpoklad našej samostatnosti duchovnej a svojráznosti slovensko-národnej.

Ďalšou našou povinnosťou musí byť, nikdy sa nemiešať do riešenia sporov iných národov. Nehasme, čo nás nepáli. Najväčšou chybou politikov bývalej republiky bolo práve to, že na miesto toho, aby sa boli starali o riešenie domácich sporov a problémov, hnani ctibažnosťou a túžbou po veľikášstve, ako predsedovia Spoločnosti národov radi riešili spory medzi republikami južnej Ameriky, radi organizovali sankcie proti Taliansku, radi saskupovali mocnosti proti Nemecku, radi kuli plány na dunajskú konfederáciu, snili o červenej i zelenej internacionále, ale zatiaľ nevideli pod nosom problém sudetský, a nepochopovali ani problém slovenský. Zahynuli i s republikou pre chorobu veľikášstva.

My sa budeme starať len o svoju domácnosť, kde máme dosť svojich problémov.

Pripomeňme si niekoľko takýchto problémov, ktoré treba čo najskôr rozriešiť. Jeden z nich by bol, čím viac urýchliť a úspešne dokončiť sjednocovací proces v národe. *(Potlesk.)* Jednota ducha, jednota mysli je nám v prvom rade potrebná. Preto nech čím skôr vybledne a vymizne medzi nami prifarbenie starej politickej príslušnosti. Nech prestane už triedenie ľudí na agrárnikov, na marxistov, na ľudákov a nech sme len Slováci v jednej strane. Len v tejto jednote a svornosti spočíva naša sila. Stálym zdôrazňovaním vlastných a jedinečných zásluh, podceňovaním iných, triedením sa na sídorovcov, murgašovcov, machovcov, na októbristov, na marxistov, na gardistov, negardistov, na čakateľov a rodoobrancov, na evanjelikov a katolíkov *(potlesk)* by sme iste, nedocielili tej konsolidácie vnútornej, ktorá je nám potrebnšia nad chlieb a soľ. *Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur.* Svornosťou srastieme, nesvornosťou padneme. Básnik Sládkovič z hrobu na nás volá: „Kedyže príde k veľkej budove, keď každý stavia grundy nové“.

Učme sa z našich dejín. Kedykoľvek hrozilo národu nebezpečenstvo, ozval sa v našich predkoch vždy mocný pud sebazáchrany, ktorý sotrel všetky rozdiely stavovské i konfesijné a Slováci vždy sjednotení kráčali proti nepriateľom. V dobe maďarizácie našli sa štúrovci a bernolákovci, moyzesovci i kuzmányovci. V nedávnej minulosti hlinkovci a rázusovci a pred rokom i polrokom, v októbri i v marci, keď išlo o naše bytie, všetci našli sme sa v jednom tábore, na jednej línii, ktorú už nikdy nesmieme opustiť, keď nám je naša samostatnosť a slobodná domovina drahá. *(Potlesk.)* Túto jednotu previesť a zachovať povolaná je škola, Hlinkova mládež i garda. Táto posledná však musí k tomu dostať primeranejšie zriadenie, aké má dosiaľ. Vo vládnom vyhlásení je už aj na to pamätané, keď v stati o Hlinkovej garde sa hovorí, že vydaný bude ešte osobitný zákon o organizácii Hlinkovej gardy.

K politickému problému sjednocovania podobný je i problém sociálny. I tu treba veľa vyrovnávať. Obzvláštnou starostou našej vlády a nás všetkých bude odstra-

ňovať čo najskôr veľké sociálne nesrovnalosti v našom národe. Máme veľa chudoby a prílišná chudoba vieme že je parenišťom všetkých revolučných ideí. Paupertas maxima meretrix. Najľahšie možno strhnúť na scestie chudobného človeka, ktorý bez chleba a groša v zúfalej sebazáchrane je ľahko vstave vyzliecť sa i z rúcha ľudskosti. Aby sa včas predišlo sociálnym bojom, musíme odstrániť kriklavú chudobu a zaistiť všetkým občanom možnosť slušnej výživy, trvalého zamestnania, primeranej rodinnej mzdy, možnosti skorého zakladania rodinného krbu v slušnom a zdravom byte. Skoro polovicu nášho národa tvorí trieda robotnícka, ktorá veru dosiaľ nemala tej životnej úrovne, ako by podľa Božieho a ľudského práva jej patrilo. Vitáme preto hospodársky plán našej vlády, podľa ktorého vláda prikráča k tak rozsiahlemu zriemysleniu Slovenska, že budeme môcť doma spracovať všetky prírodou nám dané suroviny a budeme vedieť zamestnávať i našich robotníkov, ktorých by nestačilo živit naše poľnohospodárstvo. Sme presvedčení, že vláda sa postará i o primeranú a slušnú rodinnú mzdu pre všetkých pracujúcich, lebo v tom vidíme najlepšiu záruku vnútorného pokoja a konsolidácie.

Keď sa vláda postará o sociálne najslabšiu časť národa, o robotníctvo, iste nebude menšiu starosť venovať i druhej prevážnej časti slovenského národa, roľníctvu.

Slovensko nie je zemou magnátov, grófov a zemepánov, ale krajinou maloroľníkov. Preto i vláda musí pestovať politiku maloroľnícku. Náš roľník je nenáročný, nechce nikomu krivdiť, ani na úkor iných stavov sa obohacovať. Jedine si žiada, aby jeho ťažkou prácou nadobudnuté výrobky mali zaistenú rentabilnú cenu, riadny odbyt. V roľníctve treba vidieť najzdravšie korene národa, roľníctvo je najkonzervatívnejší živel, ktorý je najmenej prístupný rozvratným tendenciám. Naše roľníctvo, naša dedina, nikdy sa neodcudzila ani viere otcov, ani rodu, ani jazyku. Dedina nám zachovala slovenský svojráz. Preto naše roľníctvo zasluhuje si našej úcty a pozornosti. Naše roľníctvo musíme zveľadiť. Z roľníkov vytvoriť sedliakov. Všetka zem má patriť slovenskému roľníkovi, ktorý chce na nej pracovať. Vitáme preto nový zákon o pozemkovej drže, vitáme aj revíziu starej pozemkovej reformy, lebo sme

presvedčení, že zem slovenská nepatrí politickým zbohatlíkom a panským nekresťanským vykorisťovateľom, ale tomu roľníkovi, ktorý vlastnou prácou svojich rúk chce dorábať čerstvý chlieb pre celý národ. *(Potlesk.)* Naším ideálom musí byť stvorit taký sedliacky stav, v ktorom by mal každý sedliak minimálne mať 15—30 katastrálnych honov zeme.

Naše roľníctvo je v značnej miere bez vlastnej viny zadlžené. Disparita cien výrobkov priemyslových a poľnohospodárskych má v tom iste podiel. Tu treba nápravy. Roľníctvu treba poskytnúť lacnejší úver, lebo stálymi exekúciami sa spauperezujú. Roľnícke družstevníctvo a ľudové peňažníctvo by tu mohlo účinnejšie zasiahnuť.

Ak sa nám podarí pozdvihnúť životný štandard roľníctva a robotníctva, blahodárne účinky dostavia sa i do stavu živnostensko-obchodného, ktorý je sprostredkovateľom medzi výrobcom a spotrebiteľom.

Keď spomíname obchod, nemôžeme a nesmieme obísť otázku a problém židovský. Je to jedna z najpálčivejších hospodársko-sociálnych otázok, preto jej treba venovať náležitú pozornosť.

V jednom sme si všetci na číste, že židovská otázka musí byť u nás rozriešená dôsledne a trvale. Musíme sa však shodnúť aj v druhom bode, že táto otázka musí byť rozriešená výlučne pod zorným uhlom osožnosti slovenskému národu. *(Potlesk.)*

Čo by nám na príklad osožilo, keby sme ihneď odstránili z našich podnikov a obchodov všetkých židov, ale pre nedostatok domáceho kapitálu rešpektíve domácich schopných podnikateľov museli by sme siahnuť po cudzozemskom kapitále a po neslovenských podnikateľoch.

Otázku židovskú treba riešiť postupne, zákonne a spravodlivo, lebo každé ukvapené a rušivé zasahovanie do hospodárskeho života môže mať škodlivé následky pre celý národ. Naša vláda chce a bude vedieť zarizovať, pokrestačiť všetky podniky a obchody, ale v takom tempe a rozsahu, v akom budeme stačiť vychovávať domácich podnikateľov a ako budeme stačiť obstarávať pre nich domáci kapitál.

Aby beh nášho verejného, hospodárskeho, sociálneho a politického života nebol nikde a nikým narušovaný a aby konsoli-

dácia pomerov hlavne v našom novozaloženom štáte nerušene napredovala, k tomu je potrebný absolútny právny poriadok, právna istota a poriadok vo vnútri štátu. „*Serva ordinem et ordo te servabit*“, hovorí filozof. Zachovaj poriadok a poriadok udrží teba.

•Právny poriadok a právna istota je najsilnejšou oporou štátu. Špeciálne nás bude podľa toho hodnotiť cudzina, či sme života a slobody hodní, ako si budeme vedieť za všetkých okolností doňa udržať poriadok. Preto treba presne vymedziť kompetenciu administratívnych, bezpečnostných úradov a hlavne novovzniklých ustanovizní, ako je na pr. i Hlinkova garda, aby sa neopakovali mnohé neprístopnosti a rušivé zasahovania do právomoci iných úradov, čo dosiaľ sa mohlo ospravedlniť len poukazom na revolučné časy a na organizačné nedostatky niektorých týchto ustanovizní. •

Vitame reorganizáciu vnútornej správy i zavedenie župného zriadenia. Táto reorganizácia usnadní správu štátu, priblíži úrady i úradníctvo k ľudu, ktorého potreby budú môcť úrady bezprostrednejšie poznávať a rýchlejšie vybavovať. Župné zriadenie iste prispeje i k rozvoju viacerých našich mestečiek, ktoré ako župné sídla stanú sa nielen administratívnymi, ale aj hospodárskymi a kultúrnymi strediskami.

Prestavba nášho štátu ako aj reorganizácia správy štátu vyžaduje od našich úradov a úradníctva vypätie všetkých mravných i fyzických síl. Preto prácu nášho úradníctva musíme si vážiť a priznať si, že veru i ten štátny úradník hoden je svojej mzdy. Preto s úpravou platov a služobných požitkov štátnych zamestnancov nemalo by sa už odkladať. Pri určovaní služobných požitkov nech je pamätané nielen na služobné roky, ale hlavne na početnosť dietok, aby populácia v úradníckych kruhoch netrpela ujmu, čo ako vieme je zjav všeobecný. Pri otázke úradníckej treba si všimnúť jednej veľmi chúlostiavej otázky. Je to otázka zamestnania ženských síl v našich úradoch. Do ktoréhokoľvek úradu vkročíme a hlavne do centrálnych úradov, máme dojem, ako by sme vstúpili do nejakého ženského internátu. Tisíce dievčat a žien pri úradníckych pulloch odcudzuje sa svojmu pôvodnému

ženskému a materskému povolaniu. Do-
tiaľ ale tisíce mladých, inteligentných mu-
žov sa poneviera po uliciach bez práce,
bez chleba. Zamestnávajúme viacej mužov,
ktorí chcú byť hlavami rodín. Neobstojí
námietka so strany žien, že bez úradnic-
kých miest by boli chudobné a nevedely
by sa vydať, lebo vieme, že z úradníckeho
platu žiadna slečna veno ešte nevgazdo-
vala. Naši nrládenci, úradníci s trvalým
zamestnaním budú si ochotne brať i chu-
dobné dievčatá, keď tieto budú náležite
pripravené k vedeniu domácnosti a budú
k úžitku v rodinnom živote. Dalo by sa tu
hovorif ešte aj po stránke mravnej, ale to
necháme si na neskorší čas.

Záujem národa vyžaduje, aby jeho že-
ny obľúbily si domácnosť a rodinný krb,
ktorý je prameňom našej populácie. Že
vzrast slovenskej populácie treba napomá-
hať, vláda naša je si plne vedomá. Sme
presvedčení, že vláda všetko urobí, aby
hmotné, platové, služobné a mzdové po-
mery živiteľov rodín byly čo najpriazni-
všie upravené, aby byly vhodné pre za-
kladanie a udržovanie našich rodín. Ale
vláda naša musí si byť vedomá a iste je si
vedomá toho, že populácia je nielen otáz-
kou finančnou, ale tiež otázkou mravnou.
Preto zákonom treba chrániť posvätnosť
rodiny, nerozlučiteľnosť manželského
sväzku ako aj materstvo. Kolíska bývala
v slovenských rodinách stálou časťou ná-
bytku. Nech zostane i naďalej kolíska v
slovenských rodinách domácim oltárom,
na ktorom statočné manželské dvojice
nech s radosťou očakávajú dar a požehna-
nie nebies. Zdravá populácia je najhlav-
nejším predpokladom a základom i silnej
armády, ktorú nemôže postrádať ani náš
mladý štát. Slovensko stojí na križovatke
rozličných mocenských záujmov. Musí
bedlivo pozorovať, čo sa okolo neho deje
a musí byť pripravené uhájiť si svoje pri-
rodzené práva na život, keď treba i oce-
lou. Naša slovenská armáda je síce mladá,
ale naše hrdinstvá, odvaha biť sa za prá-
va a život národa, je odvieká. Hrdí sme na
svoju armádu, ktorá už na prahu nášho
národného vzkriesenia vedela sa postaviť
bok po boku armáde tisícročnej ako rov-
nocenná. Všetko dáme našej armáde,
i mravného ducha i železo, lebo ona je
cchararkyňou nášho bytia. Hoci budujeme
modernú a silnú armádu, vedení sme vrúc-

ným prianím, aby sme ju nikdy nemuse-
li použiť ani na výboj, ani na obranu, lebo
sme vždy byly národom pokojamilovným.
Nikdy sme v dejinách nezavdali príčinu
k nedorozumeniam a vyvarujeme sa toho
i v budúcnosti. Naše vzťahy ku zahraničiu
budú ovládané vždy s najväčšou pokoja-
milovnosťou. So susedmi chceme nazívať
v najväčšom pokoji, lebo vieme z každo-
denného života, že dobrý sused je najlep-
šia rodina. Dobrý susedský pomer vyža-
duje, aby susedia svoje vzájomné požia-
davky najprv vyrovnali a sporné otázky
v pokoji vyriešili. Nakoľko medzi susedia-
cimi štátmi otázka menšinová býva naj-
častejším kameňom úrazu, treba si tú
otázku v obapolnej dohode rozriešiť. V zá-
ujme pokoja a v záujme trvalého priateľ-
ského pomeru k susedom pridriavame sa
i my zásady, aby hranice s našimi sused-
mi upravené byly podľa princípu národ-
nostrného, ako hlása veľký vodca spoje-
neckého Nemecka Adolf Hitler. *(Potlesk.)*

Nakoľko by však ešte kde-tu zostaly
menšiny a nedaly by sa presídlif do ma-
terského štátu, nech je v oboch štátoch
aplikovaná menšinová politika reciproci-
ty, politika „Do, ut des“. Voči Veľko-
nemeckej ríši a jej veľkému vodcovi za-
viazaní sme vďačnosťou, lebo po čom Slo-
váci len túžiť mohli cez tisícročie, to
splnilo sa im v plnej miere len zo spolu-
práce s Veľkonemeckou ríšou, pod ochra-
nou ktorej cítime sa bezpečnými i do bu-
dúcnosti. S ostatnými národmi ochotní
sme čo najužšie spolupracovať, keď oni
budú rešpektovať naše životné záujmy a
práva na samostatný život.

Čo najrozhodnejšie zatracujeme a od-
mietame akékoľvek pokusy v zahraničí,
ktoré smerujú k tomu, aby slobodné a
z vlastnej vôle samostatné Slovensko malo
byť znova ztročené v akejkoľvek forme.
Nikto nemá práva hovoriť v mene suve-
renného slovenského národa okrem jeho
legálnej vlády, ktorá má korene hlboko
zapustené v slobodnej zemi slovenskej a
v srdciach celého národa tu pod Tatrami.
Nikto nemá práva zakladať a organizovať
zahraničnú armádu a zahraničné legie ale-
bo česko-slovenské legie, lebo tým zrádza
svoju vlastnú slovenskú mať. Slováci v za-
hраниčí, nedaňte sa ani zavádzať ani terori-
zovať; nikdy nevstupujte do žiadnych ar-
mád a legií, ale radšej sa vráťte do svojej

domoviny, aby ste na vlastné oči videli, že Slovensko a Slováci sú tak slobodní ako predtým nikdy neboli.

Keď obraciame zraky na Slovákov, žijúcich v zahraničí, nesmieme zabudnúť na takmer jednu tretinu nášho národa, žijúcu v Spojených štátoch severoamerických, kde jej hrozí smrť asimiláciou. Pred dvoma rokmi ako člen delegácie Spolku sv. Vojtecha pod vedením terajšieho pána prezidenta dr. Jozefa Tisu s pánom kolegom dr. Körperom mal som tiež príležitosť ponavštevovať Slovákov obydlené osady v Spojených štátoch severoamerických a zblízka poznať duchovné potreby našich bratov v Amerike, ktorí majú neoceniteľné zásluhy o naše osamostatnenie. Preto pri mojej prvej parlamentnej reči používam vzácnnej príležitosti upozorniť našu širokú verejnosť na veľký problém, ako zachrániť tak veľkú velev nášho národa pred uvädnutím. Slovenčinu počul v Amerike už len v kostoloch a v cirkevných školách slovenských, kde majú ešte učiteľa Slováka. Aby slovenčina nevyhynula z kostolov, Spolok sv. Vojtecha vedel u cirkevných kruhov amerických presadiť, že vo všetkých kostoloch slovenských zavedený bol jednotný spev slovenský podľa jednotného spevníka, vydaného ako autentického a povinného na Slovensku. Všetkým kňazom v Amerike daroval Spolok sv. Vojtecha po exemplári z Evangelia a zo Sv. Písma, aby podľa neho slovensky kázali. Okrem tohto Spolok sv. Vojtecha posielal tamojším svojim členom každoročne po 30.000 kusov podielových kníh, čo robí Spolok sv. Vojtecha už celé desaťročia. Je to práca o tamojšiu Slovač iste nedocenená. Toto všetko však nebude stačiť Slovákov tamojších zachrániť, keď sa nepostará slobodné Slovensko o to, aby sa na tamojších školách neprestala slovenčina vyučovať len preto, že je tam veľký nedostatok slovenských učiteľov.

Tamojší učitelia slovenčiny prednášajú šarištinou a zemplínčinou. A keď sme my prišli medzi nich a počuli našu reč, tí páni učitelia povedali, že my rozprávame česky. Potrebovali by tam našich učiteľov. Podal by som našej vysokej vláde konkrétny návrh, aby z našich mladých učiteľov tí, ktorí nateraz tu sú bez miesta a ktorí by chceli ísť, boli vyslaní na nie-

koľko rokov do americko-slovenských cirkevných škôl, kde by ich naši bratia s otvoreným náručím prijali a ochotne by aj s tým spojené náklady znášali. Po čase by sa učitelia vrátili, aby prepustili miesto mladším. Iste by nadobudli tam veľkej skúsenosti. Podobne by potrebovali tam i viacej našich slovenských mladých kňazov. Ovšem tu už je to ťažšie, keďže i na Slovensku je veľký nedostatok kňazov. Ak sa nepostaráme o našich bratov amerických v tomto smere, márný bude každý pokus predĺžiť a udržať národný život amerických bratov. To však platí aj o našich menšinách v iných častiach sveta, hlavne v Maďarsku a v Rumunsku.

Zahraničnú politiku našej vlády úplne schvaľujeme, lebo primerane k dnešným pomerom európskym je najvyšš realna.

Slováci početne patríme medzi najmenšie národy sveta. Ak chceme predať v koncerne národov vybrať si svoj náležitý podiel, môže sa tak stať ani nie tak na poli hmotnom a mocenskom ako na poli kultúrnom a duchovnom. Na tomto mieste môžeme závodiť a prevýšiť aj národy na počet a hmotnú silu väčšie. K tomu je však potrebné, aby naše školstvo bolo na čím vyššej úrovni. S radosťou pozorujeme, že naša školská správa je si plne vedomá tejto povinnosti a už dosiaľ vykonaná práca v tomto dôležitom úseku nášho života nás naplňuje najkrajšími nádejami. Vláda naša iste shoduje sa s nami v očakávaní, že naše školstvo bude nám dodávať nielen v každom obore podkultúrnych vedeckých pracovníkov, ale aj vzorne vychované mravné, ušľachtilé charaktery, ktorých slovenský národ v tak veľkom počte by potreboval.

Keď naše školstvo stará sa o zdravie ducha, nesmieme zabúdať, že predpokladom zdravého ducha v nemalej miere býva i zdravie tela. V zdravom tele zdravý duch. Chorých liečiť patrí medzi najkrajšie telesné skutky milosrdenstva.

Na poli zdravotníctva máme veľa čo doháňať. Naša lekárska fakulta, naše nedostatocne a neprimerane umiestené viaceré kliniky pri bratislavskej štátnej nemocnici úperlive prosia o pomoc. Nedostatok vidieckych okresných nemocníc je tiež veľmi kriklavý. Veríme, že naša vláda, ako všade i tu splní, čo bude v jej moci.

Aby som sa aspoň letmo dotkol ešte i ostatných statí vládneho vyhlásenia, zmienim sa ešte slovom o súdnictve, verejných prácach, financiách a o propagande.

Právny poriadok, právna istota, bezpečnosť životov a majetkov sú možné len v tých štátoch, kde je daný voľný zásah ramenu justície, spravodlivosti. Keď sa hovorí „Iustitia est fundamentum regnum“ — spravodlivosť je základom štátov — iste musí to byť pravidlom i pre náš mladý štát. Naše súdy ako ochrancovia spravodlivosti musia stáť na výške doby a sudcovia majú byť platove tak primerane a slušne dotovaní, aby svoju vážnu a ťažkú funkciu radi konali a nezávisle od akýchkoľvek vplyvov. Naš súdny odborný personál nemá k svojmu dôležitému a zodpovednému postaveniu primerané pôžitky a preto v radoch právnicko vzdelaných ľudí je malý záujem o službu v súdnictve.

Tam by bolo treba nápravy.

S veľkým uspokojením a so záujmom berieme na vedomie a schvaľujeme rozsiahly pracovný program vlády v obore dopravníctva a verejných prác, lebo uskutočňovanie tohoto programu má najblahodárnejší vplyv na zamestnávanie značnej časti nášho obyvateľstva, čím sa najviac približujeme k cieľu každého štátu: starať sa o blaho národa. V rámci verejných prác má byť v druhej polovici budúceho roku dokončená stavba novej 100 kw rádiovej vysielačky. Škoda, že nemôže to byť skorej, keďže túto vysielačku by sme potrebovali obzvlášť teraz, keď rádio-vysielače osvedčujú sa mocnejšími útočnými obrannými prostriedkami, než najvýbornejší materiál vojenský. Rádio v službách propagandy je mocná zbraň, ktorú i náš mladý štát musí čo najúčinnejšie používať k obrane svojich práv a cti, ktorá je tak často napádaná nepriateľskou propagandou. I naša propaganda musí byť na výške doby a musí byť výlučne v službách národa a štátu a nie častokrát len jednotlivcov. Bolo by žiadúce, aby naša propaganda týždenne aspoň pol hodiny venovala v rádiu tomu, aby naše poslucháčstvo imunizované bolo proti lživým reláciám zahraničných protislovenských vysielačiek.

Slávny snem! Kedykoľvek zasedala ministerská rada, alebo hociktorá iná ná-

rodná, štátna ustanovizeň, ktorá rokovala o pracovných a budovateľských plánoch, každá rozprava končila sa týmto refrénom: „Čo na to povie pán minister financií?“ I my máme pred sebou gigantický pracovný program našej vlády a preto zvedaví musíme byť i na otázku našich štátnych financií. Pán minister raz povedal, že peniaze sú akoby krv v ľudskom tele. Peniaze ako krv musia kolovať a v každej časti tela byť. Ale ako krv je veľmi drahá tekutina, ktorú neslobodno ľahkomyseľne prelievať, tak treba i s peniazmi zaobchodiť.

Preto naša vláda v celej finančnej politike riadi sa dvoma zásadami, vyjadrenými i dvoma slovami a to po prvé šetriť a po druhé šporiť. Touto politikou a jedine touto politikou docielili sme už hneď v prvom roku stálosť našej meny, čo je najväčší predpoklad riadneho hospodárskeho života. Vláda nás ubezpečuje, že ako sme mali dostatok vlastných finančných prostriedkov po celý rok pri ohromných investíciách a začiatočných potrebách rodivšieho sa štátu, tak budeme mať dosť finančných prostriedkov aj na prevedenie toho rozsiahleho pracovného plánu, s ktorým sa nám druhá slovenská vláda, vedená dr. Vojtechom Tukom, predstavila.

Sme hrdí na svoje doterajšie vlády, sme hrdí na doteraz vykonanú budovateľskú prácu a sebavedome a s dôverou vo vlastnú životaschopnosť kráčame vpred do krásnej budúcnosti prosiac pri tom Božiu pomoc na prácu našej vlády a pre celý slovenský národ a štát. *(Potlesk.)*

Predseda dr. **Sokol**:

Udeľujem slovo druhému rečníkovi, pánu poslancovi inž. **Karmasinovi**.

Poslanec inž. **Karmasin (nemecky)**:

Pán ministerský predseda, pánovia!

Novou vládou slovenského štátu predložený bol práve snemu obšírny pracovný program. Nerozpakujem sa priznať, že program tento obsahuje takmer bezvadné znázornenie všetkého toho, čo je slovenskému štátu k jeho ďalšiemu a vyššiemu rozvoju potrebné. Je len samozrejmé, že všetci občania a tak aj my, pevné toto rozhodnutie novej vlády vítame a chceme ju v jej snahách podporovať. Je mi zvláštnym potešením, že ako tlmočník nemeck-

kej národnej skupiny smiem konštatovať, že so zahraničnou časťou expozé v plnej miere súhlasíme. Sám osud postavil národ slovenský po bok národa nemeckého. Slovenský národ z tejto skutočnosti vyvodil prave včas jedine správne dôsledky, pripojiť sa i politicky na stranu Nemeckej ríše. Jedine tomuto svojmu odhodlaniu môže slovenský národ, ako to spravne zástupca vlády konštatoval, ďakovať za svoju samostatnú štátnu existenciu. Sotrvaniu na tomto zámere možno tiež ďakovať, že naša krajina zostala uchránená od vojnových udalostí. Že toto odhadlanie nebolo pomýlené, dokázalo sa toho istého dňa, kedy prečítané bolo vládne vyhlásenie. Štátnou smluvou nemecko-slovenskou prinavrátené boli Slovensku kraje, bývalým Poľskom odtrhnuté.

S uspokojením sme vzali na vedomie, že Slovensko chce mať i v budúcnosti aktívny postoj po boku Nemecka.

Energické odmietnutie lžípropagandy západných mocností sa dozaista neminie účinkom práve tak, ako konštatovanie, že slovenské štátne vedenie spolu s celým slovenským národom sa čo najrozhodnejšie stráni tých málo zradcov národa, ktorí v službách cudzích mocností snivajú o znovuvytvorení česko-slovenskej republiky. Taktiež i zdôrazňovanie spolupráce s nemeckou vojenskou a leteckou misiou pri budovaní slovenskej brannej moci, ďalej spoluúčinkovanie Mitropy pri rozširovaní našich dopravných spojov a mnohé iné veci nasvedčujú tomu, že stáva sa skutočnosťou to poznanie, podľa ktorého rozšírenie a prehĺbenie spolupráce s Nemeckou ríšou a tamojším sriadením môže priniesť Slovensku iba požehnanie.

Pri takejto voči nemeckému národu pozitívnej slovenskej zahraničnej politike nie je ani možné, žeby sa i vnútorná politika nebrala tým istým smerom. Považujeme preto za symbolické, že minister zahraničia, ktorý je nositeľom tejto nemecku naklonenej politiky, súčasne aj ako minister vnútra zodpovedá za vnútornú politiku a ako zástupca ministerského predsedu je poverenikom celej vlády.

Ako taký učinil vonkoncom uspokojujúce vyhlásenie vo veci pomere štátneho vedenia k národným skupinám.

Označenie „národný štát“ nezanechalo síce v nás Nemcoch práve tak ako v Slo-

vákoch cez celých 20 rokov jestvovania Česko-Slovenskej republiky žiadnu príjemnú pamiatku a vzbudzuje v každom z nás pri spomienkach do istej miery rozpaky. Mužovia v dnešnej vláde sú nám dostatočnou garanciou, aby sa tomuto názvu nedostalo explikácie v doterajšom smysle slova. Tiež očakávame ale, že každému, komu by sa zachcelo slovu tomu dať výklad tendenciózny, uvedená bude na zreteľ skutočná línia a zámer štátneho vedenia.

Tlmočník vlády výslovne konštatoval, že štátna administratíva bude prejavovať voči inonárodným príslušníkom to najväčšie porozumenie a že nepripustí nikdy odnárodňovacích tendencií, rešpektíve uplatnenie národnej diskriminácie. Právom bolo poukazané na to, že všetko to, čo slovenský národ v svojej minulosti na vlastnom tele pocítil musel, zaväzuje ho k tomu, vylúčiť všetko, čím by niekomu inému pripravené mohlo byť jeho zavinením podobné utrpenie. Možno sa najdú poniektori, ktorým sa tých málo slov o národnostnej politike nebude pozdávať za postačujúce. Naproti tomu musím ale poukázať na tú skutočnosť, že právne postavenie nemeckej národnej skupiny bolo práve ministrom Durčanským historickej noci z 8. na 9. októbra pri ústnom rokovaní precizované a terajším prezidentom, vtedajším ministerským predsedom, dr. Tisom dňa 26. XI. 1938 pri príležitosti audiencie, poskytnutej vedeniu nemeckej národnej skupiny, potvrdené. Obe tieto vyhlásenia so strany vedúcich mužov slovenského národa tvoria našu magnu chartu. Nie že by sme pochybovali, ale len k vôli doplneniu vládneho vyhlásenia chcem ešte raz citovať spomenuté historické prehlásenie prezidenta dr. Tisu z 26. XI. 1938.

Medzi iným povedal toto: „Je našim prianím a naším odhodlaním, čomu sme dali výraz aj tým, že sme Vám sverili úrad novozałożeného nemeckého štátneho sekretariátu, aby sme zabezpečili spriateľnej nemeckej národnej skupine v našom obnovenom Slovensku takú pozíciu, akú si ona podľa moderných predstáv a v súhlase s praktickými potrebami a možnosťami nárokovať a očakávať môže. Absolutná sloboda priznania sa k Nemectvu, jestvovanie vlastnej, na národne-sociálnom vodcovskom princípe vybudovanej organizá-

cie, užívanie znakov a symbolov, znázorňujúcich príslušnosť k nemeckému národu a k jeho národne-socialistickému svetonázoru, je a zostane pre každého jedného nemeckého občana nášho štátu zaistená. Žiaden verejný orgán a žiadna súkromná osoba nemá a nesmie Vás hatiť v tom, aby ste sa k hodnotám Vášho Nemectva hlásili a tomuto Vášmu vyznaniu primeraným spôsobom i výraz dať mohli. Vieme, že každá politická loyálnosť len v tomto a v ničom inom má svoje korene, a preto sme v našom vlastnom záujme rozhodnutí, zaistiť Vám slobodu národného vyznávania za každých okolností. Je to ďalej snaha vlády, aby sa zo znovoutvoreného nemeckého štátneho sekretariátu stala poradňa, v ktorej by v najbližších mesiacoch sústredené boli všetky verejné úkoly a kompetencie, ktoré majú význam pre kmenový svojráz nemeckej národnej skupiny. Že v prvom rade sem patrí samostatné spravovanie nemeckej výchovy a výtvarníctva na Slovensku, je len samozrejmé; národne samobytné tejto poradni musí byť ale sverené plnenie verejných úkolov tiež na poli sociálnej starostlivosti a verejného zdravotníctva, pokiaľ sa dotýkajú nemeckej národnej skupiny. Určité právo štátneho dozoru a vplyvu budeme si musieť samozrejme zaistiť. Je i nášim názorom, že ďalekosiahla národná decentralizácia na poli týchto úkolov môže byť i samotnej verejnej správe iba na osoh. Vláda ďalej zamýšľa záujmom nemeckej národnej skupiny vychádzať v ústrety tiež na poli verejnej správy a síce v dvojitom ohľade: urobiť tak menovite v rámci personálnych možností a to rozsiahlejším uskutočňovaním zásady, že v krajoch, obývaných prevážne príslušníkmi nemeckej národnej skupiny, zamestnávajúci majú byť nemeckí verejní úradníci a zamestnanci.“

Držali sme sa presne týchto vysokým idealizmom diktovaných príslubov pána prezidenta dr. Tisu. Považovali sme ich za ponuku, za smernicu, tak pre výstavbu našich národných organizácií ako aj pre našu spoluprácu so štátnymi inštanciami. Dovolím si k doplneniu vládneho vyhlásenia v krátkosti zreferovať o výsledkoch doterajšej práce na tejto výstavbe.

Usilovali sme sa predovšetkým vytvoriť v smysle slov pána prezidenta ne-

meckú organizáciu, vybudovanú na vodcovskom princípe národného socializmu. Nemecká strana, ako jedine uznaná strana všetkého Nemectva v tomto štáte, majúca svoje základy v samotnej Ústave, zachycuje svojimi takmer 60.000 členmi bezmála všetkých dospelých príslušníkov našej národnej skupiny. Táto organizácia je vzorne rozčlenená, počnúc ústredím na kraje, miestne skupiny, priateľské družstvá, susedstvá až po posledného člena a zaručuje tak možnosť jednotného vedenia. Mládež už od 6. roku zachycujú organizácie nemeckej mládeže a sväz nemeckých dievčat. Ženy majú pri organizácii strany svoju paralelnú organizáciu. Popri tejto všeobecnej organizácii je tu ešte celý rad rozvrstvení podľa jednotlivých oborov. Tak sú telocvičné a športové spolky začlenené do telocvičného a športového sväzu, frontových bojovníkov zachycuje sväz nemeckých válečníkov, pravotárov sduzuje takzvaný sväz ochráncov práva (Rechtswahrerbund). Nemeckým lekárom dostalo sa vo sväze nemeckých lekárov náležitej organizačnej formy. Vlastné oddelenie pre poľnohospodárstvo zachycuje sedliakov a stará sa o nich až po poslednú obec. To samé platí pre obchod a remeslo. Pre robotníctvo inclusive štátnych zamestnancov vytvorené bolo samostatné nemecké odborárstvo. Ústredný sväz nemeckých družstiev sústreďuje všetky nemecké Raiffeisenky a závodové družstvá. Nedávno zazdržený prvý deň šporivosti svojím úplným úspechom dokázal, aké hodnoty možno vzbudením dobrovoľných síl vytvoriť v prospech celku. Pri všetkých týchto organizáciách vynasnažovali sme sa nemecký vzor prispôbiť tunajším pomerom. Podarilo sa nám to v značnej miere pri utvorení takzvanej zimnej pomoci. Dnes už môžeme konštatovať, že slovom pána prezidenta poskytnutou nám samosprávou ako aj blahovoľnou podporou a subvenciovaním so strany úradov bolo nám umožnené, pochytiť každého núdzutrpiaceho Nemca, pritom ale vylúčiť prípady dvojstranných podpôr. Každopádne čaká nás na tomto poli ešte mnoho roboty. Ako je chrčbetnícou všetkých organizácií v slovenskom národe Hlinkova garda, práve tak znamená v nemeckej národnej skupine Freiwillige Schutzstaffel jadro mužstiev. Vládne vyhlásenie vyzdvihuje význam zvláštnych

úkolov Freiwillige Schutzstaffelu. Chcem osobitne zdôrazniť, že mužovia Freiwillige Schutzstaffelu starali sa už v októbroyých dňoch roku 1938 o zachovanie pokoja a poriadku, najviac sa ale osvedčili a plne zasiahli v rušných dňoch marcových pred vyhlásením osamostatnenia sa Slovenska. Dávno pred mobilizáciou slovenskej armády so tisíc mužov Freiwillige Schutzstaffelu konalo pozorovaciu službu a bránilo severovýchodné hranice nášho štátu. Mužstvá Freiwillige Schutzstaffelu stáli nenáročne na hraniciach, hotoví hocikedy zasiahnuť a stále pripravení brániť vlast. Sme radi, že táto ich pohotovosť došla uznania so strany vlády natoľko, že priznaná bola i Freiwillige Schutzstaffelu zákonitá podstata a sverená jej bola popri štátnych a policajných úkoloch tiež pred a povojnová výchova nemeckých mužov. Utvorenie jedného vlastného nemeckého práporu s vlastným nemeckým delostreleckým oddielom bude mať tým kladnejší a priaznivejší vplyv na nemeckých vojakov už i preto, že ešte je v živej pamäti spôsob, akým sa nakladalo s nemeckým vojakom v bývalej Česko-Slovenskej republike. Doteraz len na poli dvoch výsekov štátnej moci mohli sme sa pokúsiť o uskutočnenie slov prezidenta. Štátny sekretariát stáva sa veľmi často a s obľubou vyhľadávaným prostredníkom medzi našou národnou skupinou a vládou. Z príležitosti jeho jednoročného trvania môžeme konštatovať, že vznesených bolo na štátny sekretariát 4097 písomných a ďalších 6000 ústnych prípadov, zdolanie ktorých vyžiadalo si na 14.000 intervencií. Že tieto intervencie znamenali miesto zaťaženia odbremenenie štátneho aparátu, keďže prevádzané boli zapracovanými odborníkmi, uzná každý do veci zasvätený. V páde, žeby nebolo tohto štátneho sekretariátu a jeho činnosti, boly by negatívne účinky toho omnoho mocnejšie pozitívnych. I tu musím zdôrazniť, že táto naša činnosť nešla na trovy iného národa alebo inej národnej skupiny. Okrem tejto pomocnej činnosti, znamenajúcej vlastne každodennú potravu štátneho sekretariátu, je tu ešte značné spolupôsobenie pri legislatívnych prácach. Nie menej ako 33 zákonov vyžiadalo si spoluprácu štátneho sekretariátu; vynikajúcu rolu hraly medzi nimi Ústava a zákon o ochrane národných men-

šín. V podobnej miere sa uplatnilo nemecké oddelenie pri ministerstve školstva. Veď najcitlivejším zpomedi všetkých úsekov národného života je práve školstvo. Je preto pochopiteľné, že práve práca v tomto úseku stála v centrosepkte prejavovaných záujmov celého Nemectva a že s uspokojením bola vzatá v známosť skutočnosť, že po roky trvajúcim obmedzovaní a utlačovaní na tomto poli, dostalo sa konečne nemeckému dieťaťu takej výchovy, ktorá jedine zodpovedá tomu veľkému prerodu, ktorý nastal v celom nemeckom národe. Každopádne podarilo sa nám práve na poli školstva dokázať, ako skvele vie i takmer úplná samospráva zapadnúť do celkového vzhľadu, áno, že práve touto samosprávou docieliť možno lepších celkových výsledkov, než ako tomu bolo pri doterajšom stave.

V ostatných oboroch štátnej administratívy nemali sme doteraz ešte možnosti vytvoriť podobné formy samosprávy. Verím, že objektívne skúmanie doterajších výsledkov presvedčí každého, čo len trochu dobromyseľného, že povzbudzovaním národných vlastných síl dosiahne sa vystupňovania síl, čo slúžiť môže len k dobru spoločnej vlasti.

Časť svojich vývodov venoval zástupca vlády tej skutočnosti, že i nepriatelia štátu chytajú sa svojho diela a zahlásil energický boj proti týmto škodcom. Uistujeme ho našim celkom mimoriadnym prispením i na tomto poli, lebo na vlastnom tele pociťujeme tieto zjavy i my. Ešte vždy sa najdú ľudia, čo sa pokúšajú narušiť tú dobrú shodu medzi našou národnou skupinou na jednej strane a štátom a slovenským národom na strane druhej. Pritom je úplne jedno, či sa tak deje cestou podľa šepkanej propagandy a či to prevádzajú — v páde, že sú úradníkmi rešpektíve hodnostármi — sabotážou a podobnými akciami. Je len v záujme štátu, keď sa s nimi bezohľadne naloží. Z krátkej mojej zprávy vychádza s určitosťou na javo tá vôľa našej národnej skupiny, že chceme vzorne a pozitívne pracovať. Sme si našej zodpovednosti, ktorej sa nám dostáva práve v dnešných časoch, plne a celkom vedomí, nechceme ale z tejto našej zodpovednosti dovolávať sa nárokov, ktoré by boly nepodstatnené. Chceme ale spolu so štátnym vedením práve pre túto našu zodpo-

vednosť bojovať bezohľadne proti všetkým takým elementom, ktoré už či zo samej zlomyseľnosti v službách cudzích mocností a ideológií alebo z nesprávne chápaného nacionalizmu vyvolať by chceli znovu tie pomery, ktoré boli vlastne príčinou zániku Československa. Sme šťastní, že žijeme v dobe, v ktorej sa život národov vytvára na úplne nových zásadách, na základoch, ktoré vytvoril jeden z najväčších mužov všetkých časov a ktorého aj my ctíme si ako nášho vodcu, Adolf Hitler. My všetci chceme sa stať hodnými tejto veľkej doby a nechceme sa vzoprieť malichernými myšlienkami a úvahami toľto veľkému vajataniu, ale chceme sa aktívne zúčastniť na tomto novom utváraní Európy. Aj tu môžeme sa vrátiť k vyjadreniu prezidenta dr. Tisu, učiného svojho času: „Je Vaším záujmom, spolupracovať na uskutočnení takého programu, ktorý by umožnil nacionálne zaistenie a rovnoprávne spolunažívanie s naším národom; naproti tomu naším záujmom je, odstrániť z cesty všetky prekážky a nedorozumenia, ktoré nahromadené boli medzi nami pomýlenou štátnou a administratívnou praxou, lebo len na tejto základni vyriašiť môže otvorené a bezpodmienečné priznanie sa k existencii spoločného životného priestoru a politického poriadku, ktorý sme my preň vytvorili. Toto je náš prínos k vybudovaniu nového poriadku národnostne menšinových práv v našom stredoeuropejskom priestore.“

Až potiaľto prehlásenie pána prezidenta dr. Tisu.

Veríme tomuto novému, národnostne-právnomu usporiadaniu Európy. Sme toho pevného presvedčenia, že trvalý mier v Európe je len tak možný, keď sa podari priviesť všetky národy na túto spoločnú základňu. Naša vlasť je prvou krajinou, ktorá sa — vďaka prezieravosti jej vedúcich mužov — dobrovoľne zaklínila, ako stavebný kváder do tejto novej Európy. Toto znamená pre všetkých, ktorí v tomto štáte žijú tú povinnosť, uvedomiť si toto naše poslanie, lebo len bezpodmienečnou spoluprácou všetkých môže prísť k uskutočneniu toho veľkého diela, ktoré začal Adolf Hitler, k uskutočneniu novej a šťastnej Európy. *(Potlesk.)*

Predseda dr. Sokol:

Udeľujem slovo tretiemu rečníkovi, pánu poslancovi **Čavojskému**.

Poslanec Čavojský:

Slávny snem!

Odkedy prešla vláda slovenských vecí do slovenských rúk, teraz po druhý raz máme príležitosť zaujať stanovisko k vládnomu vyhláseniu. Vo februári toho roku oúznelo v našom sneme prvé vládne vyhlásenie. Bolo to v čase, keď naše Slovensko nastupovalo svoju novú cestu. Prvé vyhlásenie vlády dr. Jozefa Tisu bolo veľmi obsažné. Dávaly sa smernice pre budovanie nového Slovenska, pre budovanie slovenskej štátnosti. V prvom vládnom vyhlásení, vo všeobecnej čiastke, bola venovaná patričná veľká pozornosť ideológii, ktorá sa má uplatňovať v našom národe. Vyzdvihoval a zdôrazňoval sa nás nacionálny a kresťanský charakter.

Terajšie vládne vyhlásenie robí dojem, že bolo zostavované počas pilnej roboty, teda veľkej zaneprázdnenosti vládnych činiteľov a príslušných rezortných úradníkov. Niektoré veľmi vážne problémy spomínané sú vo vládnom vyhlásení len tak letmo a neuvádza sa konkrétne, ako majú byť riešené.

Mňa najviac zaujíma vo vládnom vyhlásení kapitola o vnútornej správe, kde je rezort sociálny, a kapitola o hospodárstve.

Slávny snem! Dnes hýbu svetom dva problémy. Hýbu hraniciami štátov i spoločenskými poriadkami. Je to problém národný a sociálny.

My sme svoj veľký národný boj za slobodu svojho národa s Božou pomocou skončili víťazne. Teraz pôjde o to, aby sme svoju slobodu a svoju slovenskú štátnosť udržali. A pri tejto našej veľkej národnej snahe prichádza do úvahy riešenie otázky druhej, otázky sociálnej.

Myslím, že máme ctíziadosť byť štátom sociálne spravodlivým. Dôkazom toho je najmä naša Ústava a prvé poslanstvo nášho prvého prezidenta dr. Jozefa Tisu. Naša Ústava a reči predstaviteľov nášho štátu hlásajú zdravé zásady, ktoré sa srovnávajú s nefalšovanými zásadami kresťanskými. Ide o to, aby sa tieto krásne a dobré zásady v každodennom živote — najmä v hospodárskom a sociálnom — uplatňovali.

Vo vládnom vyhlásení sa hovorí, že Ústava Slovenskej republiky bude vodítkom vlády pre jej činnosť vo veci politiky sociálnej. Takto je to správne ale i samozrejmé.

Na poli sociálneho snaženia vlády spomína sa vo vládnom vyhlásení ako prvá konkrétna vec: zabezpečenie dostatočných pracovných možností pre každého práce schopného občana. Táto otázka sa spomína i vo všeobecnej čiasťke ako i v kapitole o hospodárstve. Z toho vidno, že vláda si je vedomá vážnosti a pálcivosti riešenia tohto problému. Pravda, táto otázka je viac otázkou hospodárskou ako sociálnou. Nezamestnanosť je iba neblahým sociálnym dôsledkom hospodárskych porúch a ťažkostí.

Ďalšou veľmi vážnou otázkou je otázka cien; s touto veľmi úzko súvisiaca otázka miezd poľahky platov. I tieto otázky sú viac rázu hospodárskeho ako sociálneho.

Vzhľadom na aktuálnosť a vážnosť týchto otázok dovoľm si zacitovať, čo o tomto uvádza vládne vyhlásenie. V kapitole o hospodárstve sa vraví: „znemožníme akékoľvek výstreľky egoizmu na úkor odolnosti a prosperity národného celku. Čo najprísnejšie srazíme ketazskú ruku ľudí, ktorí neodôvodneným zdražovaním chcú koristiť z nedostatku spoluobčanov. Na druhej strane však nesmie byť násilne a neodôvodnene narušovaná ani mzdová hladina, pri čom oprávnené a splniteľné požiadavky pracujúcich vrstiev o zvýšenie životnej úrovne bude i samotná vláda podporovať.“

V kapitole sociálnej hovorí sa o tejto otázke toto: „Vláda podľa Ústavy znemožní vykorisťovanie sociálne slabých. Je si plne vedomá úlohy, ktorá ju v otázke miezd očakáva, keď pracujúcim občanom má byť zabezpečený primeraný príjem, diktovaný životným štandardom kultúrneho človeka poľahky jeho rodiny. Nebudeme váhať siahnuť, keď treba, i k drastickým opatreniam, aby bolo docielené spravodlivé rozdelenie hodnôt, vytvorených za spoluúčinnosti kapitálu a práce.“

Takto pekne, správne a uspokojive je to povedané vo vládnom vyhlásení. Konštatujem, že rovnako pekne, správne a uspokojive bolo to povedané aj vo vládnom vyhlásení vo februári. Vtedy sa povedalo, že vláda urobí všetko na ochranu

spotrebiteľov a to zamedzením zdražovania, prísny dozorom na ceny najnevyhnutnejších predmetov dennej potreby a na ich akosť. Vtedy vo vládnom vyhlásení odznela aj táto veta: „Zdražovateľov a vykorisťovateľov nebudeme trpieť.“

V rozprave o prvom vládnom vyhlásení som veľmi naliehavo prosil, aby sa podľa vyhlásenia vlády aj dôsledne pokračovalo. Upozorňoval som na tieto otázky predtým i potom niekoľkokrát pri každej vhodnej príležitosti. Pokladám za chybu, keď nebola týmto otázkam venovaná toľká pozornosť, aká by bola potrebná z dôvodov nielen sociálnych ale i národohospodárskych a menových.

Slávny snem! Pekné a uspokojivé sú reči o cenách a mzdách vo vládných vyhláseniach, ale skutočný stav je veľmi neuspokojivý. V posledných mesiacoch došlo k ďalšiemu zdraženiu priemyselných i poľnohospodárskych výrobkov, ale k všeobecnému zvýšeniu miezd nedošlo. Táto skutočnosť znamená ďalší pokles životnej úrovne robotníkov a zamestnancov.

Áké sú u nás mzdy robotníkov, o tom hovorí táto najnovšia štatistika:

Za január až október 1939. Podľa tejto štatistiky skoro 1/4 zamestnaných robotníkov mali priemernú dennú mzdu len 8 Ks. Temer 2/3 robotníkov malo priemernú dennú mzdu len od 4—16 Ks a temer tri štvrtiny robotníkov malo priemernú dennú mzdu od 4—20 Ks. Ani nie celé 3% malo priemernú dennú mzdu 30 Ks.

Z dôvodov národohospodárskych a menových bolo robotníctvo v poslednom čase nútené uspokojiť sa iba s jednorázovými drahotnými výpomocami bez všeobecného zvýšenia miezd. Takýto stav však trvale nie je udržateľný. Do nedávna bolo možno povedať, že alebo sa musia snížiť ceny alebo zvýšiť mzdy. Dnes už to vzhľadom na dôsledky vojnového stavu v Europe nie je tak jednoduché. Dnes už nie je možné dosiahnuť všeobecného sníženia cien, ale je možné dosiahnuť sníženia cien len niektorých potrieb. Za takýchto okolností je preto nevyhnutne potrebné rátať so zvýšením miezd robotníkov.

U nás sa pomerne dosť veľa hovorí o rodinnej mzde. O tejto otázke vládne vyhlásenie vo februári hovorilo dosť jednoznačne a uspokojive. V terajšom vládnom vyhlásení používa sa o tejto otázke guľatých slov. Počul som, ako si niektorí páni

predstavujú riešenie otázky rodinnej mzdy pri robotníkoch. Chcú, aby si robotníci sami platili na rodinnú mzdu. Ale to ešte nie je dosť. Takýmto riešením otázky rodinnej mzdy chceli by nahradiť zvýšenie miezd, ktoré je potrebné vzhľadom na zdraženie životných potrieb. Nuž takto si riešenie otázky rodinnej mzdy nepredstavujeme a som presvedčený, že takto to ani nepôjde.

Slávny snem!

O sociálnom poistení hovorí sa vo vládnom vyhlásení, že v záujme jeho zjednodušenia siahne vláda k tým najďalekosiahlejším reformám, aby toto poistenie mohlo slúžiť predovšetkým úlohe, pre ktorú je určené a nebolo samo sebe cieľom.

Vo vládnom vyhlásení sa sice nehovorí, aké to reformy vláda zamýšľa v sociálnom poistení vykonať, ale iba naznačuje cieľ. Má to byť zjednodušenie sociálneho poistenia. Nuž toto možno len uvítať. Ja som volal po zjednodušení a sústredení sociálneho poistenia už v rozprave o vládnom vyhlásení vo februári toho roku.

Žiaľbohu, i na poli sociálneho poistenia deje sa pravý opak toho, čo sa hovorí vo vládných vyhláseniach. Hovorí sa o zjednodušení a sústredovaní, naproti tomu, vládnym nariadením č. 18. Sl. z. zo dňa 18. marca toho roku o nemocenskom poistení súkromných úradníkov bol urobený pravý opak. Podobne sa robí v úrazovom poistení. Na Slovensku máme dvoch nositeľov úrazového poistenia, hoci práve vzhľadom na snahu zjednodušovať, stačil by jeden nositeľ, to je jeden ústav. Vládnym nariadením č. 28 Sl. z. z 24. marca toho roku, ale najmä vyhláškou ministerstva hospodárstva zo dňa 17. apríla toho roku č. 99 Úradných novín, robí sa ďalšie trieštenie. Tento zásah mal za následok, že vznikly komplikácie a nahaňovačky medzi dvoma nositeľmi úrazového poistenia, takže vec pôjde až pred Najvyšší správny súd. Márne som svojho času pred týmto vystríhal v sneme i osobne u príslušných vládných činiteľov. Prv sa toto zlo dialo z dôvodov stranických, ktoré dnes neprichádzajú do úvahy. Prv sa tu uplatňovali triedne záujmy, ktoré sa vraj teraz uplatňovať nesmú a preto sa to isté robí pod titulom stavovských záujmov, alebo z iných vecne neodôvodnených príčin.

Tak viem, že jestvuje už aj návrh na reorganizáciu a sústredenie sociálneho po-

istenia. Návrh vypracoval úradník ministerstva vnútra, ale neviem z poverenia koho. Za niekoľko hodín bol jedným človekom vypracovaný návrh na riešenie takej otázky, na riešení ktorej by mali odborníci pracovať niekoľko týždňov alebo mesiacov. V sociálnom poistení prichádzajú do úvahy najmä poistne-matematické výpočty, ktoré v spomenutom návrhu vôbec nie sú. Nakoľko však i táto osnova sleduje cieľ sústreďovať a zjednodušovať, preto sa zásadne za myšlienku osnovy vyslovila väčšina zainteresovaných. Avšak najviac zainteresovaných, a to zástupci robotníkov, zamestnancov a zamestnávateľov, ako aj sociálne-poistovacie ústavy, vyslovili sa proti spôsobu prevedenia navrhovanej reorganizácie. Hlavné je totižto, že ako má byť reorganizácia prevedená. Najviac s osnovou súhlasia tí, ktorí sociálnemu poisteniu najmenej rozumejú.

Dovoľujem si slávnej vláde navrhnúť, aby pre vypracovanie návrhu zákona na reorganizáciu sociálneho poistenia bola zriadená komisia z odborníkov.

Z oboru sociálneho poistenia chcem spomenúť ešte jednu vec. Ako známo, krátko po 6. októbri 1938 boli do sociálne-poistovacích ústavov menovaní vládni komisári. Toto opatrenie malo trvať len kratší čas, kým nebudú menované riadne správne orgány. Aby mohly byť bez väčších ťažkostí a prekážok menované správne orgány do okresných sociálnych poisťovní, potrebné je zmeniť niektoré platné predpisy. Preto Ústredná sociálna poisťovňa ešte v apríli toho roku predložila príslušnú osnovu patričnému odboru ministerstva vnútra. Táto osnova bola ešte začiatkom mája toho roku schválená poradným sborom pre sociálne-poistovacie veci pri ministerstve vnútra, ktorý poradný sbor bol zriadený na základe usnesenia vlády. Osnova koncom mája bola postúpená príslušnému legislatívnemu oddeleniu a potom zostala ležať v šuplíku vo vládnjej budove. Niekoľkokrát sme jej vydanie urgovali, niekoľkokrát sme sa s príslušnými úradníkmi o jej obsahu a vydaní dohodli, ale všetko márne. Mala byť vydaná ako vládne nariadenie ešte pred nadobudnutím účinnosti Ústavy, bolo dohodnuté jej vydanie aj neskôr, ale osnova ešte stále je v šuplíku. O tomto neslýchanom prípade možno použiť slov, ktoré používa vládne vyhlásenie o byrokrácii, kto-

rá nachádzala cieľ svojej činnosti v tvorení ťažkostí, spôsobovaných verejnosti, v zbožňovaní seba samej... Tu je potrebná náprava. Je potrebné metod, ktorých uplatnenie sľubuje vládne vyhlásenie.

Slávny snem! Chcem sa zmieniť ešte o jednej veľmi vážnej otázke, o ktorej sa vládne vyhlásenie zmieňuje len touto jednou vetou: „Uzákonením stavovského zriadenia bude možno tvoriť súlad medzi záujmami pracujúcich a zamestnávateľov a tým vybudovať zo Slovenskej republiky štát sociálne vyrovnaný.“ Vládne vyhlásenie teda dost lakonicky zmieňuje sa o otázke, ktorá v prípade uskutočnenia zasiahne do hospodárskeho a sociálneho života tak prenikave a hlboko, ako žiaden iný zásah. Pôjde tu vlastne o zmenu spoločenského poriadku.

Myslím, že o stavovskom zriadení mnoho sa u nás nevie, i keď sa pomerne dost o ňom hovorí. Kde- kto pozná veľmi málo teóriu a ešte menej praktický život, ale snaží sa svoje názory na zavedenie stavovského zriadenia uplatňovať. A práve v tomto je najväčšie nebezpečenstvo.

Je potrebné dobre pochopiť a správne vysvetľovať cieľ, ktorý sleduje stavovská myšlienka pápeža Pia XI. v encyklike *Quadragesimo Anno*. Encyklika zatracuje triedny boj a odporúča robotníkom i zamestnávateľom brať zreteľ na spoločné záujmy. Encyklika zdôrazňuje, že predpokladom dobrého spolunažívania medzi zamestnávateľmi a zamestnancami je spravodlivé rozdelenie výsledku práce medzi prácou a kapitálom. Ide teda hlavne o to, akým spôsobom dá sa tohto cieľa dosiahnuť.

V spojitosti so stavovským zriadením zavše spomínajú sa aj starodávne cechy. K tomuto len toľko, že teraz je podstatne iný hospodársky a sociálny život, ako bol v čase cechov. Čo bolo možné a dobré pred niekoľko sto rokmi, nie je vhodné pre te-rajšie časy a pomery.

Od stavovského zriadenia si sľubuje kde- kto všeličo. Preto je potrebné upozorniť, že stavovské zriadenie nesmie byť použité za náhubok alebo za putá pre pracujúce vrstvy. To by bolo v priamom rozpore s duchom a literou našej Ústavy a v rozpore s peknou myšlienkou stavovstva. Robotníkom a zamestnancom musí byť daná možnosť, aby vo svojich prispôbených

organizáciách mohli pracovať za svoje hospodárske, sociálne a kultúrne záujmy. Kto by chcel toto znemožniť, ten by ohrozil životné záujmy robotníkov a zamestnancov.

Hovorí sa aj o tom, že či to stavovské zriadenie u nás má byť vraj čisté, sto percentové a či také. Nuž takéto reči sú ozaj zbytočné. Potrebné je u nás uplatňovať zásady stavovského zriadenia tak, že sa bude brať zreteľ na Ústavu, na skutočný život a na naše potreby. Je potrebné vystríhať predtým, aby sa jednoducho sfúklo aj to, čo sa dosiaľ dobre osvedčilo. Dobré, čo je tu dosiaľ, bolo by potrebné iba primerane upraviť, prispôbiť.

Podľa môjho presvedčenia najsprávnejšie by bolo, keďby stavovské zriadenie bolo u nás uskutočňované po etapách. Tak, to pokračovali aj v iných štátoch, kde sa snažili uplatňovať stavovskú myšlienku. Bez predvýchovy občanov, bez prechodu z doterajšieho systému do stavovského zriadenia, ťažko si je predstaviť zavedenie úplného stavovského zriadenia.

Nakoľko zavedenie stavovského zriadenia je tým najvážnejším problémom na poli hospodárskom a sociálnom, prejo musí aj náš snem venovať tejto otázke tú najväčšiu pozornosť. Od nášho snemu bude hlavne závisieť, aké bude u nás stavovské zriadenie a preto na nás padá aj najväčšia zodpovednosť.

Chybu sme spravili už pri robení našej Ústavy, keď sme v nej určili presný počet stavov. To sme mali ponechať príslušným zákonom. Počet stavov môže byť viac alebo menej podľa toho, ako to život a potreba vyžaduje.

Slávny snem! Našu vládu a nás všetkých čakajú práve na poli sociálnom a hospodárskom veľké a ťažké úlohy. S pomocou Božou zdoláme ich, keď bude všade vzájomná spolupráca a dôvera. Je potrebné národ sjednocovať, čo bolo a je snahou najmä nášho prvého prezidenta dr. Tisu. Vyhrázaním sa nedá sjednocovať, ale iba odstrašovať a znechucovať. Je potrebné v dostatočnej miere umožniť pracovať na výstavbe nášho nového Slovenska každému, kto svoj slovenský národ a štát úprimne miluje a kto mu chce statočne a poctive slúžiť. *(Potlesk.)*

Predseda dr. Sokol:

Udeľujem slovo štvrtému rečníkovi pánu poslancovi **Eszterházy**mu.

Poslanec Eszterházy (maďarsky):

Ctený snem!

V novo vzniklom štáte prvé prejavy štátneho života, ktoré sa inde staly už zvyklými, prijíma obecnosť so stupňovaným záujmom; verejnosť pri ich hodnotení pripisuje im väčšiu váhu a nesporne ich sprevádza určitá sviatočná nálada. Toto môžeme konštatovať aj v súvisi s predstavením sa prvej vlády novej hlavy štátu.

V zastúpení Maďarov aj ja za svoju osobu s úctou a radosťou pozdravujem novú vládu. V jej mohutnom pracovnom programe, v investičných a iných jej plánoch, chcem rozoznať v prvom rade uznaniahodnú dobrú snahu a tvorčiu vôľu a chcel by som veriť aj tomu, že — hoc sa o tom vo vládnom vyhlásení nehovori — všetky tieto grandiózne plány sa zrodili po najstarostlivejšom preskúmaní a poväčšinou dnešných hospodárskych a finančných skutočnosti.

V dnešných časoch musíme sa lepšie ako kedykoľvek strátiť akéhokoľvek romantizmu, snenia a mámenia sa vzdušnými zámkami. S najbezohľadnejším, najchladnejším, často ani snád nám samým dobre nepadúcim realizmom musíme previesť naše výpočty, s ktorými sa chytíme do akejkolvek práce. Hlavná zásada podľa mňa nemôže byť iná, len tá, aby sme hlavne na vlastnú našu silu počítali a buďovali.

S tým súvisí aj druhá okolnosť, na ktorej sa tiež zvrtnie osud najkrajších plánov. Či disponujeme zodpovedajúcim ľudským materiálom, ktorý svojou skúsenosťou, vedením, odbornými znalosťami a spoľahlivosťou zabezpečuje bezvadné realizovanie veľkých programov? Bol by som rád počul v tomto ohľade informácie vo vládnom vyhlásení, lebo veľavýznamnú, zodpovednosť vlády sa dotýkajúcu povinnosť vidím v tom, aby sa potrebná výchova a výcvik k realizovaniu vytýčených úloh povolaných ľudí diala zodpovedne, čo sa podľa mojej skromnej mienky nedá uskutočniť s dneška na zajtra. Sama dobrá snaha na žiaden spôsob nemôže stačiť.

Čo sa už teraz nás Maďarov najbližšie dotýka, je to, aké je stanovisko vlády voči neslovenským národným skupinám. Kým vládne vyhlásenie na príklad s priamo pedantnou podrobnosťou vypočítava

počet železničných rušňov a prináša hojné štatistické dáta, týkajúce sa verejného zásobovania, v otázke národnostnej len krátko zdôrazňuje, že Slovensko je štát národný, že však vzdor tomu predsa bude mať najväčšie porozumenie voči príslušníkom inonárodným, ale len zodpovedane zásade reciprocit, do Ústavy pokračuje.

Zdôrazňovanie pojmu „národný štát“ ma naplňuje určitou obavou. Skúsenosť už naučila, čo môže znamenať vytýčenie takejto zásady v praxi. Lahko môžeme byť strhnutí ťa, čo sme museli za 20 rokov skusovať a čo bolo oprávnené príčinou tolkej horkosti, nespokojnosti a ponosy: synovia slovenského národa by boli v takomto prípade štátnymi občanmi I. triedy, členovia ostatných národných skupín však II. alebo III. triednymi. Bol by som veľmi rád, keby túto moju obavu pán predseda vlády ešte behom rozpravy rozptýlil.

Ústava uvádza, že jazykové práva menšín upraví osobitný zákon; podobne Ústava predpisuje národnostný kataster a zavedza stavovské zriadenie. Administratívna reforma má vstúpiť v platnosť najneskoršie 1. januára 1940, dokedy musia sa vyniesť ešte viaceré administratívne zákony. Všetky tieto zákony nás Maďarov najbližšie zaujímajú, lebo budú rozhodovať o tom, v akej miere budeme môcť užívať našu reč, aké bude naše umiestnenie v rámci stavov, ako budeme spolupôsobiť pri zostavení národnostného katastru a aká úloha nás čaká v župách. O všetkých týchto veciach nehovori vládne vyhlásenie ani slova, hoci vynesenie týchto zákonov možno očakávať v blízkej budúcnosti a bolo by vzbudilo všeobecné uspokojenie, keby sme boli bývali informovaní aspoň o zásadných smerniciach.

Podľa vládneho vyhlásenia sa teda pripravuje veľký počet nových zákonov, ktoré vytvoria štruktúru nového štátu. Spolieham sa na veľkú právnickú a dejepisnú pripravenosť pána ministerského predsedu, že ani jeden nový zákon nebude znamenať skok do tmy a udrží zdravú kontinuitu v právnom poriadku, v hospodárskom živote a vôbec v každom odvetví štátneho života, lebo bez toho by mohly vzniknúť nebezpečné nárazy.

K zahranično-politickej čiastke vládneho vyhlásenia chcem len jedno pripojiť.

V prvom rade priateľský dobrý pomer k bezprostredným susedom je existenčným záujmom Slovenska a zaistenie tohto si nemožno predstaviť bez spolupráce s Maďarskom. Štefan Csáky, zahraničný minister Maďarska, v expozé, prednesenom v týchto dňoch, ustálil, že uzavretá hospodársko-politická dohoda môže byť východiskom vážneho zlepšenia pomeru medzi oboma susedmi. Všetko moje úsilie má ten cieľ, aby sa slovo „môže“ zmenilo na „bude“. Podobne vyslovil zahraničný minister Csáky aj to, že „bez nás alebo proti nám sa v dunajskej kotline nič stať nemôže“, potom poukázal na to, v akej miere je srdcovou otázkou Maďarska osud Maďarov v iných štátoch.

Toto maďarské stanovisko nijako neohrozuje akékoľvek záujmy Slovenska a môžeme byť pánu maďarskému zahraničnému ministrovi len povďační, že otvorene a jasne vymedzil maďarské stanovisko, ktorým uľahčil napredovanie na cestách, vedúcich k sblíženiu.

Po tomto sa chcem podrobnejšie zaoberať s položením a pomermi nás Maďarov, ako sa ony vyvinuly na Slovensku.

V júli 1939 pri projednávaní Ústavy som prehovoril a vypočítal som všetky tie obavy, ktoré vo mne vyvolaly do Ústavy nepojaté, teda z nej vynechané, čiastočne do nej podľa môjho názoru nesprávne pojaté ustanovenia. Medzi prvými, totiž postrádanými ustanoveniami spomenul som najmä nedostatočné obhradenie osobnej slobody a rovnosti, rovnakého posudzovania a slobody tlače, podobne nepresné ustálenie a zabezpečenie práv národných skupín, v druhej skupine zase medzi inými priklincovanie zásady recipacity, čo v Ústavnej listine pôsobí celkom nezvykle.

Pán ministerský predseda Tuka, v ktorom právom vidíme jedného z tvorcov zákona, zdôrazňoval, že sa pri tvorení zákona vystrihali každej doktrinárskej abstraktnosti, čo môže znamenať len toľko, že praktické hľadiská hraly veľkú rolu. Z toho zase nasleduje, že vlastne prax, život má vliať patričnú náplň do mŕtvych litier paragrafov.

Ziaľbohu, prax od uvedenia Ústavy v účinnosť neposkytuje uspokojivý obraz. Moje obavy, vyslovené 21. júla — ako to dodatočne vidíme — neboly bezpodstatné.

Keď toto spomínam a vyslovujem svoj

úsudok, vedie ma len úmysel, aby príslušní činitelia čo najskôr napravili to, v čom prax dosiaľ chybila, lebo je to prvoradý štátny záujem.

Maďari sa vždy vyznačujú ústavným ctom, úctou k právu a zákonu. Počas osmimesačného jestvovania slovenského štátu sme sa v ničom neodklonili od tohto chovania sa. Proti slovenskému vládnutiu sme ani na okamih nezaujali opozičné stanovisko, ale sme sa hneď hlásili do konštruktívnej, štátno-budovateľskej práce. Táto naša ochota trvala nezmenene a trvá i naďalej. Ak to predseda nenajde pochopenie u smerodajných kruhov, tak sa musím právom domnievať, že to vplyva z krátkozrakosti niektorých činiteľov. Je mi to tým nesrozumiteľnejšie, lebo veď v nezávislosti tak mladému slovenskému štátu nemôže byť jedno, kto a v akej miere mu podá pomocnú ruku nezištne pri vybudovaní konsolidácie. Zo slovenského národného stanoviska bolo by teda osudnou chybou, keby sa nereflektovalo na podanú našu priateľskú ruku a keby sa dalo ponašovať takej nálade, ktorá keď i hádam není v intenciách vlády, predseda prejavuje sa so strany početných úradných miest a orgánov v dosiaľ preukázanom zaobchádzaní s nami Maďarmi, ktoré neraz charakterizuje v nepriateľský pocit zmenená nádej a niekedy po nenávisť vystupňovaná zloprajnosť.

Ináč si neviem vysvetliť, že keď na príklad maďarský živnostník žiada živnostenský list, tak sa vyžiada mienka polície alebo žandárstva a táto mienka väčšinou je, že nakoľko je patričný Maďar, nemožno ho s hľadiska záujmov štátu považovať za nezávadného. Alebo, aby som uviedol iné prípady: osoby, hrajúce v Spojenej maďarskej strane menšiu-väčšiu rolu, sú všetky na čiernej listine, o čom sa mohli presvedčiť, keď žiadaly cestovný pas alebo povolenie cestovať do cudziny a narazily na ťažkosti, keď im vzali rádio, alebo im odopreli povolenie na nosenie zbrane, alebo keď kontrolujú ich korešpondenciu, hoci sa jedná o ľudí bezúhonného života, pracovitých a vážnych.

Na všetko toto by mohol niekto povedať, že sa dá vyžiť aj bez toho, aby človek cestoval do cudziny, aby počul, dopisoval si, rádio počúval. Patričný má pravdu a ja uznám, že môžu byť také mimoriadne pomery, keď sú tieto obmedzenia snád

odôvodnené, ale ak takéto mimoriadne pomery skutočne nastanú, majú sa takéto obmedzenia bezpodmienečne vzťahovať na všetkých v štáte žijúcich občanov a nie len na členov jednej národnosti. Ak sa však stanú pravidelnými a systémom a je zrejmé, že sú prehnanosťami úplne bezdôvodnej, umele živenej nedôvery a ich hlavnou príčinou je, že dotyční, proti ktorým smerujú, sú Maďari, tak sa tu musí jednať o hriechu nedbalosť so strany tých, ktorí nechcú zbadat' vývin takejto praxe. Kultúrny a civilizovaný človek — a ja kľudne a hrdo tvrdím, že Maďar je taký — disponuje toľkou duševnou silou, že jeho rozhorčenosť následkom sériových vexatúr nevybúši, ale ľahko sa môže otriasť jeho dôvera v pravdivosť, vážnosť a múdrosť zodpovedných vládnych činiteľov, keď so dňa na deň musí skusovať, aká veľká priepasť sa rozprestiera s jednej strany medzi peknými slovami a zásadami, s druhej strany medzi činmi a skutočnosťou!

Ja by som sa však rád vyhnúť otrase niu dôvery v záujme všeobecného pokoja a uspokojenia. Lebo ak jednotlivec, ale aj keď pospolitosť svojim chovaním prehárdzuje voči nej prechovávanú nádej a z tejto vyplývajúcu dôveru, dá sa to reparovať len veľmi ťažko, alebo vôbec nie.

Keď o tomto všetkom tu hovorím bez akéhokoľvek útočného ostria, rád by som terajšiu novú vládu prosiť, aby dávala veľký pozor na to, aby sa najmä voči národnostiam učinené prehlásenia radšej uskutočnily v 101 %-och, ako by malo chýbať 1%, lebo — opakujem — je všeobecným záujmom, aby následkom mnohých nedodržaných sľubov nedôverivá verejnosť Slovenska mohla slovu terajšej vláde bezpodmienečne dôverovať a naň stavať.

Na nejednom mieste nemôžu dnes už Maďari na verejnom mieste maďarsky hovoriť, nemôžu nosiť odznak strany, nemôžu odoberať maďarské noviny, nie snáď zo strachu, ale len preto, lebo sa chcú vyhnúť každému inzultovaniu. K tomuto zdržanlivému chovaniu som dal ja pokyn, lebo viem, že každý maďarský národný prejav chceli by predstaviť ako provokáciu. Všade možno najst' takých novopečených slovenských vlastencov, ktorí nedávno boli ešte presvedčenými čechoslovákmi, marxistami alebo komunistami, dnes sú však najnetrpezlivejší a najhlasnejší.

Takito chameleoni práve tak zanechajú dnešný režim, ak si raz pomyslia, že tento ich osobnému prospechu nezodpovedá, ako zanechali dosavadný, z módy vyšlý ich program. Pred takýmito vystriham vládu!

Bývalých Maďarov Československa a vtedajšiu Hlinkovu stranu v pražskom parlamente sblížil kresťanský svetonázor a sovinizmu prosté národné povedomie. Môžem vyhlásiť v mene svojom i v mene Maďarov, že sme ostali úplne tými, čo sme boli, stojíme na národnom základe s hlbokým kresťanským presvedčením, čoho prirodzeným následkom je, že Slovákom všetko možné najlepšie prajeme pokiaľ ide o blahobyť a úspech. K dosiahnutiu toho pridáme to, čo najlepšie sami vieme, ale prosíme a požadujeme, aby sa naše oprávnené požiadavky bez zbytku rešpektovaly.

Vrátim sa tu, odkiaľ som vyšiel, k právam občianskych slobôd, ktoré sú živými prvkami a potrebami každého zdravého štátneho života. Čo skusujeme v praxi?

Užívanie maďarského jazyka je silne obmedzené. O rovnoprávnosti není ani reči. Ba jestvuje aj také opatrenie, aby sa verejný úradník ešte aj v súkromnom živote a styku vyhýbal maďarskej reči.

Maďarovi sa do verejnej služby dostať je priamo nemožné a keď sa do takého zamestnania aj dostal, vystavený je nebezpečenstvu prepustenia, ak sa i naďalej vydáva za Maďara. Dôverné nariadenia a smernice sa patrične starajú o „miernom“ nátlaku v tomto smere.

Maďarskí robotníci, nech sú zamestnaní v akomkoľvek podniku, sú stále vystavení najväčšej neistote. Prepúšťania sú na dennom poriadku, ba jestli sa ich domovská obec nachodí na spätpripojenom území, hrozí im aj nebezpečenstvo vypovedania.

Novšie odoberú takýmto pracovné povolenie, žiadajú od nich maďarský cestovný pas a dávajú im do výhľadu vypovedanie, ak si cestovný pas včas nezadovážia.

Vypovedanie postráda často najzákladnejšie náležitosti humanity. Pri jednotlivých prechodoch hraníc odohrávajú sa srdcervúce scény, keď nešťastníkov bez akýchkoľvek písomných úprav v noci ta prišupovaných — mužov, žien, starých, mladých rovnako — v sprievode hrozieb preženú cez hranicu.

Na čo je to dobré? Hľadám to len nechce byť začiatok alebo pokus presídľovacej akcie? Lebo štát z toho nemá osohu mravného ani hospodárskeho alebo hmotného, keď vyloží na hranicu pracovitých robotníkov, zarábajúcich živnostníkov a iných daňových poplatníkov alebo takých, ktorých lepšími aspoň predbežne nahradí nemôže.

Pretože vládne vyhlásenie, ktoré je ináč veľmi rozsiahle, len práve s národnostnou otázkou sa zaoberá v niekoľkých riadkoch, vidím priklincovanú zásadu, že vláda nestrpí diskriminácie, nech mi je dovolené poukázať na nasledovné:

Obmedzovanie spolčovacej a shromažďovacej slobody tiež není s hľadiska Maďarov časovým symptómom, ale stálym zjavom. Uznám, že sa za mimoriadnych pomerov môže vyskytnúť aj potreba tohto obmedzenia, ak však dolieha tendenčne len na jednu časť štátnych občanov, je oprávnené to zdanie, že sa toto obmedzenie zrodilo nie z všeobecných štátnych, ale užších politických záujmov.

Keď tu môže mať sprievody alebo usporiadať shromaždenia či Slovák, či Nemec, prečo to nemôže robiť Maďar? V užívaní farieb a zástavy Sjedenotenej maďarskej strany väzí, zdá sa, nejaký nerozlúštiteľný problém, lebo som dosiaľ nevedel docieľiť jasno v tejto otázke. Ľudským umom sa nedá pochopiť, že na zasadnutí snemu, prezidenta voliacom, museli sme na žiadosť vlády umiestiť do siene našu zástavu, ale kto vie aký kázus by vznikol, keby sme ju vyvesili pri iných príležitostiach? Odznaky, tabule našej strany — Bože, aké neškodné sú to veci — kde-tu a s časom na čas bývajú predmetmi divých útokov. Nerušené účinkovanie našich maďarských spolkov tiež ako by bolo smetou v oku niektorých zodpovedných činiteľov, hoci sa aj tu jedná, ako v prípade iných našich krívd, o naše nadobudnuté práva. Nechceme nič nové, chceme len podržať to, čo sme s obetavosťou, vytrvalou únavou, usilovnosťou, ideálnym premyslením založili a vybudovali.

Náš krajinský kultúrny a ľudovýchovný spolok SzeMKE nemôže od apríla účinkovať, darmo prosíme a súrime schválenie stanov sväzu maďarských skautov a spolku pre ochranu detí. Všetky tieto tri spolky stoja ďaleko od akejkoľvek politickej

tendencie. Na také stanovné úlohy sa podujaly, ktorých splnenie len posilňuje základy štátu. Práve tak je nepochopiteľné, že nemôžeme dosiahnuť schválenie stanov maďarskej odborovej organizácie, žiadané vo februári bežného roku. Robotníkom, súkromným úradníkom robí to so dňa na deň stupňujúcu sa starosť a nechápavo stoja pred veľkým otáznikom. Predtým sme takúto odborovú organizáciu mali, prečo ju nemôžeme mať teraz, keď ju aj iní majú?

Nechcem sa pri tejto príležitosti rozprestierať na to, že časom ochromie činnosť tých málo ešte účinkujúcich maďarských spolkov bez ich vlastnej viny. Je príznačné, že ani telocvičné spolky netvorí výnimku. Tak v Prešove pred 40 rokmi založený ETVE rozpustili a ani dodnes nemôžeme dosiahnuť reaktivovanie tohto starého populárneho spolku. Iné fórum už aj tak nemáme, na ktorom by sme mohli pred väčšou verejnosťou úprimne prehovoriť, lebo mimoriadne prísna prax cenzúry už priamo zbavuje tlač jedného z jej najšlachetnejších a najdôležitejších určení, aby bola vecným posudzovateľom a kontrolárom každého prejavu verejného života.

Uznám, že obmedzenie tlačovej slobody je s časom na čas odôvodnené. Práve v terajších časoch to pozorujeme na mnohých stranách, obmedzovanie sa ale nesmie vystupňovať po umlčanie vecného posudzovania, lebo tak zanikne pravé poslanie tlače.

Tlačové produkty, časopisy a knihy z Maďarska môžu k nám dochádzať len v najobmedzenejšej miere. Opravdová duševná prehrada je postavená voči Maďarsku. Ak niekto dúfa, že tým oslabí naše duševné a duchovné spoločenstvo s kmeňovými Maďarmi, alebo že ho preruší, búcha na nedobytné vráta večných božských a ľudských právd. Takéto ciele sú od začiatku odsúdené k neúspechu a kompromitujú len toho, kto ich vytýči. Osud maďarských vysielaní v rozhlase je tiež maďarsky a čo v ňom dostávame, to neraz nosí na sebe stopy určitého vyššieho dirigujúceho protimaďarského myšlienkového sveta.

Slobodný prejav mienky — už sa tento pojem zdá byť skoro anachronizmom — zapríčiňuje dnes viac neprijemností ako

dobrôt. Pre slobodné slovo nastaly dnes zlé časy. Je to už chorobný zjav doby. Považujem za príliš prísne tie zákroky, ktoré s uvedenými súvisia, či už sa ich prostredníctvom dostane patričný do policajnej väzby, alebo do súdneho väzenia. Ustanovenia trestného súdneho poriadku, vzťahujúce sa na zatýkanie a na zachádzanie s obvinenými, sa dnes neprevádzajú v tom duchu, ktorý ovládal tvorcov zákona.

Prímného vplyvu sa dostáva našepkávaniu, zlému úmyslu, a upodozrievaní alebo obvinení sa často nemôže brániť, lebo sa nedozvie, kto, prečo a čím ho podozrieva alebo obviňuje. Pre zachádzanie so zatknutými je príznačný prípad, ktorý sa stal v prešovskej väznici. Jeden nešťastný Maďar sedel tam už pár týždňov a vo väznici ťažko ochorel. Žiadal si lekára, ale ho nedostal. Keď už bol skoro stále bez vedomia, pustili ho domov. Vrátil sa domov, deň bol doma a na druhý deň na týfus zomrel.

Bolo by treba zmierniť aj zachádzanie s tými, ktorí sa posielajú do pracovných táborov. Keď už tie takzvané pracovné alebo koncentračné tábory — ako jeden, myslím válečný zisk modernej doby — nedajú sa z nášho života vybrúsiť, nech sa aspoň poskytne možnosť, aby ten, koho chcú internovať, mohol prehovoriť a sa brániť prv, ako ho prikážu a nech rozsah internovania nezávisí od okolností, jemu i nám neznámych. Kresťanské chápanie, ktoré je jedným zo základných pilierov štátu, ešte i v otázke viníkov a trestov stojí v rozpore s často pohodlnými, ale koniec koncov veľmi pomínutelnými a vždy škodlivými praktikami „Macht geht vor Recht“-u. Protivi sa cieľom občianskej slobody a trestného práva, že internovaným pri ich uvoľnení dajú podpísať reverz, ktorým podstatne obmedzujú ich práva politické a národné a práva slobody.

Za československého panstva jednou z našich najnaliehavejších krívd bolo macošské a zloprajné zachádzanie s našou maďarskou školskou otázkou. Ak v ohľade ľudových škôl bol ešte znesiteľný stav, čím vyšší bol typ škôl, tým menej sa dostalo z neho Maďarovi a z najvyššieho stupňa, z univerzity nás celkom vytlisli. Cieľ tohoto režimu bol zrejmy: znemožniť, aby sa vychovala inteligencia s chrbtovou kosťou a maďarského ducha, lebo chceli

vidieť len takého Maďara, ktorý je podľa reči Maďar, v srdci ale čechoslovák.

Ale zkrachovalo a zaniklo Československo a s ním aj táto famózna školská politika.

Čo sme predtým považovali, čoho nedostatok sme predtým ako krivdu označovali, to požadujeme a ako krivdu uvádzame aj teraz, lebo nevieme veriť, že by vláda Slovenska, ktorá chce na každom poli skončiť s československým režimom, práve na poli školskom, na ktorom Slováci mali podobné mnohé krivdy ako my, chcela pokračovať v smeroch a cieľoch Prahy. So zriaďovaním nového štátu spojeným najmä finančným ťažkostiam by som chcel teda v prvom rade pripísať to, že pokiaľ ide o maďarskú školskú otázku, nemôžem mať žiadnu príčinu k pochvale, prameniacej zo spokojnosti, ale naopak, môžem poukázať len na krivdy.

Začnem shora. V ministerstve školstva chýba nám maďarská sekcia, alebo aspoň maďarský školský dozorca, poľahke referent. Že za Maďara môžem prijať len takého, ktorý sa za takého vždy sebavedome priznával a nie takého, ktorý len práve že maďarsky hovorí, to vyplýva z prirodzenosti vecí. Ďalej maďarská národná skupina nech má zástupcu v každom snemovnom a inom výbore a orgáne, ktorý sa zaoberá so školskou otázkou. Na maďarské školy nech dozerajú maďarskí škôldozorcovia, maďarská škola ktoréhokolvek typu nech môže mať len maďarského správcu a nech môžu vyučovať len maďarské učiteľské sily.

Hmotné dotovanie maďarskej školy nech sa deje s ohľadom na to, že na Slovensku sa nachodiaci Maďari majú vyvinutejšie kultúrne nároky a snaženia a že tieto môžu následkom poľutovaniahodného uzavretia hraníc uspokojiť len tu vo vnútrozemsku.

Dáta sčítania ľudu z 31. decembra 1938 môžu byť pri tomto tým menej smerodajné, lebo toto sčítanie ľudu prevedené bolo prenáhlene a zámerne a nadto s obdivuhodným dilettantizmom.

Nech každý maďarský rodič môže slobodne zapísať svoje dieťa do maďarskej školy aj vtedy, ak prislúši na zpäťpriložené územie. Tam, kde sa hlási zodpovedný počet žiakov, rozhodne treba otvoriť potrebnú jednu triedu, prípadne aj viac pa-

rálneho tried. Maďarské triedy nech sa nepripájajú k iným ústavom.

Pripomenúť tu musím snahy po odbúraní bratislavského štátneho reálneho gymnázia, bratislavskej obchodnej akadémie a učiteľského ústavu, ako aj to, že hoci sa hlásil patričný počet žiakov a hoci sme prejavili ochotu prispievať k vecným nákladom, na viacerých miestach sme nemohli otvoriť maďarské ľudové školy.

Nezmenene požadujeme zriadenie maďarských opatrovni, maďarských učňovských a živnostenských škôl, poľažne tried, ženských rodinných škôl, roľníckych kurzov a zavedenie ustanovizne maďarského putovného vyučovania. Uistujem školské vládne kruhy, že bude dosť maďarských žiakov v ktorejkoľvek maďarskej škole a môžeme dať vláde k dispozícii aj patričné učiteľské sily.

Na bratislavskej univerzite žiadame zriadiť pre maďarský jazyk a literatúru maďarskú katedru, ktorá nech sa zaplní maďarským profesorom.

Maďarskí študenti nech berú na pomoc študentských sociálnych inštitúcií a na štátnych štipendiách takú účasť, ako príslušníci iných národnostných skupín. Tu pripomínam, že sa táto naša požiadavka vzťahuje všeobecne na všetky sociálne a charitatívne ustanovizne, akcie a otázky.

Ani jeden národ nemôže byť bez mimoškolského vzdelávania. My Maďari sme od tejto národnej práce odpadli, lebo účinkovanie k prevádzaniu tejto práce povolného SzeMKE vláda — ako som to už prv spomenul — zakázala. Podobné je pohlzenie maďarského divadelníctva. Pokúsili sme sa, aby tu mohol účinkovať jeden súbor z Maďarska, ale na našu žiadosť o povolenie sme ani odpoveď nedostali.

Zdôrazňujem, že sa nezmenene pridržiavame k ustanovizniam, rozličnými zákonmi nám zaisteným — maďarská knižnica, ľudovýchovné spolky — a z našich práv nič nepopustíme. Žiadame si miesto aj v komisii pre ochranu umeleckých pamiatok, ako vôbec všade, kde je reč o výplodoch maďarského ducha, o maďarských historických cennostiach alebo o maďarských záujmoch v akomkoľvek vzťahu.

Slovensko je mimoriadne bohaté na také umelecké pamiatky, ku ktorým iniciatívu dal alebo ktoré vytvoril maďarský duch, alebo ktorých uskutočnenie umožni-

la maďarská obetavosť. Mnoho večne hodnotných tvorieb maďarskej literatúry, vedy, umenia korení v tunajšej pôde. Tendencia, ktorá by nás Maďarov chcela tu predstaviť či ako nejestvujúcich, alebo ako druhoradých, môže najst nasledovateľov len v kruhu polovzdelancov alebo zaslepencov a zavedených. Ak takéto živly majú s časom na čas a prípadne i teraz konjunktúru, nás to neponíži ani nezastraší, lebo skutočnosť nemožno zmeniť na ne-skutočnosť, proti logike kontinuity sa možno brániť, ale nemožno ju zvrátiť a večné pravdy ľudská sila a fortieľ nikdy nezabávajú platnosti.

Na hospodárskom poli — myslím ne-prezrádzam tým žiadnu tajnosť — zápasí dnes s ťažkosťami každý štát, každý podnik a každý jednotlivý človek. Z toho nemôže byť výnimkou ani Slovensko a môže byť ňou tým menej, lebo k svojmu teraz sa formujúcemu štátnemu životu za vojny zapríčinených nepriaznivých okolností musí prispôbiť svoj hospodársky život. Dnes máme u nás v podstate vedené hospodárstvo na každom poli, tlak štátnej omnipotencie a jeho účinok všade skusujeme.

My Maďari cítime stupňovane mimo-riadne nepriaznivú váhu tohto a nevieme nijako pochopiť, prečo musí za slovenského režimu úplne do úzadia ustúpiť a byť k zahynutiu odsúdený maďarský kapitál, vôľa podnikania, obchod a veľká i malá živnosť. Za českého režimu viedol sa neúprosný vyhladzovací boj v hospodárskom živote proti všetkému maďarskému. Bolo to logickým následkom českého imperializmu. Po jeho zániku máme oprávnenú nádej, že už teraz nastanú pre nás priaznivejšie pomery, lebo veď Slovensko nevedie a nemôže viesť na žiadnom poli imperialistickú politiku. Čakali sme to tým viac, lebo tí, ktorí sú dnes u vlády, môžu sa rozpamätať na III. maďarský zákonný článok z roku 1907 o zveľaďovaní priemyslu, na základe ktorého maďarská vláda chcela maďarský priemysel a obchod zveľaďovať a urobiť ho konkurencie schopným s rakúskym továrenským a iným priemyslom. V smysle tohto zákona bez ohľadu na národnosť nielen továrenské podniky, ale aj malí živnostníci účastní boli hojnej štátnej podpory, dostali okrem štátnej subvencie suroviny, stroje, brali podiel v daňových úľavách, verejných dodávkach,

verejných prácach a z tohto všetkého dobrého sa hojne dostalo aj Slovákom. Veľmi vďačne dám o tomto všetkom komukoľvek k dispozícii podrobné konkrétne dáta.

Sine ira et studio musím konštatovať, že hospodárske polozenie Maďarov je dnes horšie, ako bolo za československého režimu. Kde sú maďarské továrne a továrničky? Jestvuje tu ešte vôbec (*hluk*) maďarský továrnik? Započalo sa s kontrolou personálnych pomerov v akciových spoločnostiach. Očistili ich od židov, od Čechov, ale vložili aj Maďarov. Maďar sa už na takomto mieste i na ukážku sotva najde. Zpomedzi vládných komisárov, vymenovaných do židovských podnikov, na viaceré moje zakročené na príklad v Bratislave len troch Maďarov sa mi podarilo dať vymenovať, stalo sa na základe nesprávnych štatistických dát, že nás od ďalších štyroch miest odstrčili. Aj maďarskí obchodníci majú vážnu ponosu. Dnes, ako je známo, v niektorých článkoch sa ukazuje nedostatok, takýto tovar si maďarský obchodník zadovážiť nemôže, lebo rozdelenie, zdá sa, prevádzajú podľa politického kľúča.

V továrňach maďarského robotníka len práve že strpia. Zivnostenský list a iné povolenia dajú len pod takou podmienkou, aby dľa možnosti iného ako slovenského robotníka nezamestnávali, pri prijímaní poskytnutí drahotných výpomocí a priznaní iných práv sa rešpektujú len členovia slovenských alebo nemeckých odborových organizácií. Utvoreniu maďarskej odborevej organizácie stavia sa do cesty mnoho ťažkostí. Okrem toho maďarský podnikateľ, obchodník a priemyselník stojí pod stálym policajným dozorom, stále ich obťažujú detektívi, čo všetko prispieva k tomu, aby tých, ktorí ešte hrdinsky vydržali, znechutili a pohli k tomu, aby vzali do ruky vandrovnícku palicu a aby sa vzdialili odtiaľto, kde ich čaká len pomalé hynutie a konečne zánik.

Maďarov Slovenska plánujete a systematicky vytlačajú z celého poľa hospodárskeho života, potiaľ sa vyvinuly pomery. Neverím, že by to bol prejav nejakej hospodárskej politiky väčšej koncepcie alebo názoru, lebo následkom vytlačenia Maďarov neoživne i tak ťažko sa vlečúci hospodársky život. Niet žiadneho zlepšenia, ale práve naopak. Hospodársky život účinkuje

prostredníctvom aparátu, popretkávaného mnohotisíc vláknami, ak z neho bez patričnej prípravy vytvoríme dosiaľ dobre fungujúcich činiteľov, tak vzniknú poruchy, ktoré síce možno zakrývať peknými slovami, ale nie odstrániť.

Napadlo mi, akú dôležitosť prikladá vládne vyhlásenie 20 rokov jestvovajúcim hospodárskym stykom s Českom, dnešným Protektorátom; naproti tomu nestráca ani slova o hospodárskych stykoch, ktoré jestvovaly s Maďarskom. Ačkoľvek snád za tisíc rokov sa upriady silnejšie hospodárske vlákna, ako za 20 rokov!

Ťažko nás poškodzuje, že nemí vyriešená otázka maďarského družstevníctva. Každé družstvo sa musí totiž pripojiť k jednému družstevnému ústrediu, majúce mu sídlo na Slovensku. Jestvuje slovenské a nemecké ústredie, niet však maďarské, ačkoľvek máme dosť takých družstiev, ktoré už dávno úspešne a spoľahlive účinkujú. Nemôže byť teda vecnej prekážky, aby sme aj my Maďari dostali jedno také družstevné ústredie, akým disponujú Nemci. Aký záujem môže mať vysoká politika so zreteľom na hospodárske ohľady zo zatláčania našich družstiev, ťažko si viem predstaviť. Podobná je situácia maďarského peňažného ústavu, na ktorý si tiež formulujeme právo, nie jedine preto, že chceme tým poslúžiť maďarským záujmom, ale aj preto, lebo zapojenie takýchto peňažných ústavov do krvného obehu tunajšieho hospodárskeho života môže byť len požehnanie aj zo všeobecného verejnohospodárskeho hľadiska.

Na poli hospodárskej výroby žiadame pre maďarského roľníka rovnaké zaobchádzanie v každom ohľade. Maďari nech majú patričné zastúpenie v každom poľnohospodárskom orgáne a organizácii, čo dnes ešte — ľutujeme — nemáme. Nech sa umožní aj to, aby cestou pozemkovej reformy aj maďarskí uchádzači dostali pôdu. Kone, vzaté k cieľom vojenským, nech sú čo najskôr vrátené alebo nech sa dá za ne primerané odškodné.

V hrubosti toto som chcel priklincovať o položení Maďarov Slovenska, ako sa ono vyvinulo v posledných mesiacoch. Prv ako by som skončil, musím sa zaoberať v každom ohľade neusporiadaným položením mesta Bratislavy, hlavného mesta krajiny.

Podľa viedenského rozhodnutia jednotlivé národné skupiny v Bratislave majú právo na úplnú rovnoprávnosť. Ani čo by takéto rozhodnutie pikdy neboli vyniesli, to môže konštatovať každý, kto sa obzrie po radnici, pozoruje jej administráciu a nepredpojatými otvorenými očami pozoruje v meste bežiaci život.

Už aj zovňajšok popiera rovnoprávnosť, z ktorej by vyplývala na každom poli trojjazyčnosť. Po tom niet stopy nikde, tak ani v názvoch ulíc ani v mestských úradoch, len tu-tam možno vidieť skrytý nejaký maďarský nápis. Nechcem teraz tu hovoriť o tom, čo sme posledne skúsili, že maďarské tabule súkromných firiem alebo na príklad tabuľa Sjednotenej maďarskej strany staly sa obetou nivočenia takzvaných nezodpovedných živlov. Ak je však reč o platení daní, odvodoch alebo iných povinnostiach, tak príslušné úrady naraz vedľa maďarsky.

Všetko toto upomína na nebohý československý režim a chcel by som v tom vidieť jeho smutnú pozostalosť, ktorá nech sa čo najskôr zlikviduje.

Nad mestom vládne dnes vládný komissár. Uznám, že za minulých dvadsať rokov, keď na radnici grasovali československé politické strany, ich gazdovanie udomácnením korupcie na mravnom i finančnom poli spôsobilo mestu ťažké škody. Rozhodne bola teda treba železná metla. Ale aj vládno-komisársky systém krachol. Administrácia mesta sa nezlepšila, hmotné postavenie mesta ešte menej, čoho kriklavým dôkazom je, že sa plánovalo zvýšenie prirážky v takej neuveriteľnej miere, čo by poplatníci mesta, už aj beztak nadmieru zaťaženi, neboli schopní zniesť.

Je mi nepochopiteľné, že s nedochôdčatom československého režimu, s mestským notárskym úradom terajší vládný systém sa neopováži zahýbať, ale ešte aj rozšíril jeho právomoc. Ani najmenej sa tým nechcem dotknúť ktoréhokolvek funkcionára mestského notárskeho úradu, ktorí zaiste aj sami cítia, že ich polozenie je zvrátené a zarážajúce.

Na radnici panujúce neblahodarné pomery neslúžia na žiaden pád ku cti ani mestu, ani štátu, lebo veď sa jedná o hlavné mesto, ktoré by bolo treba postaviť ako nasledovaniahodný príklad pred každý verejný územný sväzok.

V jednom rozhodne vynikol mestský režim. Ukázal chrbát viedenskému rozhodnutiu, ktoré koniec-koncov predsa len vyniesly dve veľmoci a rovnoprávnosť sem, rovnoprávnosť tam, dlhou sériou protimaďarských opatrení snaží sa vzbudiť dojem, akoby v Bratislave už nebolo Maďara a akoby Maďarov do Bratislavy nebolo už nič. Hoci je nás tu ešte do 30.000, čo by nestranné sčítanie ľudu bezpodmienečne ustálilo.

Zachádzanie, ktoré skusujú maďarskí úradníci na radnici, obchádzanie maďarského jazyka na každej strane, prepúšťanie maďarských robotníkov bez každej výpovedi alebo odbytného po dlhej bezvadnej službe s dneška na zajtra, sú všetko také opatrenia, ktorým by som vedel porozumieť, keby pochádzali prípadne od cezaromániou zaslepeného neznaboža, ale neviem pochopiť, keď kňazské rúcho kryje toho, ktorý takto jedná. Boží slúha ostáva v prvom rade božím sluhom, nech zastáva akýkoľvek úrad!

Na bratislavskej radnici treba v záujme reputácie štátu urobiť čo najskôr poriadok, čo pozostáva nielen z toho, že našej rovnoprávnosti treba na každom poli presadiť platnosť, ale v najúplnejšej miere treba napraviť všetko to, čo sa na porušenie rovnoprávnosti na škodu maďarskej národnej skupiny ako celku i jednotlivcov porobilo.

Pri prednesení všetkého tohto snažil som sa byť vecným. Nenadhadzujem otázku, či tieto krivdy pramienia z diskriminácie, alebo nie. Hlboko ľutujem ale, že zaobchádzanie s nami Maďarmi tu pozorovateľné po celej krajine, zdá sa potvrdzovať tú vieru, že kto ubližuje Maďarovi, toho nemôže stihnúť žiadna odplata, ba opačne, ten sa dopustí chvály a odmeny hodného skutku.

Teraz, keď sa vedie rokovanie medzi maďarskou a slovenskou delegáciou o mnohých aktuálnych hlivejúcich otázkach a pri ňom vzniklé priaznivé ovzdušie oprávňuje k nádeji na riešenie, uspokojujúce obe strany, je stupňovane žiadúce, aby sa ani so strany vrchnosti ani jednotlivcov nestalo nič takého, čo by skalilo túto náladu.

Prosím každého člena veľactenej vlády, nech činí opatrenia v takomto smere a najmä nech prekazia, aby sa dialy opa-

trenia s nenapraviteľnými následkami spojené. Myslím v prvom rade na otázku štátneho občianstva. Podľa mojich informácií tým, ktorí sú príslušní na územie späť pripojené, stále odnímajú pracovné povolenie; stále sú vypovedania, kdežto dohoda o štátnom občianstve, ktorá sa, dúfam, dostane najbližšie pod strechu, prinesie riešenie iného smeru. Nech sa teda v otázke pracovných povolení a vypovedaní vynášanie rozhodnutí predbežne suspenduje a prenáhleným opatrením nech sa nerobia nešťastnými a svetobežcami stá a stá Maďarov. Je to skutočne skromná prosba!

Záverom však ako Maďar, stojací práve tak na kresťanskom národnom základe ako slovenská vláda a jej program, obraciam sa k Bohu: Človek mieni, ale človek neukončuje, nech je jeho moc akákoľvek veľká. Táto je vždy pomínutelná ako všetko, čo súvisí s pozemským jestvovaním človeka. Náš osud je v rukách božích!

V prvom rade od neho prosím, aby sa osud tunajších Maďarov obrátil k lepšiemu, po dosiahnutie čoho podujímame sa na zápasy na nás pripadajúce s dosavadnou disciplinovanosťou, trpezlivosťou a vytrvalosťou. Preto sa na to podujímame, lebo my práve tak, ako každý európsky Maďar, máme nielen maďarské národné, ale aj európske poslanie. Vedomie toho pomáha nám prekonávať prekážky zloprajného ľudského majstrovania a utvrdzuje nás v tej našej večnej viere, že vždy zastaneme svoje miesto tam, kam nás božia vôľa postavila.

Predseda dr. **Sokol** (zvoní):

Ďalej má slovo pán poslanec **Liška**.

Poslanec **Liška**:

Slávny snem!

Hospodárske a finančné otázky zaujímaly vo vládnom vyhlásení významné miesto tak svojím rozsahom ako aj hodnotením ich dôležitosti. Vládné vyhlásenie kladie dôraz menovite na riadne a svedomité vedenie štátneho finančného hospodárstva, pri čom si je vedomé, že je treba dať všetkým odvetviám nášho hospodárstva takú možnosť vývoju, ktorá by usnadňovala znášať všetky tie povinnosti voči štátu, ktoré sú predpokladom riadneho a cieľavedomého rozvinutia konštruktívnej práce celej našej štátnej administratívy, prekonávajúcej svoje začiatky.

Ja sa chcem, slávny snem, vo svojej reči zaoberať výlučne s touto časťou vládného vyhlásenia; nech mi je dovolené môcť konštatovať, že vláda správne vystihuje význam svojich úkolov, keď prejavuje vôľu a odhodlanie zaistiť pre všetku svoju činnosť v budúcnosti bezpodmienečne potrebné fundamentálne predpoklady, ktorými sú, systematicky usporiadané štátne finančné hospodárstvo, vyrovnané na únosnosť občianstva, primeraný štátny rozpočet, stálosť našej meny, nutnosť zachovávať presne platný právny poriadok a konečne za takýchto predpokladov vyvinúť konštruktívne úsilie o pozdvihnutie hospodárskej, kultúrnej i sociálnej úrovne všetkého nášho ľudu. Iste hovorím so súhlasom všetkých tu prítomných, keď poviem, že táto snaha vlády bezpodmienečne zasluhuje plnej podpory každého príslušníka nášho štátu, a vláda v tomto svojom úsilí túto podporu musela dostať. Hladina medzinárodnej politickej a hospodárskej činnosti je dnes rozbušená nebezpečným vlnobitím, v ktorom pre mladý a malý štát, akým sme my, skrývajú sa mnohé úskalia. Vo všetkej svojej činnosti v celom svojom úsilí musíme byť si tohto závažného faktu plne vedomí a musíme viesť kormidlo svojho štátneho života tak, aby sme sa vyhlí nebezpečiu ztroskotania. V doterajšom vývoji prešli sme už cez mnohé prekážky pomerne hladko, to však nech neuspáva našu pozornosť a starostlivosť, lebo ešte sme neprešli cez všetky prekážky a ešte ich prekonávať budeme musieť.

Pokiaľ sa týka systematicky sporiadaného štátneho finančného hospodárenia, musíme si vytknúť za hlavný úkol, aby sa toto hospodárenie dialo za plnej platnosti zásady najprísnejšej účelnosti a úspornosti. Finančné hospodárenie štátu musí prísne skúmať, či je ten-ktorý štátny výdavok absolútne potrebný a účelný a len po starostlivom preskúmaní pravej jeho povahy rozhodnúť, či má byť medzi štátne výdaje zaradený, alebo nie. Je známou vecou, že pri zostavovaní štátnych rozpočtov bývalej republiky neboly by obstály mnohé položky, keby sa ich hodnota a účelnosť bola skúmala prísnymi kritériami reálnej hospodárskej hodnoty. Do výdajovej časti rozpočtu sa však dostaly. Poneváž sme prevzali mnoho zo štruktúrálnej časti rozpočtov z minulosti, je treba dbať, aby sme sa takýmto zjavom vyhlí, lebo

situácia nášho štátneho hospodárenia ani z ďaleka nie je v takom položení, aby sme mohli povedať, že je zaistená a je preto našim významným záujmom, aby sme zo štrukturálnej skladby nášho štátneho rozpočtu odstránili všetko, čo nie je absolútne potrebné, čo nie je neodkladne nutné a hospodársky plne odôvodnené. Keď vykonáme tento úkol, tak splníme jeden z hlavných predpokladov zdravého štátneho hospodárenia. Usnadníme tým splnenie úsilia našej vlády a nášmu národnému hospodárstvu preukážeme plné služby, k čomu sme povinní tým viac, že pre finančné hospodárstvo štátu musí byť hlavným vodítkom, aby na svoje potreby a účele odčerpávalo len časť výnosov práce a služieb nášho ľudu. Akonáhle je daňový tlak vyšší, finančné hospodárenie štátu stráca svoj zdravý základ a so všetkou hrozivosťou vystupuje nebezpečie hospodárskeho úpadku so všetkými jeho nepriaznivými sprievodnými zjavmi.

Od nášho osamostatnenia sa nedoliehali ešte na nás a na finančné hospodárenie štátu veľké starosti. Utešovali sme sa z krásnych výsledkov daňových príjmov, ale neskúmali sme so všetkou potrebnou vážnosťou, či doterajší priliv príjmov potrvá aj naďalej. Zostávali sme v akejsi bezstarostnosti, že nie je možné, aby sa pomery podstatne zmenily k horšiemu. Bolo by chybou, slávna snemovňa, keby sme sotrváli na stanovisku, že pri zostavení štátneho rozpočtu nemusíme sa takýmito úvahami zaoberať.

Musíme v prvom rade skúmať, prečo mnohé pramene našich štátnych príjmov zostaly na nezmenenej výške a prečo mnohé vykazujú nad očakávanie väčší výnos. Tu prideme k zaujímavým záverom.

Musíme v prvom rade vziať do povahy, že intenzita hospodárskej činnosti sa u nás postupne od roku 1934 zvyšovala a svojho vrcholu dosiahla v roku 1938. Prežívali sme teda hospodársku, v pravom slova smysle však zbrojnú konjunktúru. V daňových výnosoch objavovali sa účinky tejto konjunktúry ovšem neskoršie, až potom, keď boly zhojené všetky rany, ktoré museli naši poplatníci zniesť v rokoch predošlej veľkej hospodárskej kríze, ktorá sa cez nás ničive prevalila v rokoch 1930—1934.

Dane sa vymeriavajú a inkasujú poza-

du, v mnohých prípadoch, najmä u verejne-úctujúcich podnikov aj s niekoľkoročným oneskorením. Na vrub tejto okolnosti a preto, že vlna konjunktúry dosiahla u nás svojho vrcholu až v roku 1938, možno pripísať fakt, že náš štátny daňový príjem v roku 1939 je pomerne veľmi priaznivý.

Inou príčinou, ktorá mala nesporný vplyv na priaznivý vývoj našich štátnych príjmov je tlak našich daňových úradov na poplatníctvo. Tento tlak bol oproti minulým rokom ešte zvýšený a mal zaujímavé účinky. Jedna časť našich poplatníkov vyrovnala svoje daňové povinnosti z obavy, aby faktické alebo aj zdanlivé oneskorenie v plnení občianskej daňovej povinnosti nemalo nepriaznivé reflexie na jej celkový hospodársky a ľudský osud a druhá časť našich poplatníkov ochotne platila svoje dane preto, že má k svojmu novému a mladému štátu mysliteľne najkladnejší pomer a preto, že uznala, že štát, aby mohol svoje úlohy a povinnosti plniť, daňového príjmu potrebuje.

Treťou, nie menej závažnou okolnosťou, prečo sa naše štátne príjmy v roku 1939 priaznive vyvíjaly je fakt, že poplatníci mali dostatok pohotových prostriedkov na plnenie svojich daňových povinností.

Koniec roku 1938 a tento rok vôbec priniesol nám všetkými svojimi udalosťami útek od peňazi. Najširších ľudových vrstiev sa zmocnila veľká chuť k všemožným nákupom a pre panujúcu medzinárodnú neistotu a napätia ukladajú ľudia svoje úspory do úžitkových hodnôt a do sekurít, ktoré sa zdajú bezpečnejšími, než hotové peniaze.

Týmito zjavmi bol obeh peňazi zrýchlený, popyt po tovare každého druhu nepomerne a nezdravo zvýšený a tým sa stalo, že okrem konjunktúry, vyvolanej terajšími vojnovými pomermi, máme aj umelú konjunktúru, vyvolanú strachom z nedostatku, ktorý normálnu spotrebu umele a nezdravo dviha na úkor spotreby v budúcnosti.

Toto všetko boly príčiny pomerne veľmi dobrého vývoja našich štátnych príjmov v roku 1939, ktoré však vzdor tomu neboly postačujúce pre splnenie všetkých úkolov, ktoré sme si už v minulom roku vytkli. Niektoré z vážnych a dôležitých

povinností neboly splnené, nie však úplne pre slabosť štátnych financií, ale preto, že náš štát postavený bol koncom leta a začiatkom jesene toho roku pred nepredvídané a preto finančne nezabezpečené problémy, ktoré musely byť okamžite vyriešené, a to sa fakticky aj stalo.

Keď nás takto naplňujú s uspokojením výsledky štátnych príjmov v uplynulom roku, musíme teraz skúmať, aké sú výhľady v tomto smere v budúcnosti, pričom si musíme všimnúť všetky faktory, ktoré sú pre vec rozhodujúceho významu.

Pokiaľ sa týka intenzity hospodárskej činnosti našich podnikateľov, tu môžeme byť v jednom sektore viac než spokojní, kým v sektore inom musíme mať vážne starosti.

Náš továrenský priemysel, pokiaľ sa opiera o domácu surovinnú základňu, bude aj v budúcnosti, aspoň v dohľadnej dobe dobre zamestnaný a dá sa právom predpokladať, že aj jeho daňová potencia udrží sa primerane na tej úrovni, ako dosiaľ. Nebude ale už len výlučne v dosahu našich možností a našich síl, aby sme zabezpečili rovnako priaznivú pracovnú intenzitu tých priemyselných oborov a podnikov, ktoré nemajú u nás surovinnej základne a ktoré boly odkázané na dovoz.

Tieto obory a tieto podniky idú v ústrety nejstej budúcnosti a starostlivosť o zabezpečenie práce v nich musí byť rovnomerne rozdelená medzi ne a našu štátnu správu, pretože, je aj úkolom štátnej správy, aby z dôležitých hospodárskych a sociálnych dôvodov učinila všetko potrebné a v jej dosahu stojace opatrenia, aby sa u nás ani jeden pracovný a daňový objekt nestratil a nevyšiel na zmar.

V tomto sektore nášho hospodárstva očakávajú nás teda starosti a strata poplatnej sily.

V obore živnostenského podnikania musím uvážiť, že temer úplne ustal stavebný ruch a že stavebné živnosti, ktoré tvoria najväčší a hospodársky najdôležitejší obor živnostenského podnikania, bude na dlhšiu dobu vypnutý zo svojej normálnej hospodárskej činnosti, ktorú nebude môcť prevádzkať ani v takom rozsahu, aby si z nej zabezpečil každodennú existenciu. Tento rozsiahly obor bude len s ťažkosťami zápasíť o svoj každodenný ži-

vot a bude nútený tráviť z podstaty svojho podniku rešpektíve zo svojich rezerv, pokiaľ ich ovšem má. Ale jako poplatníci nebudú pre najbližší rok a pre ďalšiu budúcnosť stavební živnostníci prichádzať v úvahu v takej miere ako dosiaľ a s tým musí naša finančná správa počítať.

Strata, ktorá sa dá u týchto živností počítať, nebude vyvážená ani uspokojivými pomermi, v ktorých dnes pracuje potravinársky obor živností, a síce preto nie, že snaha našej vlády nepripustí zvýšenie cenovej hladiny životných potrieb a hlavne potravín a v tomto smere prevedené vládne opatrenia silne podlamujú výnosnosť tohto živnostenského oboru, ak ju neznesomujú úplne.

V obchode je situácia tá istá, zhoršovaná tým, že doplňovanie zásob v akomkoľvek obchodnom podnikaní je za dnešných čias veľmi zťažované a môžeme byť pripravení na to, že obchodné podnikanie, i keď bude popyt stály, nedosiahne takých obrátov, ako teraz a preto aj výnosnosť bude mať tendenciu klesajúcu. Dosiaľ nevyriešený problém arizačný neprispieva tiež k tomu, aby sa daňový potenciál obchodu zvyšoval.

Musíme teda byť, pokiaľ sa týka odhadov štátnych príjmov v budúcnosti, skôr pesimistami než optimistami a podľa toho zamerať všetko svoje konanie pri zostavovaní štátneho rozpočtu na rok 1940. V dnešných pomeroch sú síce akékoľvek predpovedz, akékoľvek výpočty, ťažké a môže sa stať, že skutočný vývoj pomerov predstihne naše očakávanie v priaznivom smere; ale keď objektívne uvažujeme o daných hospodárskych faktoroch a o známych a viditeľných skutočnostiach, bude dobre, slávna snemovňa, keď budeme pri odhade štátnych príjmov v budúcnosti v najvyššej miere opatrní.

Musíme uvážiť, že naše daňové zaťaženie vo svojom efekte pohybuje sa väčšinou až na samej hranici hospodárskej únosnosti a nemožno počítať ani s takým zvýšením daňového výnosu, ktoré by sa zakladalo na zvýšení doterajších daňových sadziieb, alebo na zavedení nových druhov daní. Počítať môžeme jedine len s príjmami, ktoré podľa objektívneho posudzovania možno odhadnúť za menšie, než boly doteraz a všetky svoje výpočty na tejto skutočnosti založiť.

Toto poznanie nám prikazuje, aby sme zásadu úspornosti aplikovali vo svojom štátnom hospodárení až do krajnosti. Náš mladý štát vyžaduje od svojho občianstva teraz a vyžadovať bude ešte aj v budúcnosti veľké obete a mnohé obmedzenia. Je preto viac než našou povinnosťou, aby sme v rámci vyrovnaného a úsporne so-
staveného štátneho rozpočtu podali dôkaz, že k obetiam a obmedzeniam je odhodlaná aj štátna správa.

Keď bude občianstvo konkrétnymi príkladmi o tejto veci presvedčené, nebudú mu žiadne obete, od neho požadované, ťažkými.

Za týchto predpokladov musíme budovať a dobudovať aj svoju administratívu. Myslím, že je pravdivé tvrdenie, že doteraz sme sa pri budovaní svojej administratívy snažili zorganizovať ju, aby som sa obrazne vyjadril, len smerom horizontálnym, do šírky. Pokiaľ sa týka hĺbky, nemali sme ešte dost času, aby sme sa našou administratívou zaoberali. A to je veľmi dôležité. Nie je umením, vybudovať a tvoriť administratívu tak, keď pre vyskytujúce sa úkoly prijímame pracovné sily bez ohľadu, či budeme mať stále pre zich prácu, najmä prácu prospešnú, po celú dobu ich služobného pomeru.

Umením však je, budovať a stabilizovať administratívny aparát tak, aby dané úlohy zvládnuť, aby bol pružný, aby jemne reagoval na všetky deje v našom živote štátnom, hospodárskom a sociálnom a hlavne, aby náklady na udržanie tohto aparátu boli primerané finančnej únosnosti nášho štátu.

Všetky problémy, ktoré sú v našej administratíve nevyriešené, objavujú sa zvlášť aktuálne v našej finančnej správe. Tá silne trpí nedostatkom pracovných síl a nie je v stave za dnešných pomerov úlohy, ktoré sú jej sverené, uspokojivo zvládnuť. Upozorňujem na túto vec a žiadam, aby bolo do povahy vzaté, že riadne budovanie našej finančnej správy je prvým predpokladom poriadku našich financií a spokojnosti nášho poplatníctva. Naša finančná správa je jedným z najchýlostivejších organizmov našej administratívy. Nikde sa neprejavia administratívne nedostatky tak zlými účinkami, ako vo finančnej správe; je preto treba, aby jak po stránke osobnej tak aj vecnej, jak po

stránke horizontálnej tak aj vertikálnej, bolo učinené všetko, aby naša finančná správa zvládla úlohy, ktoré sú jej sverené.

Toto je jeden z najdôležitejších úkolov, ktorý nás v budúcnosti očakáva. Nateraz máme jedinou povinnosť, aby sa osobný náklad na celú našu administratívu nerozrástal a aby nebol jednou z príčin nevyrovnanosti nášho štátneho rozpočtu.

Keď vyriešime úspešne problémy, ktoré som v krátkosti uviedol, položíme základy pre zdravé a usporiadané štátne finančné hospodárstvo, spočívajúce na vyrovnanom, daňovej únosnosti nášho poplatníctva zodpovedajúcom, štátnom rozpočte a tým vytvoríme priaznivé ovzdušie k vzniku podnikateľskej hospodárskej činnosti, ktorá je u nás veľmi žiadúca.

Slávny snem! Je známou vecou, že na Slovensku ležia mnohé prírodné bohatstvá nevyužitá a sú u nás mnohé výrobné možnosti so všetkými podmienkami zdravého prirodzeného rozvoja. Jediné, čo nám chýba, je investičný kapitál a pokiaľ svojich vlastných investorov nemáme, aspoň nie v takej miere, aby sme len od nich mohli očakávať žiadúce rozšírenie našej výrobnéj potencie, musíme sa snažiť zdravou finančnou a hospodárskou politikou investorov k nám privábiť.

Okrem usporiadaných a na zdravých základoch stojacích štátnych financií dosiahneme tohto zámeru najlepšie tým, keď zaistíme u nás právnu istotu a vynasnažíme sa udržať u nás ustálenú cenovú hladinu.

Pokiaľ sa týka právnej istoty, je treba uvítať, že jak pán prezident republiky dr. Jozef Tiso vo svojom prvom poslanstve tak aj vláda vo svojom vládnom vyhlásení vyjadrili pevné a jasné stanovisko, že právna istota a právny poriadok musí byť u nás zachovaný. Je nesporné, že akékoľvek, i to najmenšie narušenie právnej istoty vyvoláva citeľnú reakciu hospodárstva, škodlivú bezbrannému a sociálne slabému ľudu, na porušovaní právnej istoty najmenej zúčastnenému, ale nie tým, ktorí právny poriadok porušujú. Škoda, porušovaním právnej istoty spôsobená nie je nikdy úmerná úžitku, z neho vzniklému, a najnebezpečnejším zjavom je pri tom okolnosť, že keď pripustíme alebo mlčky prejdeme cez jedno porušenie právnej istoty.

nikdy nevieme, kedy a kde sa porušovanie práva zastaví. Dostaneme sa na naklonenú rovinu, na ktorej najnepatrnejší pohyb môže vyvolať pád do katastrofy.

Je preto treba, slávna snemovňa, aby vláda učinila prípadne aj drastickými opatreniami porušovanie právnej istoty u nás nemožným a odstránila tak nebezpečie strát z hospodárskeho podnikania, ktoré sú omnoho vážnejšie, než sa na prvý pohľad zdá.

Slávny snem! Druhým predpokladom úspešného hospodárskeho podnikania je na vhodnej úrovni ustálená cenová hladina; bude vďačným bodom zdravej a rozumnej hospodárskej politiky nášho štátu, keď bude systematicky a vhodne pôsobiť na tvorenie cien.

Pri prevádzaní zámernej cenovej politiky je treba splniť dva hlavné predpoklady: Musíme zabezpečiť ceny rentabilne s vylúčením špekulačných ziskov a vplyv na tvorenie cien musíme sveriť orgánom, ktoré sú schopné vecne posúdiť hospodársku odôvodnenosť cien.

K tomu, aby sme tieto efekty dosiahli, chybujú nám jednak vhodné právne normy a jednak úradné orgány, schopné a spôsobilé zámernú a hospodársky zdravú cenovú politiku prevádzať. U nás sa úradná agenda cenová prevádza úplne nevhodne a najvyššia múdrosť, ktorú naše úradné orgány cenové — pomenované charakteristickým menom úrady úzerovej kontroly — sú schopné previesť, sú celé haldy trestných oznámení, podávaných hlavne na obchodníkov a remeselníkov. S bezstarostnou ľahkomyselnosťou tieto trestné oznámenia naše policajné trestné súdy povrchne prejednávajú, vynášajú drastické rozsudky, z ktorých okolo 90% už v druhej inštancii je pre nezákonnosť a vadnosť zrušených, ale efektu sa dosiahlo. V novinách sa uverejní rozsudok, ktorým je obchodník, alebo remeselník vystavený na pranier verejnej hanby ako úžerník, hoci to vôbec nie je pravda. Keby sa obecní dozvedelo, jak úžasne veľké percento týchto rozsudkov nemá žiadneho podkladu, tak by si vyprosilo, aby sa mu z úradných miest sypal piesok do očí.

Slávny snem! Tvrdím, že úžerníkov je treba trestať a náležite potrestať; každý slušný a riadny obchodník a remeselník je tiež toho istého názoru. Lenže je ne-

svedomité, že každé stúpnutie cien je treba považovať už à priori za úzeru. Je preto našou povinnosťou, aby sme kontrolu tvorby cien prevádzali rozumne a aby sme netrestali a nestavali nikoho na pranier, keď k tomu niet príčiny a ani zákonného, ani hospodárskeho dôvodu.

Aby som svoje výroky aj konkrétne opodstatnil, uvediem jeden eklatantný prípad z praxe úzerovej kontroly.

Isty mäsiar a údenár kúpil od roľníkov väčšiu partiu prasiat, ktoré zpracoval. Nakoľko u roľníkov musel zaplatiť vyššiu cenu, než ktorú cenové úrady považovali za primeranú, a pretože táto vyššia cena sa stala trvalou, zvýšil aj ceny mäsa a údenárskych výrobkov. Bol pevne presvedčený, že sa mu nič nemôže stať, pretože ani za takýchto zvýšených cien nezarábal viac, než je normálny občiansky zisk.

Ale sa prerátať. Bolo naň podané trestné oznámenie, pri pojednávaní ktorého sa bránil dokladmi, z ktorých bolo zrejme, že nákupná cena prasiat a nič iné je príčinou zvýšenia ceny mäsa a údenárskych výrobkov. Policajný trestný súd tieto dôkazy nepripustil a síce preto, lebo vraj dôkaz, že obvinený kúpil prasce za vyššiu cenu, než cenové úrady považujú za primeranú, zakladá nový trestný čin a tento dôkaz není možno pripustiť.

Neudržateľnosť dôvodov tohto súdu je očividná a v druhej inštancii bolo dané obvinenému za pravdu. Lenže nie každý vie a má možnosť brániť sa proti praxi policajných trestných súdov a tak v džungli nejasností, za vlny príliš hnutých dôvodov a úradnej nesvedomitosti, trpia najviac obchodníci a remeselníci, ktorým sa nielen podlamujú existencie, ale budí sa v nich aj krajný odpor proti pokračovaniu úradov.

Musíme si uvedomiť, že takéto riešenie cenovej otázky je horšie, ako keby sa neriešila vôbec. Preto bude treba, aby sa zjednala náprava čím prv a spôsobom úplne vyhovujúcim.

Slávny snem! Postavili sme si úkol, že cez údobie prvých ťažkostí nášho samostatného života prejdeme i za cenu uskromnenia sa, len aby sme dosiahli všetkých predpokladov normálneho a nerušeného vývoja hospodárskych, kultúrnych i sociálnych pomerov. A keď budeme mať sporiadané štátne financie, vyrovnaný rozpočet,

i keď zaistíme právnu istotu, nevykonáme ešte všetko. Otázka úpravy cien a vhodný vplyv na tvorbu cien je tiež jedným z hlavných predpokladov úspechu hospodárskej činnosti a nesmieme túto vec preto podceňovať. Musíme byť odhodlaní vyriešiť ju do všetkých dôsledkov a musíme jej dať pevný podklad právny a zvládnuť ju administratívne.

Len keď všetko toto prevedieme, môžeme počítať, že investičná a zakladačná hospodárska činnosť začne sa u nás v žiadúcej miere rozvíjať a potom bude možné, že aj daňová potencia nášho poplatníctva dostane tendenciu vzostupnú a že budeme môcť viac svojho robotníctva zamestnávať doma a nebudeme odkázaní na to, aby sme svoje prebytočné pracovné sily vyvážali za hranice.

Paralelne s týmito základnými problémami musíme, slávna snemovňa, vyriešiť ešte aj mnohé vážne úkoly ďalšie. Z nich na prvom mieste treba spomenúť otázku vyriešenia úkolov nášho peňažníctva a jeho organické a vhodné zapojenie do štruktúry nášho hospodárstva. Oživenie zamrzlých a pre hospodárske účely nevyužitých hodnôt, skrytých v štátnych cenných papieroch, uvoľnenie a výplata pohľadávok, ktoré majú mnohí dodávatelia a podnikatelia za bývalým štátnym erárom, rozumné a cieľavedomé prevádzanie verejných investícií, ktoré jak svojím rozsahom, tak aj svojou rozmanitosťou môžu sa stať účinným prostriedkom štátnej hospodárskej politiky a môžu v citelnej miere doplniť volumen našej celkovej hospodárskej činnosti.

Oživenie hodnôt, zamrzlých v štátnych cenných papieroch, a výplata dodávateľských účtov nie je otázka málo významná. Musíme uvážiť, že peňažné ústavy veľkú časť svojich i sverených prostriedkov mali uložené v štátnych papieroch z toho dôvodu, že snadný predaj týchto titrov účinne napomáhal likvidite nášho peňažníctva na jednej strane a na druhej strane snadná kúpna možnosť štátnych cenných papierov umožňovala, aby sa v peňažných ústavách nehromadily bez úžitku nadmerné hotovosti. Volaniu po uvoľnení umrtných hodnôt v štátnych cenných papieroch neslobodno preto rozumieť tak, že by sa peňažné ústavy snád obávaly strát na papieroch samotných, ale treba rozumieť v tom smy-

sle, že normálny obchod so štátnymi cennými papiermi zvýši možnosti nášho peňažníctva v uspokojovaní úverových nárokov, zmenší režiú a zvýši likviditu peňažníctva, čo všetko dohromady je vecou ohromného hospodárskeho dosahu a veľkého významu pre zlepšenie nášho národného dôchodku.

Preto žiadam slávny snem čo najdôraznejšie, aby naša štátna finančná správa v mysliteľne najbližšej dobe učinila so svojej strany všetky možné opatrenia, aby sa situácia v tejto veci od základu zmenila a súčasne, aby bolo učinené všetko, aby chýštaná peňažná burza čím prv mohla zahájiť svoju činnosť.

V poslednej dobe zavedené bolo moratorium na dodávateľské a všetky ostatné pohľadávky voči bývalému štátnemu erárom.

Toto opatrenie, i keď musíme zo štátne-finančných dôvodov uznať jeho nutnosť, je jednostranné a neúplné.

Musíme uvážiť, že veritelia štátu, ktorí majú pohľadávky z titulu dodávok, alebo z titulu iného, sú zároveň dlžníkmi svojich vlastných veriteľov.

Pre tieto dlhy sú vystavené súdnym a exekučným zákrokom a pretože svoje pohľadávky u štátu zinkasovať nemôžu, môže ich stihnúť veľká majetková újma z platiebnej neschopnosti, ktorú si sami nezavínili. Poznám konkrétne prípady, kde veriteľom štátu hrozí osobná majetková katastrofa, ktorej by vôbec nebolo, keby štát voči nim svoje povinnosti plnil. Preto je treba vydané moratorné nariadenie v tom smysle doplniť, že veritelia štátu, moratoriumom postihnutí, nemôžu byť pre svoje záväzky svojimi veriteľmi súdne stíhaní.

Konečne, slávny snem, za veľmi vážne považujem otázky obchodne-politicke a dopravné.

Nemusím ani zdôrazňovať pozornosť, ktorú venuje vláda vo svojom vyhlásení zvýšeniu nášho exportu; vidím v tom znak správneho nazerania na prosperitu nášho hospodárstva, na zabezpečenie slušného živobytia pracujúcich vrstiev a zvýšenie ich životnej úrovne.

Od rozšírenia odbytu našich výrobkov do cudziny závisí predovšetkým vzostup nášho výrobného podnikania, zlepšenie zamestnanosti, zvýšenie životnej úrovne robotníctva, zvýšenie národného dôchodku

so všetkými jeho finančnými a hospodárskymi dôsledkami, ktoré tvoria konieckoncov významný prostriedok konsolidačný.

Od našej pohotovosti bude veľmi mnoho záležať, či sa nám tieto úkoly podaria alebo nie.

Platobné ťažkosti, ktoré sú dnes hlavnou prekážkou nášho úsilia o odbyt našich výrobkov do cudziny, budeme musieť prekonať našou technickou a organizačnou zdatnosťou.

V obchodnej politike musíme sa snažiť, aby sme vo vývoze našli všetky možnosti k odbytu nie našich surovín, ale podľa možnosti hotových výrobkov. Doba je dnes pomerne priaznivá a keď ju vhodnou hospodárskou politikou doma využijeme, môžeme si vybudovať pozície, ktoré nám môžu aj v budúcnosti zaistiť stály národný dôchodok. Je len treba viesť líniu našej štátnej hospodárskej politiky v takých smerniciach, ktoré by tento konečný výsledok zámerne sledovali dosiahnuť.

V zahraničnom obchode musíme sa rozhodne vyhnúť takej situácii, v akej sa nachádzame dnes. Už sme previedli síce opatrenia, aby sa terajší stav zlepšil, ale myslím, že budeme v nich musieť pokračovať.

Mimo toho budeme musieť vhodnými opatreniami dosiahnuť určitých štruktúrnych zmien vo svojej prvovýrobe. Sme stále ešte svedkami toho, že tuky sú našim páľčivým problémom obchodne-politickým, ale pri tom v obilnej produkcii sme nútení niektoré svoje vysokokvalitné produkty za nízke ceny vyvážať. Dalo by sa vhodnou úpravou cien obilnín a krmív docieľiť, že by sa naša prvovýroba viacej venovala produkcii živočišných i rastlinných tukov.

Slávny snem! Veľmi správne a výstižne označené boly dopravné problémy za nervový systém slovenského hospodárstva a uspokojením naplnilo záujemnícke kruhy, že slovenská vláda je si plne vedomá, aký význam majú dopravné veci pre celý náš hospodársky život.

Toto porozumenie a dobré chápanie dopravných otázok u vlády dáva nám nádej, že ani krajové, ani iné záujmy nebudú hatiť budovanie našej dopravnej siete a prispôbenie našich dopravných sadziieb skutočným našim potrebám hospodárskym.

V dopravnom obore očakávajú nás v záseade 2 úkoly.

Dobudovať pretrhané spojenia cestné a železničné a vyriešenie otázky dopravných sadziieb.

Pokiaľ sa budovateľskej a investičnej práce týka, tu verejná investičná činnosť zdarne napreduje a sme presvedčení, že sa bude v nej aj naďalej úspešne pokračovať.

Myslím, že sa najde vhodné riešenie aj na odstránenie nedostatku vagónov, ktoré nateraz prežívame, keď mnohé podniky obmedzujú svoju prácu len preto, že sa im nedostáva toľko vagónov, koľko by potrebovaly.

Za najdôležitejšiu však považujem otázku vyriešenia dopravných sadziieb. Celých 20 rokov minulej éry domáhalo sa Slovensko so vzácnou jednotnosťou tarifnej reformy. Neupravené tarifálne pomery spôsobily Slovensku vážne hospodárske škody a brzdily jeho hospodársky rozmach. Je preto viac než potrebné, aby sa s úpravou dopravných sadziieb u nás započalo čím prv a aby úprava prevedená bola tak, aby sa prispôsobila hospodárskym potrebám a nie naopak. *(Potlesk.)*

Keď všetky tieto svoje povinnosti zvládneme, učiníme všetko, čo je v našich silách, aby sme mohli právom očakávať normálne časy, svoj nerušený hospodársky rozvoj, stálosť svojej meny a návrat vzájomnej dôvery medzi našim ľudom jak v pomere jedného k druhému, tak aj v pomere jednotlivých složíek k sebe navzájom.

Táto meta a tieto pomery a nádeje na ne sú vecou tak vážnou a krásnou, že je treba, aby sme úsilie vlády v tomto smere zo všetkých svojich síl podporovali. *(Potlesk.)*

Predseda dr. Sokol:

Udeľujem slovo šiestemu rečníkovi, pánu poslancovi **Turčekovi**.

Poslanec Turček:

Slávny snem!

Vládne vyhlásenie v kapitole o hospodárstve hovorí toto: „Na hospodárskom poli bude sa vláda usilovať ešte intenzívnejšie pokračovať na línií napredovania, ktorú sledujeme úzkostlivo od dňa samostatnosti Slovenska. Prvé poslanstvo prezidenta republiky jasne načrtlo program týmito vetami: Prehĺbenie nášho hospodárskeho života má jediný cieľ, zabezpečenie životných podmienok pre čím väčší počet ľudí. Sledovať

dujeme tento veľký sociálny cieľ, aby ani jeden Slovák nemusel mimo hraníc svojho štátu hľadať živobytie a aby tradičný pojem o chudobných Slovákoch nebol viac označovateľom našej skutočnej hospodárskej zdatnosti."

Tieto výstižné vety určujú cieľ na zabezpečenie živobytia občanov nášho štátu. Musíme si voliť správnu cestu, po ktorej treba pokračovať, a za to je potrebné, aby sme si presne ustálili diagnózu hospodárstva terajšieho Slovenska.

Slovensko je populačne krajinou s charakterom poľnohospodárskym, so silným priemyselným zafarbením. Podľa sčítania ľudu prihlásilo sa v roku 1930 ku skupine poľnohospodárstva a lesníctva 56.82%, ku skupine priemyslu a živnosti temer 20% a zbytok k ostatným povolaniam. Absolútna väčšina obyvateľstva patrí k povolaniu poľnohospodárskemu. I keď ich časť patrí medzi robotníkov i vtedy podľa môjho presvedčenia sú príslušníkmi povolania poľnohospodárskeho. (Hluk.)

Slávna snemovňa! Tieto ťažkosti ja plným právom uznávam, že robotníctvo si niekedy sťažuje oproti podnikaniu poľnohospodárskemu, ale tieto ťažkosti vyplývajú z iných príčin a nezáležia len na samotných podnikateľoch poľnohospodárskych, ale na určitých vyšších silách, ktoré samotné poľnohospodárstvo i pri tej najlepšej snahe nemôže zdolať, aby mohlo vyhovieť požiadavkám robotníctva. Ja vo svojej ďalšej reči na tieto momenty sa rozprestrem a dokážem, že nie poľnohospodárske podnikanie je príčinou toho, ale v skutočnosti sú tu vyššie moci, vyššie sily, ktoré samotné poľnohospodárstvo nemôže zvládnuť a k tejto práci by sme veľmi žiadali o spoluprácu samotné robotníctvo, aby spoločnými silami sme tie veľké úkoly mohli zdolať.

Význam povolania poľnohospodárskeho nedáva len jeho absolútna väčšina, ale aj tá okolnosť, že zabezpečuje výživu obyvateľstva celého štátu.

Vládne vyhlásenie ustaluje, že naša výroba poľnohospodárska je dostatočná k tomu, aby zásobila obyvateľstvo Republiky. Toto konštatovanie nadobudne tým väčšieho dôrazu, keď si uvedomíme, aké veľké ťažkosti sú pri nákupe životných potrieb v cudzích štátoch v terajšej dobe.

Zamýšľané kvantitné a kvalitné zvýše-

nie poľnohospodárskej potreby dá sa docieľiť: 1. užitočnými investíciami, ako sú meliorácie, regulácie, hradenie bystrín, zavodňovanie, komasácie atď. a 2. zabezpečením rentabilných cien.

V bývalej republike Česko-Slovenskej na poli parlamentárnom práve hnutie autonómistické stále dokazovalo, že na tomto poli Slovensko bolo vždy obchádzané, a že sa s ním macošsky zaobchádzalo. V bývalej republike Česko-Slovenskej na tieto práce sa investovalo v celom štáte 2.800 miliónov korún, z čoho Slovensko participovalo nie viac ako voľačo vyše 200 miliónov korún. Teda na tomto poli čaká štátnu správu veľká práca, aby sme tu mohli prajný výsledok docieľiť. Uvážme si, že naše rieky ako je Morava, Nitra, Váh a horské bystriny, sú všetko dravé živly, ktoré nejednému roľníkovi celoročnú prácu obrátia vnivoč.

Máme tu možnosť získania 10.000 hektárov pôdy a v súvislosti s týmto i pracovnú možnosť slovenského robotníctva nielen pri výrobe poľnohospodárskej, ale aj pri samotných investičných prácach. Je dôležité, aby na Slovensku boli vybudované komunikačné spojenia. Máme obce, ktoré od svojich železničných linají potažne od svojich obchodných stredísk sú tak odrezané najmä v terajšom zimnom období, že temer je im znemožnené akékoľvek spojenie.

Viedenskou arbitrážou veľká čiastka najúrodnejších krajov Slovenska bola od Slovenska odtrhnutá. (Hluk.) Prichádza tu do úvahy, aby sme 470.000 ha pastvín upravili, ktoré podľa samotného vládneho vyhlásenia sú väčšinou v zanedbanom stave a ani zďaleka neposkytujú primeraný úžitok.

Všetky užitočné investície pominú svoj cieľ a nedá sa docieľiť ten žiaduci výsledok, ak sa popri tomto nezabezpečí rentabilita poľnohospodárskeho podnikania.

Vývin poľnohospodárskej produkcie len zvýšením primeraných výnosov má na Slovensku veľké možnosti. Je skutočnosťou, že Slovensko po stránke výnosovej oproti západoeurópskym štátom ešte hodne je pozadu. Je nutné, aby sme i tu Slovensku umožnili zvýšenie svojich výnosov a umožníme zvýšenie ich výnosov vtedy, keď zabezpečíme poľnohospodárstvu rentabilné ceny.

Slovensko sa stáva dnes jedným z naj

lacnejších štátov ohľadne životných potrieb, dorobených poľnohospodárstvom.

Nechcem tu spomínať válečnou psychózou vybičované ceny na severných hraniciach Slovenska a na hraniciach západného Slovenska.

Dovolím si tu uviesť len tie produkty, ktoré vzhľadom na doterajší spôsob hospodárenia na Slovensku, nedorábaly sa v takej miere, ako by to bola vyžadovala potreba Slovenska. Tu je kukurica, lušteniny, olejnaté semená, zo živočišnej výroby chov ošípaných na masť; tieto ceny rapídne skocily s cenou hore.

Stúpnutie cien týchto produktov viedly určité kruhy k mylným záverom, ktoré začaly označovať roľníkov za zdražovateľov, válečných kefasov atď. V skutočnosti ale stúpily len tie produkty, ktoré roľník na Slovensku na predaj nemal.

A keď som už pri tejto páľčivej otázke, dovoľm si prečítať kalkuláciu výroby ošípaných pri dnešných cenách. Je shodou okolností, že práve môj predrečník tiež sa touto kalkuláciou cien ošípaných, zapodieval a uvádzam práve tento príklad, kde bol mäsiar pre zvýšenie svojich výrobkov úradom proti úžere pokutovaný.

Podľa tejto kalkulácie výkrm ošípaných na 110 kg stojí roľníka 1155 korún. V skutočnosti 1 kg živej váhy stojí roľníka 10.50 Ks.

Kalkulácia speňaženia ošípaných.

Počíta sa u 110 kg prasata so stratou 20%, čo znamená, že mŕtva váha činí 90 kg. Z tohto sa za dnešných cien speňažuje:

	kg	po Ks	t. j. Ks
slanina	22.—	18.—	396.—
krkovička	5.70	19.—	108.30
plecia	7.70	19.—	146.30
brušnica	10.50	17.—	178.50
šunky	18.80	20.—	376.—
karré	7.80	20.—	156.—
hlava	3.60	12.—	43.20
filé	2.08	18.—	37.50
pľúca, okolký, čreva	8.—	10.—	80.—
ľopatky, nožky	1.80	12.—	21.60
manko	2.02	—	—

Spolu Ks 1.543.40

Roľník dostane v skutočnosti Ks 9.— za 1 kg živej váhy, podľa ustálenia úradov teda Ks 990.—, a mäsiar dostane 1.543 Ks 40 hal., to je viacej o 553.40 Ks; prepočítané na živú váhu mäsiar dostane 14 Ks, te-

da viac o 5 Ks ako roľník, to je o 55%. Pri rentabilnej kalkulácii Ks 10.50 za 1 kg živej váhy roľník by mal dostať 1.155 Ks a za toho istého speňaženia mäsiar dostane o 338.40 Ks viacej, čo rozhodne stačí na slušný občiansky zisk a krytie všetkých poplatkov.

Tento istý prípad máme i pri telcoch. Roľník v skutočnosti predáva dnes živú váhu telaťa po 3—4 Ks, ba sú prípady také, že predáva aj nižšie. Ovšem, že táto cena sa odráža v meste u mäsiara celkom inak, a za pôvodcu zdraženia cien je považovaný roľník.

Produkcia rastlinná a produkcia živočišná sú podkladom finančného príjmu a zdroja peňažného pre roľníka. Z produkcie rastlinnej hlavne obiloviny prichádzajú do úvahy, ktoré tvoria značnú časť príjmov z produkčnej položky rastlinnej produkcie. Obilným monopolom pevne byly stanovené ceny každého druhu obilia súhlasne v tej výške ako pre hospodársky rok 1938/39, čo prakticky znamená, že z produkcie rastlinnej má roľník v hospodárskom roku 1939/40 ten samý príjem ako v roku predošlom. V produkcii živočišnej podľa priemerných cien živého dobytká podľa údajov tržných zpráv mestského notárskeho úradu v Bratislave činily v porovnaní dňa 7. X. 1938 v priemere Ks 4.75 a dňa 6. X. 1939 v priemere Ks 5.33, takže sa zvýšila priemerná cena živého dobytká u jedného kg o Ks 0.58. V živočišnej výrobe produkcia hovädzieho dobytká znamená hlavný zdroj príjmov pre roľníka. Tohto roku oddelenie 36 krajinického úradu stanovilo jeden kilogram živej váhy hovädzieho dobytká na Ks 6.80—7.20, avšak podľa údajov Krajinického zemedelského svazu v Bratislave nakupuje sa v poslednom čase na Slovensku hovädzí dobytok priemerne v cene za 1 kg živej váhy 4.50—5.70 Ks. U ošípaných byly stanovené tým samým úradom v maximálnej cene 1 kg živej váhy na Ks 8.50—9.—, je táto cena nerentabilnou, nakoľko podľa výpočtu odborníkov v skutočnosti, v praxi, u drobného roľníka 1 kg živej váhy stojí Ks 10.50.

Z uvedených údajov je zrejmé, že produkcia rastlinná a tiež i živočišná je u roľníka v tej samej cene ako v roku 1938. Naproti tomu však je nesporné, že zvýšené byly dane, zvýšené byly mzdy a zvýšené byly i ceny priemyselných článkov, ktoré roľník nakupuje. Niektoré hospodárske

stroje vstúpily v cene až o 40—60% na príklad pluh. Vstúpily ceny i u plátna, látiek a vôbec u všetkého, čo roľník potrebuje, ba dokonca nové vrecia a plachty sa ani dnes zaplatiť nedajú. Naproti tejto skutočnosti výroby roľníckej sa vyrábajú pod cenou výrobnou a roľník žije z podstaty a nie zo svojej práce.

Slavny snem! (*Hluk.*) Toto je kalkulačia slovenského roľníka. Pri tejto príležitosti zvláštnu zmienku si zasluhuje samotná obilná spoločnosť, ktorá podľa vládneho nariadenia 166/39 je poverená s hospod. rením obilia.

Ceny obilia boli ustálené z vyššieho hľadiska celostátneho, pri čom roľníctvo domieslo v tejto forme obeť.

Odhládnuv od tohto, slovenský intelektuál dokázal svoju zdatnosť aj v tomto obore, kde sme doteraz nemali téměř žiaden zapracovaný personal. Úradníctvo obilnej spoločnosti pre Slovensko svoju úlohu plní plným povedomím zodpovednosti a som presvedčený, že svoju úlohu i zdarom prekoná.

Dovoľujem si tu uviesť úkol a prácu, ktorú Obilná spoločnosť v prospech celého hospodárstva na Slovensku vykonáva.

Ohľadne mlynských výrobkov Spoločnosť v prvom rade snaží sa zväčšiť odbyt mlynských výrobkov vývozom týchto do cudziny. Sledujúc túto intenciu Obilná spoločnosť dohodla sa s firmou Reichstelle o odpredaj určitých druhov mlynských výrobkov do Nemecka. Je známe, že pri všetkých predných druhoch múk pšeničných Spoločnosť prebiera tieto múky za ďaleko vyššie ceny, než docieľuje od firmy Reichstelle. Dopĺaca na každý metrický cent 12.50 Ks za vyvezenú múku. Spoločnosť pri tom odhaduje, že pri vývoze predných múk doplatí na tieto predné múky cirká 800 000 Ks.

Mimo to Spoločnosť vyviezla rôzne iné mlynské výrobky, ako sú jačmenné krúpy v množstve 10 vagónov, kde prispela na vývoz 90.000 Ks a rôzne zadné múky, kde prispela na vývoz 150.000 Ks.

Obilná spoločnosť pre Slovensko predala tohto roku 1.589 vagónov sladu do voľnej cudziny devízovej. Dovoľujem si tu uviesť pre srovnanie, že v minulých rokoch vyvážalo sa z Česko-Slovenskej republiky množstvo približne 6.500 až 7.000 vagónov sladu. Na tomto množstve participovalo

Slovensko okolo 5 až 7%, to znamená, že sa okolo 400 až 500 vagónov sladu vyviezlo zo Slovenska. Na vývoz sladu prispela Československá obilná spoločnosť v Česko-Slovenskej republike čiastkou 35—40 miliónov Kč. Na podporu tohto vývozu dostala, ako je známe, Česko-slovenská — Obilná spoločnosť príspevok vo forme garanciu ziskov z dovozných obchodov čiastku 60 miliónov Kč.

Obilná spoločnosť slovenska, ktorá túto statnú garanciu nema, dopĺaca toho roku na vývoz sladu čiastku 16 miliónov korún. Vyviezla do Belgie, Luxemburgu, Švajciarska, Holandska a rôznych krajov. Týmto zabezpečila pre Slovensko odbytie, kde doteraz vývoz z republiky Československej sa umiestoval a súčasne tým zabezpečila do budúcnosti umiestenie slovenskeho tovaru na zahraničných trhoch.

Spoločnosť predala mimo toho 1041 vagonov jačmeňa v zrne do voľnej devízovej cudziny. Na vývoz tohto jačmeňa poskytla slevu v čiastke 6 miliónov korún.

Obilná spoločnosť mimo tohto vyviezla rôzne iné artikule, ako je datelinové semeno a podobné v množstve 51.000 q a zaplatila slevy vývozcom v obnose 2.500 000 Ks. Spoločnosť zaviazala sa vyviezť v kompenzácii 80 vagonov jačmeňa proti dovozu asi 100 kusov ušľachtilych byčkov zo Švajciarska. Potrebné švajciarske franky dala Spoločnosť so značnou slávou, pretože by väčšie dovoz tohto ušľachtilého dobytka pre značné cenové rozdiely bol ne možný.

Na Slovensku sú tohto roku zavedené jednotné ceny obilia. A túto roľníci, najmä z východného kraja, rezultujú na tomto 2.800.000 Ks.

Spoločnosť však mimo tohto sla ďalej. Pre južne kraje Slovenska, ktoré boli postihnuté a nemaly železničné spoje, zaviedla zvláštnu výkupnú stanicu, kde výkup prevádza Spoločnosť na svoj vlastný účet. Toto znamená pre Spoločnosť stratu 1.100.000.— až 1.800.000.— Ks.

Keď si uvážime, že v byvalej Československej republike na Obilnú spoločnosť štátna správa dopĺacala ročne 110 miliónov korún, znamená to teraz úsporu o 16, to je okolo 15—20 miliónov korún.

Vedľa výkonu úradníctva Obilnej spoločnosti pre Slovensko umožnila tento úkol splniť i Slovenská národná banka, ďalej roľníctvo na Slovensku cenovou konštruk-

ciou, v ktorej sa de facto roľníctvo na Slovensku oddanilo. Súhra týchto komponentov by nebola úplná, keby sme pri tejto príležitosti nepripomenuli družstevníctvo, ako dôležitý faktor pri prevádzaní obilného hospodárenia, spolu so slovenským mlynárskym priemyslom.

Keď sa i kde-tu menšie ťažkosti pri výkupe vyskytli, predsa možno povedať, že doterajší výkup obilia mal hladký priebeh

že výkup obilia mal doteraz hladký priebeh, má na tom zásluhu, ako som už spomenul, aj mlynársky priemysel. Z celkového vykúpeného množstva obilia mlynársky priemysel spracuje temer 75 %.

Toto je význam mlynárstva na Slovensku a jeho životaschopnosť zábezpeky obilného hospodárenia. Národohospodársky význam má ináč na obchodne-mlynársky priemysel i v tom, že zamestnáva 1500 rodín. Mimo tohto v menších miešaných mlynoch je zamestnaný ešte väčší počet pracovných síl.

Je národohospodárskou nutnosťou, aby rentabilita mlynárskeho priemyslu bola zabezpečená úpravou cien mlynských výrobkov. O tejto otázke sa už debatovalo. Vydržovali sa rôzne ankety, memorandá posielali, ale doteraz ešte žiadna náprava nenastala. Na ilustráciu chcem tu uviesť len niekoľko konkrétnych dát, že nakoľko je teraz na Slovensku mlynársky priemysel poškodzovaný a s akou stratou pracuje.

V hospodárskom roku 1935/36, kedy boli ustálené ceny mlynských výrobkov, bola predajná cena pšenice 156.— Ks a raži 116.— Ks. V roku 1936/37 pšenica 159.— Ks, raž 119.— Ks, v 1937/38 pšenica 165.50 Ks, raž 122.— Ks. V hospodárskom roku 1938/39 pšenica 166.— Ks, raž 126.— Ks. V hospodárskom roku 1939/40 pšenica 182.95 Ks a raž 154.— Ks. Podľa tohto pšenicu vykupujú mlyny o 26.— Ks drahšie ako v tom roku, keď boli ustálené maximálne ceny mlynských výrobkov a raž o 38.— Ks.

Mlynársky priemysel doplaca pri spracovaní pšenice na každý q 22.30 Ks; pri jednom vagóne efektívna strata je 2230.— Ks; pri spracovaní raži doplaca na každý q 29.95; pri jednom vagóne efektívna strata je 2995.— Ks.

Rentabilita poľnohospodárskeho podnikania sa dá zabezpečiť úpravou cenovou a nepriamou účasťou v tom odvetví dru-

hotnej výroby, ktorá spracováva poľnohospodárske produkty.

Dôležitosť tejto účasti sa javí v dvojom smere:

1. V kontrole cenách surovín Tuto si dovoľujem uviesť príklad práve už tohtoročných vyjednávani o cenu cukrovky. Doteraz to bol vždy stále veľký boj medzi roľníctvom a cukrovarným priemyslom, ako ustáliť cenu cukrovky. Šťastnou náhodou a pričinením činiteľov poľnohospodárskych umožnilo sa skupine poľnohospodárskej, aby mohla sa zúčastniť na podnikaní a vo výrobe cukornej cestou teplanského cukrovaru. A táto situácia umožnila tejto skupine, že dnes z väčších výrobných nákladov sa docielila pre roľníctvo vyššia cena 15.— Ks. V roku 1931/32 cena cukrovky bola 11.75 Ks. V nasledujúcom roku 10.75 Ks, potom 14.05 Ks, 12.05 Ks, 12.93 Ks, 13.41 Ks, v roku 1937/38 12.65 Ks, lanský rok 13.— Ks a tohto roku 15.— Ks.

Toto je význam účasti poľnohospodárskej skupiny na druhotnej výrobe. Významné je to aj preto, že pomocou účasti možno participovať na zisku poľnohospodárskeho priemyslu.

Táto účasť na zisku bude len indirektná. Spomenul som už, že na poľnohospodárstvo čakajú veľké úkoly. Je to kvantitatívne a kvalitatívne zvýšenie výnosov z jednotkovej plochy.

Úprava zanedbaných pastvín, meliorácie a zaradenie neužitých plôch do výrobného procesu, vyžaduje finančné prostriedky. Žriedlom pre ne majú byť priemysel poľnohospodársky v rukách roľníkov.

Dalej všetky tieto snahy ostaly by bezvýsledné, ak by ich roľník nevedel pomocou potrebných svojich ustanovení primerane zúžitkovať a obrátiť v peniaz. Mám tu na mysli vybudovanie siete družstevných mliekárni. Význam mliečnej výroby v živočišnej produkcii najmä po prevedení zákona o úprave pozemkovej držby, je veľký. Je nutné, aby roľník, ktorý sa musí opierať na živočišnú výrobu, mal zabezpečené rentabilné ceny. Tieto rentabilné ceny má najistejšie určené a zabezpečené práve pomocou dnešnej výroby; ovšem dnešná výroba len vtedy sa môže v širšom merítke na Slovensku rozšíriť, keď o speňaženie tejto dnešnej výroby bude postarané pomocou siete družstevných mliekárni.

Na koniec chcem sa ešte zmieniť o potrebe tlmenia zvieracích nákaz, ktoré ročne o ťažké milióny poškodzujú nášho roľníka a náš národný majetok.

Riziko v podnikaní ani v jednom povolani nie je tak veľké, ako práve v poľnohospodárskom. Máme tu živelné pohromy, sucho, krupobitie, povodne a nákazlivé choroby. Snáď medzi týmito rizikami najväčšiu úlohu a najväčšiu časť si vyberú práve nákazlivé choroby. Je možnosť, aby štátna správa povinným očkovaním toto zlo v základoch mohla zamedziť. Očkovanie bude jednoduchšie a mohlo by byť za lacnejšieho prevezené, keď povinné očkovanie bude rozšírené a vo väčšom merítku sa bude môcť prevádzať.

Slávny snem! Roľníctvo, ktoré aj v minulosti bolo najväčšou oporou národného hnutia slovenského, aj dnes je z jedných najistejších složíek národa, ktoré je pohotové za slovenský štát donášať obeť.

Dnes, keď budujeme štát, prosím slávnú vládu, aby aj do budúcnosti s tým porozumením sledovala a napomáhala snahy stavu roľníckeho ako dodnes. S tým povedomím, že musíme veľký úkol splniť pri povznesení roľníctva, s celou odhodlanosťou a chytáme prácu, aj my, politickí reprezentanti, a tiež každá složka, ktorá je už dnes zapojená do tejto práce.

Stojíme po jednoročnej práci a s uspokojením ustalujem, že nadarmo sme nepracovali. Rad znacionalizovaných poľnohospodárskych podnikov, postavených do služieb roľníckeho stavu, dáva nám záruku v lepšiu budúcnosť; súčasne ale je i vzpruhou pre ďalšie snaženie.

Chcem na tomto mieste konštatovať príčinu nášho zdaru a to je bezzistná práca v našom podujatí, kde nikto z nás nehladal svoje osobné ambície, ale len záujem celku. Túto našu líniu chceme a budeme držať i do budúcnosti nielen v záujme stavu roľníckeho, ale aj k rozkvetu našej drahej Slovenskej republiky, aby podľa slov prvého prezidenta tradičný pojem o chudobných Slovákoch nebol viac označovateľom našej skutočnej hospodárskej zdatnosti. *(Potlesk.)*

Predseda dr. Sokol:

Dalej má slovo náš poslanec dr. Körper.

Poslanec dr. Körper:

Slávny snem!

Iste radosťou nás naplňuje tá okolnosť, že rozprava sa točí okolo vážnych

hospodárskych problémov, ale náš hlavný problém, ku ktorému sa vždy vraciame, je predsa len kultúrny problém. Vládne vyhlásenie nesie sa tónom úplnej, naprostej sebavedomosti. Toto sebavedomie, to je vývin vecí, vývin nášho národa. Voľakedy pred rokom 1918 bolo heslom na Slovensku: „toto všetko by malo byť naše“, od roku 1918 do roku 1938 toto heslo sa zmenilo v: „toto všetko by mohlo byť naše“ a teraz je heslom: „toto všetko je naše“. Tento vývin je prirodzenejší, lebo je vývinom spravodlivosti a pravdy. Tak sa toto máhoce. Každá pravda, či je hospodárska, dejepisná alebo vedecká, vždy najprv určí zásadu, potom uvažuje o možnosti a na konci prejavuje i možnosť. Aj s našim národom sa stalo takto. Najprv bola borba národná, borba slovenská, potom prišli časy nežiadúce Slovensku a teraz prežívame práve tu život slovenský. Borbu každý uznával, lebo ho utlačovala, možnosť každý uznával, každá zahraničná mocnosť, iba tú realitu, skutočný život slovenský padá uznával niektorým mocnostiam zahraničným, ba mnohým občanom u nás ťažko.

Jedna zo zahraničných ťažkostí je to, že ľudia i povolani i nepovolani stoja teraz medzi dvoma ideológiami: medzi nacionálnym socializmom a medzi komunizmom; uvažujú preto, že tá realita slovenská, ten život slovenský i keď sa vyhlasuje za národno-kresťanský, môže byť len akýmsi priechodným tvarom a je len prostriedkom v rukách istých iných mocností. Čo máme proti tomuto prúdu robiť?

Vládne vyhlásenie sa s touto otázkou nezaoberalo, len spomenúc zahraničné otázky načrtlo, že zahraničie naše je v poriadku, že sa snažíme na každú stranu naviazať priateľské styky. Tieto priateľské styky na mnohých stranách chýbajú. Že chýbajú v Londýne, že chýbajú v Paríži, že chýbajú na takých stranách, ktoré strany rozbitím Československej republiky utrpely újmu, tomu sa nečudujeme. Ide ale o takú stránku zahraničnej verejnosti, ktorej sympátie alebo nesympátie nemôžu nám byť ľahostajné. Na príklad ide o katolícku tlač. Aj o tú tlač, ktorá niekedy prejavuje a vyjavuje mienku tých najväčších našich katolíckych kruhov. Tá zdržanlivosť, tá rezerva katolíckej tlače voči našemu kultúrnemu snaženiu tu na Sloven-

sku a tým aj voči postaveniu nášho štátu, smietla aj mnohých domácich duchov, ktorí tiež akosi rezervovane sa chcú chovať k nášmu celému štátnemu systému.

My musíme otázku evanjelikov a katolíkov riešiť a riešime ju spokojne, nie síce takým spôsobom, že jedna konfesia proti druhej pracuje aj nepravdivými dátami, na príklad takými, že hlavný duchovný Hlinkovej gardy vyhlásil v rozhlase, že len katolíik môže byť vedúci funkcionár v garde. Kto pracuje takýmito zbraňami, ten tým stráca aj titul na to, aby sa dal do akéhosi meritorného jednanja. Evanjelická a katolícka otázka nebude riešená ani upodrozrievaním, ani luhaninami. Ale skutočnosť, že naše kultúrne snaženia sa posudzujú v cudzine veľmi ostro, nás nabáda k tomu, aby si svoje kultúrne a kresťanské stanovisko hájila každá cirkev tiež sama vo svojom lone. My, keď sme katolíci, prizvukujeme intransigentnosť, prizvukujeme to, že keď je voľakto katolíikom a keď ako katolíik sa dostane na čelo istej ustanovizne alebo ako funkcionár do Hlinkovej gardy, tak požadujeme od neho, aby bol katolíikom nie len podľa mena, ale aj podľa predpisov svojej cirkvi; to isté požadujeme aj od evanjelikov a to isté majú právo požadovať aj evanjelici, keď evanjelik je postavený na čelo ako funkcionár Hlinkovej gardy; ten musí tiež žiť kresťanským spôsobom, podľa predpisov jeho cirkvi. Toto naše stanovisko vyvíera z našej kresťansko-národnej tradície. Nie je pravda, že táto naša kresťansko-národná tradícia by bola ohrozená.

My máme jedno veľké šťastie, že práve tí, ktorí sú odstránení z verejného života, boli najväčšími podkopníkmi každého kresťanského života, i katolíckeho i evanjelického; to je všetko jedno. Boli sme pod vplyvom akýchsi ideológií, to bolo pred 6. októbrom, nakoľko s jednej strany doliehala na nás ideológia parížska cestou slobodomurárskych loží a s druhej strany doliehala na nás ideológia londýnska v tom hriešnom merkantilizme, ktorý merkantilizmus v podriadených národoch ešte ani dnes nevidí inšie, ako prostriedok k rozšíreniu kapitálu anglického. My sme sa zpod týchto dvoch ideológií oslobodili a necítíme, že by sme sa týmto oslobodením boli podriadili inej ideológii, či už naľavo, či už napravo. Ba práve naopak. My môžeme svojich kresťanských priateľov, pred-

stavitelov tlače i katolíckej i evanjelickej, pracujúcej v cudzine, uistiť o tom, že práve teraz v našom novom štáte slovenskom sa nám naskytne príležitosť, aby sme svoje kresťansko-národné tradície dostali aj tam a na také polia, na ktoré polia doteraz sa tieto tradície nemohly dostať, práve pre hriešnu neutralitu hospodárskeho života.

Práve anglický merkantilizmus a kapitalizmus hlása vždy, že mravné zásady a najmä konfesionálne zásady nepatria do hospodárskeho života. My v našom slovenskom štáte usilujeme sa, aby sme sa dostali aj ta, kde konfesionálna otázka, ako taká, by nemala podľa tej starej teorie miesta. Naša kresťanská tradícia sa dostáva práve do našej zahraničnej politiky. Vždy bolo akýmsi východiskom v zahraničnej politike to, že tam nemusíme dodržať slovo, že tam mravnosť nie je záväzná, tam je jediným meritkom úspech. Naša slovenská zahraničná politika nesie sa zásadami kresťanskými, svätosťou povedaného slova a ozajskou kresťanskou pokojamilovnosťou. A v tejto veci naša zahraničná politika nebude robiť žiadnych odchýlok.

Naša kresťanská tradícia dostáva sa teraz aj do vnútornej správy slovenského štátu a nie teror, nie len fyzická istota, ale predovšetkým morálna istota v tých občanoch, v celom štátnom aparáte. Toto nám dáva kresťanská tradícia. Do hospodárstva, do finančnictva, do bankovníctva, do peňažnictva a do poisťovníctva prinášame tiež tento kresťanský duch, túto kresťanskú tradíciu. Kde doteraz bola korupcia najväčšia a kde sa rozdávaly peniaze. Ľudia si neboli vedomí toho, že manipulujú s národným majetkom. I práve teraz, keď rúcame tie staré ideológie, teraz sa dostávajúme aj svojou kresťanskou ideológiou do hospodárskeho života. Tie dáta, ktoré ste tu počuli, vzácní kolegovia, o našom hospodárstve, tie sú len suché dáta. A'e z tých suchých dát už zneje aj tá podložená kresťanská poctivosť a tá snaha, aby či už evanjelická, či už katolícka mravouka uplatnila si na každom poli hospodárstva, peňažnictva svoje slovo.

Hlinkova garda a vojsko chcú vychovávať hrdinov, poctivcov a obetavých národovcov a nielen ľudí, ktorí sú ozdobení hviezdíčkami, alebo inými distinkciami.

Čo mám povedať na adresu tých, ktorí nám robia v zahraničí ťažkosti, nechcú

uveriť slovenskej realite, čo mám povedať o kultúrnom živote? Tam sa prevalila istá hrádza, ktorá bola 20 rokov umele stavaná takým spôsobom, že to, čo bolo náboženské, čo bolo konfesijné, to sa muselo podľa zákonov školských alebo kultúrnych udržať len ako rezervácia, ktorá mala pomaličky vymrieť. A celý náš aparát, či kultový či školský, staval umelú hrádku a staval nové národné takzvané štátne školstvo, štátne ústavy, štátnu kultúru a štátnu osvetu celkom oddelenú, aby tá rezervácia konfesijná pomaličky vymrela.

Keď už nevedela zabíť naša školská správa tú školu konfesijnú, tak aspoň ju oddelila ako takú prašivú ovцу, ktorá nemá životaschopnosť. Teraz aj túto ideológiu sme odložili; tá hrádza sa zrútila a všetko to zaplavila, čo je menej silnejšie, ako konfesijné, náboženské, kresťanské duch. A tento náboženský, kresťanský a národný duch ovláda teraz aj štátne školstvo, obecné školstvo aj osvetu a všetky tie složky našej národnej kultúry, ktoré boli pestované ako taká neutrálna pôda, ako neutrálny kvet v laickej morálke. Toto všetko ako doplnok k vládnemu vyhláseniu na adresu tých, ktorí nám robia ťažkosti preto, že naša kultúra kresťanská a národná nebude vedieť zdolať nápor jednej alebo druhej fyziológie na jednej alebo na druhej strane.

Život slovenský, život slovensko-kresťansko-národný prúdi a tento život, táto realita sa ospravedlní sebe a zdolá všetky ťažkosti, či vnútri, či v zahraničí. *(Potlesk.)*

Predseda dr. **Sokol** *(zvoní):*

Slovo má ďalej pán poslanec **Horák**.

Poslanec **Horák:**

Slávny snem!

Vládne expozé, prednesené v sneme Slovenskej republiky dňa 21. novembra 1939, venuje značnú časť slovenskej armáde. Vláda Slovenskej republiky chce, aby mal slovenský štát dobrú a pohotovú armádu, ktorá musí pestovať ducha jednoty a poslušnosti, ducha družnosti a činorodej vôle, vedieť vo všetkých okolnostiach podriaďovať vlastné záujmy záujmom celku. Slováci vojaci preukázali ducha jednoty a poslušnosti v marcových dňoch tohto roku, keď sa rodila naša štátna samostatnosť; menovite však v dňoch septembrových dokázali, že sú hrdinského ducha.

mravne silní a spoľahliví obránci slovenského národa a štátu. Slovenská armáda v týchto ťažkých dňoch osvedčila lásku a obetavosť k svojmu štátu. Na povel: „chrániť našu samostatnosť“ bez váhania šla na obranu vlasti. Bojovala čestne a oddane spolu so železnou a udatnou armádou Veľkonemeckej ríše. A nielen zachránila naše severné hranice, ale prinavrátila našej vlasti, nášmu štátu tie kraje, ktoré vždy patrily slovenskému národu. *(Potlesk.)*

Nemecko-slovenská smluva o znovupripojení Poľskom zabraných území k Slovenskej republike, v smysle ktorej vracia sa k nám vyše 35.000 slovenských duší, je aj korunovaním zdatného a odhodlaného boja slovenského vojaka.

Najvyšší veliteľ slovenskej armády a prezident Slovenskej republiky dr. Jozef Tiso povedal: „Vzdávam česť veľkému budovateľskému činiteľovi Slovenskej armáde a slovenskému vojakovi“. Budovateľským činiteľom menuje slovenskú armádu, ktorá zaisťuje hranice, ktorá tieto verne stráži a zabezpečuje vnútorný poriadok a pokoj. Slovenský vojak je si vedomý, že plnením rozkazov najvyššieho veliteľa slovenskej armády háji najcennejšie hodnoty a stáva sa nielen najspoľahlivejším obrancom štátu, ale jeho budovateľom.

Slovenská armáda s výdatnou pomocou a veľkým pochopením pána prezidenta, predsedu vlády a pod vedením ministra národnej obrany, generála Čatloša po každej stránke konala a koná budovateľskú činnosť. Pri tom, že zaisťuje hranice a zabezpečuje vnútorný poriadok a pokoj, buduje samú seba, aby dobre organizovaná v každej chvíli a za každých okolností slúžila hrdinsky slovenskému národu a štátu.

14 marca 1939 boli na Slovensku tri sbory so siedmimi divíziami. Tento stav sa musel zmeniť, nakoľko tak veľký správny aparát by len prekážal. Reorganizáciou slovenskej armády krajinské veliteľstvo slialo sa s ministerstvom národnej obrany a sborové veliteľstvá sa pretvorily na vyššie veliteľstvá s určenou oblasťou a zmenšeným počtom personálu približne na výšku bývalých divízií. Veliteľstvá divízií sa zrušili, počet útvarov zbraní a služieb sa snížil slúčením niekoľko útvarov v jeden alebo pretvorením sa útvaru na nižší správny aparát. Niektoré pluky sa stali samostatnými s premenovaním na samo-

statný prapor. U útvarov služieb sa slučovanie neprevádzalo, snížil sa len počet personálu, ako u vojenských nemocníc, zbrojníc a proviantných skladov. Takýto postup bol účelný pre začiatok. Vtedy išlo o zachytenie doterajšej organizácie a tiež o zachytenie množstva drahého vojenného materiálu a koštvá. Tento stav mohol sa považovať za prechodný, keďže vytvorené tri vyššie veliteľstvá v Trenčíne, v Banskej Bystrici a v Prešove nemaly rovnaké slozenie, ďalej, že jednotky pechoty a delostrelectva maly rôznorodý výzbrojný materiál, čo pre výcvik mužstva a dôstojníctvo je nevýhodné, ďalej, že spolupráca s nemeckou armádou vyžaduje prispôsobenie sa tejto a prevzatie od nej toho, čo sa javí účelným. Skúsenosti a preškolenie dôstojníkov pre vyššie veliteľské funkcie umožňujú trvalejšiu a jednotnejšiu organizáciu. Miesto troch vyšších veliteľstiev s rôznym složením vytvárajú sa tri divízie, z ktorých každá má to isté slozenie, pokiaľ ide o počet jednotiek. Z nich jedna bude mať výzbroj horský. Týmto sa umožní jednotný výcvik veliteľský tak pre vyšších veliteľov, ako i pre dôstojníkov štábu. Miesto doterajších päť peších plukov a šesť samostatných praporov ukázala sa už teraz možnosť postaviť deväť peších plukov, ktoré by sa rovnako organizovali čo do počtu praporov a rot. Týmto sa dosiahne úspora v písomnej agende, ušetrí sa odborný personál a výcvik mužstva bude koncentrovaný. Doterajšia organizácia s viacerými nižšími jednotkami príliš zamestnávala veliteľa administratívou a starosťami o materiál a zásobovanie jednotky. Uvoľnenie veliteľa od týchto starostí dáva možnosť, aby tento získal viacej času na cvičenie s jednotkou, ktorá mu bola sverená.

Pri prebudovaní pechoty hlavným vodítkom musí byť jednorodosť jednotiek, uvoľnenie čo najväčšieho počtu dôstojníkov pre výcvik a utvorenie útvarov vycvičených a vyzbrojených pre boj v hornatom teréne.

Expozé vlády uvádza sníženie mierového počtu delostrelectva. Toto sníženie nebude na úkor bojovej udatnosti, ale bude mať za následok účelné vyzbrojenie, čo dislokáciu ešte ziska na upotrebitelnosti pohybovej a bojovej účinnosti. Sníženie mierového počtu delostrelectva vyžaduje nútnosť rušenia útvarov miešaných po stránke dopravnej a rázovej, čím sa veľmi

komplikovala stránka hospodársko-technicko-správna: ohľady na kontingent a reparáciu nováčkov pre jednotlivé zbrane, ubytovacie možnosti, poštový stav dôstojníckeho sboru (menej jednotiek s viacerými cvičiteľmi), rozdelenie divízií na normálne a horské a dôkladne uvážené úsporné dôvody. Organizácia slovenského vojenského letectva pokračuje veľmi slubne a spolupráca s nemeckou vojenskou misiou ukazuje už teraz pekné výsledky.

Organizačné zmeny u ostatných zbraní (jazdecko, telegrafné vojsko, ženijné vojsko) sú prispôbené hlavným druhom zbrane. Len ženijné vojsko, ktoré v minulosti venovalo najviac starostlivosti výcviku na vode, prispôsobí sa našim pomerom, kde výcvik v zemných prácach a v trhaníach musí mať svoje prvoradé miesto. Sem má patriť stavba mostov všetkých druhov, stavba železníc, stavba ciest a všetko, čo súvisí s pozemnými prácami pri obrane hraníc. V danej dobe celý rad ženijných dôstojníkov je na výcviku v Nemecku.

Vládne expozé konštatuje, že materiálne vystrojenie všetkých služieb (zbrojnej, ženijnej, telegrafnej, zdravotníckej, veterinárnej, vojenského priemyslu, automobilnej a doplnovacej služby) čo sa týče množstva a kvality, je dostatočné a dobré. Toto umožňuje, aby zbrojná, zdravotnícka a veterinárska služba bola úplne motorizovaná. Nedostatok odborného personálu bol zapríčinený tým, že v bývalej československej armáde len nepatrný počet slovenských gázistov bol zaradený na špeciálnych miestach. Tomuto možno odpomôcť aj naďalej pribraním záložných dôstojníkov so špeciálnymi kurzmi a menovaním rotníkov špecialistov, ktorí po skončení kurzov ukážu sa najlepšimi pri odborných skúškach.

Všetky ťažkosti so súpisom vojenského materiálu, ktorý sa nachádza na území Slovenského štátu vzdor nedostatku odborného personálu spísaný bol natolko, aby vojenská správa mala prehľad o tom, aký materiál má vo svojom majetku. Hospodársko-správna služba sa všemožne má starať, aby všetok materiál, ktorý tvorí značnú časť štátneho majetku, bol v bezvadnom stave. Nateraz sa javí v niektorých druhoch dostatok vojenského materiálu moderného a kvalitného. Bolo by však účelné a potrebné plne zamestnávať naše podniky, dôležité pre obranu štátu, a kde

niet dostatok materiálu, postupným doplnením tento nedostatok odstrániť. Odchod odborného personálu a odstúpenie južných krajov zapríčinily čiastočnú dezorientovanosť v doplňovacej službe.

Zriadené doplňovacie okresné veliteľstvá sú povolané, aby doplňovaciu službu daným pomerom prispôbily.

Odvody, ktoré boli prevedené riadne a nerušene podľa zásad nového branného zákona zisťovaním aj spôsobilosti pre pracovnú službu, sú zárukou, že 10. januára roku 1940 nastúpivší vojaci, cvičení a vedení novými metódami a v novom duchu, stanú sa zdatnými obrancami našej vlasti. Na toto pamätá aj návrh nového branného zákona, ktorý je hotový a mal byť ešte v auguste prejednaný, avšak pre mimoriadne vojnové pomery odsunutý bol na túto dobu a prichádza v najbližších dňoch do branného výboru cieľom prejednanja a predloženia slovenskému snemu.

Vládne expozé zmieňuje sa aj o tom, že náhrada za vyvlastnené pozemky, ktoré vyvlastňovala bývalá vojenská správa, bude likvidovaná, akonáhle medzištátne rokovanie o rozluke majetkovej podstaty s Protektorátom Čechy-Morava ustáli, do akej výšky prevezme slovenský štát záväzky bývalej vojenskej správy. Je potešiteľné, že stavebné objekty, potrebné na ubytovanie vojska, nakoľko stratou územia na juhu týchto veľa ubudlo, stavajú obce v náklade cca 80 miliónov. Zvyšné vojenské objekty a pozemky sa vracajú, čím odpadá náklad na ich udržiavanie. Štátna pokladnica je takto odbremenená.

Nedostatku aktívnych dôstojníkov-Slovákov odpomáhala zriadenie dôstojníckych kurzov pre záložných dôstojníkov a aktivovanie a reaktivovanie týchto. Aplikáčne kurzy pre záložných dôstojníkov oboznamovali ich so zmenami a hlavne s novým duchom a zmenou výcviku v slovenskej armáde, čo sledovali aj kurzy pre aktívnych dôstojníkov a kurz pre vyšších veliteľov v Tatrách. Aby sa aktívny dôstojnícky sbor, pozostávajúci z veľkej časti z aktivovaných záložných dôstojníkov, čo najrýchlejšie stmelil i po stránke odborných vedomostí, prišlo sa k jeho intenzívnemu školeniu. Podľa informácií, obdržaných z kompetentného miesta, s radosťou spomínam, že doplnenie aktívneho dôstojníckeho sboru so záložnými dôstojníkmi sa osvedčilo. Najmä bývalí učitelia sa veľmi dobre

uplatňujú. Vynikajú tým, že svoje pedagogické vlastnosti vedia veľmi dobre upotrebiť, čím vnášajú dobrého ducha do našej armády. Toto opatrenie môže byť východiskom v tejto dobe, pre budúce časy musí byť postarané o dorast aktívnych dôstojníkov dôkladným výberom, výchovou a školením. To sleduje už 15. novembra tohto roku zriadená vojenská akadémia v Banskej Bystrici, ktorá odchová mladých dôstojníkov pre pechotu, jazdectvo, letectvo, delostrelectvo, ženijné a telegrafné vojsko. Nateraz stanovená jednoročná doba školenia môže byť provizoriom, v terajšej dobe odôvodneným. V budúcnosti bude treba školenie toto rozšíriť na dva roky. Vydržiavanie vojenských akademikov štátom je vítané sociálne opatrenie, ktoré umožňuje, aby aj sociálne slabší a slabí, avšak schopní jednotlivci mohli sa venovať štúdiám na vojenskej akadémii. O doplnenie sboru záložných dôstojníkov, keďže v prípade vojenného konfliktu záložní dôstojníci sú vlastne hlavnou složkou veliteľského sboru menovite na nižších miestach, je postarané sústredenou školou v Banskej Bystrici. Týmto opatrením docieľuje sa aj značnej úspory inštruktorských síl. Vedomosti, získané v škole na dôstojníkov, zálohe pre vedenie jednotiek v boji, treba doplňovať ďalším systematickým školením záložných dôstojníkov. Takéto kurzy boli zriadené; niektoré končili práve v týchto dňoch a radostne sa konštatuje, že záložní dôstojníci, hoci i na krátkodobých kurzoch — aby neboli vzatí na dlhý čas od svojho civilného povolania, kde sú tiež potrební — dostali dobré odborné školenie a docieľilo sa jednotnej doktriny. Je samozrejmé, že absolvovanie týchto kurzov bude mať vplyv na ich povyšovanie do vyšších hodností. Dobrá výchova, výcvik a všestranná kontrola so starostlivým spravovaním všetkého, čo je v majetku armády, zvýši brannú schopnosť štátu a bude skutočnou strážkyňou duchovných i hmotných hodnôt národa. Počul som hovoriť, žeby sa o organizácii armády nemalo spomínať číselne; snáď nie v novinách, bárs to, čo bolo v minulosti, je bezvýznamné a čo bude v budúcnosti, z toho vládne expozé spomína iba tie veci, ktoré sa uverejňujú vo vojenských vestníkoch a v publikáciách, ktoré si môže každý legálnou cestou zadovážiť. Parlament je však ten fórum, ktorý má byť o týchto veciach informovaný.

Slovenské názvoslovie v armáde sa pripravuje, musí sa presne dbať toho, aby vyhovovalo duchu slovenského jazyka.

Výchovu vojaka slovenskej armády treba začať na novom podklade. Vojak musí byť vychovaný v duchu národnom a mravnom. Základy tejto výchovy musia byť položené už v rodine, ďalej v škole, v Hlinkovej mládeži a hlavne v Hlinkovej garde. Takto sa pripraví aj vo vládnom vyhlásení spomínaná a veľmi potrebná najužšia a najsrdečnejšia spolupráca armády, Hlinkovej gardy a Freiwillige Schutzstaffel s občianstvom a s občianskymi ustanovizňami.

Vládné expozé v kapitole národnej obrany kladie dôraz na to, aby každý vojak bol uvedomelým štátnym občanom, ktorý vie za všetkých okolností podriaďiť svoje osobné záujmy záujmom celku. Preto každý vojak musí si považovať za česť a významenie, že sa ním stal. Vojenská služba má byť najkrajšou a najväčšou časťou života, kedy sa mladý a zdatný občan štátu pripravuje, aby prispel k udržaniu samostatnosti a k rozkvetu vlasti. Život vojaka nesmie znamenať mravnú uvoľnenosť, ale mravnú kázeň. Chceme dobre vycvičenú armádu, ktorá bude náležite vystrojená a doplnená mravnými hodnotami. Vojak musí poznať techniku zbrane, ku ktorej bol zadelený, a táto musí byť spojená s hrdinským duchom, ktorého dosiahneme nábožensko-mravnou výchovou. Pravým kresťanským duchom presiaknutý vojak je najodhodlanejším a najoddanejším obrancom a ochrancom národa a štátu, je statočným a má zvýšený cit povinnosti, ktorý mu káže slúžiť vlasti za všetkých okolností. Takto vychovaný vojak a takáto armáda bude nielen obrancom, ale aj budovateľom štátu. Vedľa armády stojí Hlinkova garda,

ktorá vždy konala a stále koná stráž na Tatrách. Je pohotová vždy, či sa jedná o osud Slovenska alebo chránenie majetku vlasti. V rozhodujúcich chvíľach neváha, každý člen Hlinkovej gardy chopí sa zbrane, aby vlast neutrpla škodu. V marcových dňoch bez nátlaku išli mnohí v prostej gardistickej čiapke a s páskou na ramene aj oproti bodákom tých, ktorí nám chceli slobodu urvať. Hlinkova garda jak doteraz tak i naďalej chce verne plniť svoje poslanie, ktoré jej určuje vládné nariadenie číslo 220 Sl. z. zo dňa 5. septembra 1939. Chce, aby každý, kto do armády vstupuje, prichádzal ta už pripravený. Týmto prispieva k zvýšeniu brannosti národa a tým aj k bezpečnosti. Hlinkova garda spojí sily všetkých občanov na obranu a rozkvet vlasti. Jak slovenská armáda, tak aj Hlinkova garda a každý jej člen je a bude vždy odhodlaný hájiť oddane našu národnú slobodu a štátnu samostatnosť, ktorá nám zabezpečuje svojský život vo vlastnom štáte.

Ucelená, jednotná armáda a Hlinkova garda verne a oddane plní a splní rozkazy svojho najvyššieho veliteľa, prezidenta slovenského štátu dr. Jozefa Tisu a vlády Slovenskej republiky. Slovenská armáda a Hlinkova garda statočne a odvážne stojí na stráži a háji ten kus zeme, ktorý nám Boh určil pod Tatrami. *(Potlesk.)*

Predseda dr. Sokol *(zvoni)*:

Prerušujem zasadnutie.

Oznamujem, že podľa usnesenia predsedníctva najbližšie zasadnutie snemu bude v stredu 29. novembra 1939 o 9. hodine v tejto sieni s programom:

Pokračovanie o rozprave o vládnom vyhlásení.

(Koniec zasadnutia o 14. hod 15. min.)

Priloha k tesnopiseckej zpráve

o 16. zasadnutí snemu Slovenskej republiky v Bratislave 28. novembra 1939.

Reč poslanca inž. Franza **Karmasina** (viď str. 9. Tesnopiseckej zprávy).

Herr Ministerpräsident, meine Herren!

Die neue Regierung des slowakischen Staates hat dem Parlament ein umfassendes Arbeitsprogramm vorgelegt. Ich stehe nicht an festzustellen, dass dieses Programm eine nahezu lückenlose Darstellung all dessen umfasst, was der slowakische Staat zu seiner Festigung und Weiter- bzw. Höherentwicklung benötigt. Es ist selbstverständlich, dass jeder Staatsbürger, also auch wir, diesen festen Willen der neuen Regierung anerkennen und sie bei ihrer Bestrebung unterstützen werden. Als Sprecher der deutschen Volksgruppe freue ich mich ganz besonders feststellen zu können, dass wir mit dem aussenpolitischen Teil des Exposés durchaus übereinstimmen. Das Schicksal hat das slowakische Volk an die Seite des deutschen Volkes gestellt. Rechtzeitig hat das slowakische Volk aus dieser Tatsache die einzig richtige Folgerung gezogen, sich auch politisch an die Seite Deutschlands zu stellen. Diesem Entschluss hat, wie der Sprecher der Regierung festgestellt hat, das slowakische Volk in erster Linie seine selbständige staatliche Existenz zu verdanken. Dem Beharren auf dieser Einstellung ist es auch zu verdanken, dass unser Land vor kriegerischen Ereignissen verschont geblieben ist. Dass dieser Entschluss kein schlechter war, dafür ist der Beweis am selben Tage, als die Regierungserklärung zur Verlesung kam, erbracht worden, durch den deutsch-slowakischen Staatsvertrag bekam die Slowakei die ihr vom ehemaligen Polen entrissenen Gebiete wieder zurück.

Mit Befriedigung haben wir zur Kenntnis genommen, dass die Slowakei sich auch in Hinkunft aktiv an die Seite Deutschlands stellen wird.

Die energische Ablehnung der Lügenpropaganda der Westmächte wird ihre Wirkung ebensowenig verfehlen, wie die Feststellung, dass die slowakische Staatsführung und mit ihr das ganze slowakische Volk, ganz entschieden von den wenigen Volksverrätern abrücken, die im Dienste

fremder Mächte, von einer Wiederaufrichtung einer Tschecho-Slowakei träumen. deutschen Heeresmission und Luftwaffenmission beim Aufbau der slowakischen Wehrmacht, die Mitwirkung der Mitropa bei der Erschliessung unseres Verkehrsnetzes und vieles andere zeugt davon, dass die Erkenntnis vorhanden ist, dass eine Verbreiterung und Vertiefung der Zusammenarbeit mit dem Deutschen Reich und seinen Einrichtungen für die Slowakei nur segensbringend sein kann.

Bei dieser, gegenüber dem deutschen Volke positiven Einstellung der slowakischen Aussenpolitik ist es gar nicht anders möglich, dass auch die Innenpolitik denselben Kurs einschlägt. Wir betrachten es daher als ein Symbol, dass der Aussenminister, der Träger dieser deutsch-freundlichen Politik, gleichzeitig als Innenminister verantwortlich für die Innenpolitik zeichnet und als stellvertretender Ministerpräsident Sprecher der gesamten Regierung war.

Als solcher hat er auch eine durchaus befriedigende Erklärung bezüglich des Verhältnisses der Staatsführung zu den Volksgruppen abgegeben. Die Bezeichnung „Nationalstaat“ hat zwar in den 20 Jahren der Tschecho-Slowakischen Republik für uns Deutsche genau so, wie auch für die Slowaken und die anderen Volksgruppen kein gutes Angedenken hinterlassen und weckt bei allen sicher peinliche Erinnerungen. Für uns sind die Menschen der heutigen Regierung die Garantie dafür, dass dieses Wort nicht im bisherigen Sinne ausgelegt wird. Wir erwarten aber auch, dass allen, die ihm vielleicht eine tendenziöse Auslegung geben möchten, die wirkliche Richtung und Einstellung der Staatsführung vor Augen gehalten werden wird.

Der Sprecher der Regierung hat ausdrücklich festgestellt, dass die Staatsverwaltung gegenüber Angehörigen anderer Volkszugehörigkeit mit dem grössten Verständnis vorgehen und sich niemals eine Entnationalisierungstendenz oder nationale Diskriminierung durchsetzen wird.

Mit Recht wurde darauf hingewiesen, dass das, was das slowakische Volk in der Vergangenheit am eigenen Körper verspürt hat, es verpflichtet, alles zu vermeiden, wodurch jemand anderer etwas Ähnliches von ihm erleiden könnte. Vielleicht werden Manchen diese wenigen Worte, die der Volksgruppenpolitik gewidmet wurden, etwas zu dürftig erscheinen. Demgegenüber muss ich aber darauf hinweisen, dass die Rechtsstellung der deutschen Volksgruppe bei der mündlichen Aussprache in der historischen Nacht vom 8.-9. Oktober gerade mit Minister Durčanský festgelegt und vom jetzigen Präsidenten und damaligen Ministerpräsidenten Dr. Tiso am 26. XI. 1938 bei einer Vorsprache der deutschen Volksgruppenführung bekräftigt wurde. Diese beiden Erklärungen der führenden Männer des slowakischen Volkes bilden unsere Magna charta. Nicht um zu mahnen, sondern lediglich in Ergänzung der Regierungserklärung will ich nochmals die historischen Feststellungen des Präsidenten Dr. Tiso vom 26. XI. 1938 erwähnen. Er sagte damals unter anderem:

„Es ist unser Wunsch und unser Wille — und wir haben diese bereits durch ihre Betrauung mit dem neugeschaffenen deutschen Staatssekretariat zum Ausdruck gebracht — der befreundeten deutschen Volksgruppe in der erneuerten Slowakei eine solche Stellung zu sichern, wie sie nach moderner Anschauung und in Uebereinstimmung mit den praktischen Erfordernissen und Möglichkeiten verlangt und erwartet werden kann. Die absolute Freiheit des völkischen Bekenntnisses, der Bestand einer eigenen, nach nationalsozialistischen Führungsgrundsätzen aufgebauten Volksorganisation, der Gebrauch aller derjenigen Zeichen und Symbole, die ihre Zugehörigkeit zum deutschen Volke und seiner nationalsozialistischen Weltanschauung versinnbildlichen, ist und bleibt allen deutschen Bürgern dieses Staates gesichert. Kein öffentliches Organ und keine private Person, soll und darf Sie daran hindern, sich zu den Werten Ihres Volkstums zu bekennen und diesem Bekenntnis in angemessener Weise Ausdruck zu verleihen. Wir wissen, dass alle politische Loyalität hier und nirgends anders ihre Wurzel hat und sind deshalb im eigensten Interesse entschlossen, Ihnen diese nationale Bekennt-

nisfreiheit unter allen Umständen zu sichern.

Es ist weiterhin das Bestreben der Regierung, das neugeschaffene Deutsche Staatssekretariat im Laufe der nächsten Monate als Beratsstelle für alle öffentlichen Aufgaben und Zuständigkeiten zu konzentrieren, die für das völkische Eigenleben der deutschen Volksgruppe von Bedeutung sind. Dass hiezu vor allem die selbständige Betreuung des deutschen Erziehungs- und Bildungswesens in die Slowakei gehört, bedarf keiner Worte, aber auch die Wahrnehmung der öffentlichen Aufgaben auf dem Gebiete der Wohlfahrt-, Fürsorge- und Gesundheitsverwaltung sollen, soweit sie die deutsche Volksgruppe betreffen, dieser eigenvölkischen Beratsstelle untergestellt werden. Ein gewisses staatliches Aufsicht- und Einflussrecht werden wir uns freilich vorbehalten müssen. Es ist auch unsere Ansicht, dass auch die öffentliche Verwaltung durch eine weitgehende nationale Aufgliederung dieser Aufgabengebiete nur gewinnen kann. Die Regierung denkt weiterhin daran, den Interessen der deutschen Volksgruppe auch auf dem Gebiete der allgemeinen Verwaltung in doppelter Hinsicht Rechnung zu tragen: einmal — dies im Rahmen der personellen Möglichkeiten — durch die weitgehende Durchführung des Grundsatzes, dass in den überwiegend von der deutschen Volksgruppe bewohnten Gebieten deutsche öffentliche Beamte und Angestellte Verwendung finden sollen.

Nach diesen von hohem Idealismus getragenen Worten des Herrn Präsidenten Dr. Tiso haben wir uns verhalten. Wir haben sie als Auftrag aufgefasst, als Richtlinie für den Aufbau einerseits für unsere Volksorganisationen, andererseits unserer Zusammenarbeit mit den staatlichen Instanzen. Ebenfalls in Ergänzung der Regierungserklärung gestatte ich mir einen kurzen Bericht, über die bisher geleistete Aufbauarbeit.

Vor allem bemühten wir uns im Sinne der Worte des Präsidenten eine nach nationalsozialistischen Führungsgrundsätzen aufgebaute Volksorganisation aufzustellen. Die Deutsche Partei, die ihre Verankerung als einzig anerkannte Partei des Deutschtums dieses Staates in der Verfassung findet, umfasst heute mit fast 60.000 Mitglie-

dern nahezu alle erwachsenenen Mitglieder unserer Volksgruppe. Die Organisation ist von der Hauptstelle ausgehend in Kreisen, Ortsgruppen, Kameradschaften und Nachbarschaften bis zum letzten Mitglied herunter straff gegliedert und garantiert eine einheitliche Führung. Darüber hinaus ist die Jugend in der Deutschen Jugend, im Bund deutscher Mädchen bis zum 6. Lebensjahr herunter erfasst. Die Frauenschaft ist als Parallelorganisation zur Parteiorganisation aufgebaut. Neben dieser allgemeinen Organisation bestehen eine Reihe von fachlichen Gliederungen. So sind die Turn- und Sportverbände im Turn- und Sportverband eingegliedert, die Frontkämpfer umfasst der Deutsche Kriegerbund, die Rechtsanwälte sind im Rechtswahrerbund vereinigt. Die deutsche Ärzteschaft hat im Deutschen Aertzebund die ihr entsprechende Organisationsform gefunden. Die Bauern betreut und umfasst eine eigene Abteilung für Landwirtschaft mit einem System von Vertrauensleuten bis in die letzten Gemeinde herunter. Der Zentralverband der deutschen Genossenschaften umfasst alle deutschen Raiffeissenkassen und Betriebsgenossenschaften. Der 1. Spartag, der vor kurzen durchgeführt wurde, bewies durch seinen vollen Erfolg, wie durch Erweckung der freiwilligen Kräfte Werte der Gesamtheit geschaffen werden können. Für den deutschen Arbeitnehmer einschliesslich der Staatsbeamten wurde die Deutsche Gewerkschaft geschaffen. Bei allen diesen Organisationen bemühten wir uns, das deutsche Vorbild mit den hiesigen Verhältnissen in Einklang zu bringen. In besonderem Masse gelang dies bei dem Aufbau des Winterhilfswerkes. Wir können heute feststellen, dass die durch die Worte des Präsidenten gewährte Selbstverwaltung und durch die verständnisvolle Unterstützung und Subventionierung der Behörden es möglich wurde, jeden deutschen Hilfsbedürftigen zu erfassen und eine doppelte Betreuung auszuschliessen. Allerdings ist auf diesem Gebiete noch viel Arbeit zu leisten. Ebenso wie im slowakischen Volk die Hlinka-Garde das Rückgrat aller Organisationen ist, bedeutet die Freiwillige Schutzstaffel für die deutsche Volksgruppe den mannschaftlichen Kern. In der Regierungserklärung sind die besonderen Aufgaben der Freiwilligen Schutzstaffel hervorgehoben worden. Ich möchte

ganz besonders betonen, dass die Männer der Freiwilligen Schutzstaffel schon in den Tagen des Oktober 1938 für Ruhe und Ordnung gesorgt haben und sich insbesondere in den ereignisreichen Tagen des März 1939 vor der Selbständigkeitserklärung des slowakischen Staates voll und ganz eingesetzt und bewährt haben. Eine Tausendschaft der Freiwilligen Schutzstaffel hat lange vor der Mobilisierung der slowakischen Armee die Nordost-Grenze unseres Staates beobachtet und geschützt. Die Männer der Freiwilligen Schutzstaffel standen im selbstlosen Einsatz stets an den Grenzen des Staates zum Schutz der Heimat bereit. Wir freuen uns, dass diese Einsatzbereitschaft von der Regierung insofern zur Kenntnis genommen wurde, als auch die Freiwillige Schutzstaffel gesetzmässig verankert wurde und ihr staatliche, polizeiliche Aufgaben und die vor- und nachmilitärische Erziehung der deutschen Mannschaft übertragen wurde. Die Schaffung eines eigenen deutschen Bataillons und einer eigenen deutschen Artillerie-Abteilung wird sich umso mehr positiv und aneifernd auf die deutschen Soldaten auswirken, als die Behandlung der deutschen Soldaten in der seinerzeitigen Tschechoslowakei noch in lebendiger Erinnerung ist. Im staatlichen Bereich haben wir erst auf 2 Gebieten die Möglichkeit, den Versuch zu unternehmen die Worte des Präsidenten zu verwirklichen. Das Staatssekretariat ist eine gern und oft in Anspruch genommene Mittelstelle zwischen der Volksgruppe und den Regierungsstellen geworden. Aus Anlass des einjährigen Bestandes konnte die Feststellung gemacht werden, das 4097 Fälle schriftlich und weitere 6.000 Fälle mündlich an das Staatssekretariat herangetragen wurden, zu deren Bewältigung rund 14.000 Interventionen notwendig waren. Diese Interventionen, dass werden mir sicher alle Beteiligten zugeben, bedeutet nicht nur keine Mehrbelastung des staatlichen Apparates, sondern vielmehr eine wesentliche Erleichterung, weil sie von fachkundigen Kräften durchgeführt worden waren. Stärker als die positive Wirkung dieser Tätigkeit würde allerdings die negative ins Auge springen, wenn das Staatssekretariat nicht vorhanden wäre. Auch hier muss ich betonen, dass diese Tätigkeit nicht auf Kosten irgendeines anderen Volkes oder einer an-

deren Volksgruppe ging. Ueber diese Hilfstätigkeit, die das tägliche Brot des Staatssekretariates bedeutet, ist auch eine starke Mitarbeit an den legislativen Arbeiten zu verzeichnen. An nicht weniger als 33 Gesetzen konnte das Staatssekretariat mitarbeiten, worunter die Verfassung und das Nationalitätenschutzgesetz eine besondere Rolle einnehmen. Ebenso bewährt hat sich die deutsche Abteilung im Schulministerium. Von allen Gebieten völkischen Lebens ist das empfindlichste wohl das Schulwesen. Es ist verständlich, dass daher gerade die Arbeit in diesem Sektor im Mittelpunkt des besonderen Interesses des ganzen Volkes stand und mit Freude zur Kenntnis genommen wurde, dass nach langen Jahrzehnten der Einschränkung und Unterdrückung gerade auf diesem Gebiete nunmehr dem deutschen Kinde eine Erziehung gewährleistet ist, die dem grossen Umbruch, der sich im ganzen deutschen Volke vollzieht, entspricht. Jedenfalls ist auf dem Gebiete des Schulwesens der Beweis erbracht worden, dass die nahezu vollkommene Selbstverwaltung sich glücklich in das Gesamtbild einfügen kann, ja dass gerade durch diese Selbstverwaltung eine grössere Gesamtleistung erzielt wird, als dies im bisherigen Zustand erreicht wurde. In den übrigen staatlichen Bereichen haben wir allerdings noch nicht die Möglichkeit, ähnliche Formen der Selbstverwaltung zu schaffen. Ich glaube, dass bei objektiver Prüfung der bisherigen Ergebnisse jeder Einsichtsvolle zur Ueberzeugung kommen wird, dass auf allen Gebieten durch Weckung der völkischen Eigenkräfte eine Kräftesteigerung, zum Wohl der gemeinsamen Heimat möglich ist.

Der Sprecher der Regierung widmete einen Teil seiner Ausführung der Tatsache, dass Staatsfeinde am Werk sind, und sagte eine energische Bekämpfung dieser Schädlinge zu. Auf diesem Gebiete versichern wir ihn unserer ganz besondere Mitarbeit, denn auch wir spüren am eigenen Leibe diese Erscheinungen. Immer wieder finden sich Menschen, die das gute Einvernehmen zwischen Volksgruppe einerseits und Staat und slowakischer Nation andererseits zu stören versuchen. Ob sie dies nun auf dem Wege gemeiner Flüsterpropaganda tun oder aber, falls sie im Amt und Würden sind, durch Sabotage oder ähnliche Aktionen, ist gleich. Es ist im Interes-

se des Staates, wenn mit ihnen schonungslos aufgeräumt wird. Aus meinem kurzen Bericht ist sicher der Wille der Volksgruppe zu ersehen gewesen, vorbildliche und positive Arbeit zu leisten. Wir sind uns der Verantwortung, die wir gerade in der jetzigen Zeit tragen, voll und ganz bewusst, aus dieser Verantwortung heraus wollen wir keine Forderungen stellen, die unbillig wären. Aus dieser Verantwortung heraus wollen wir aber gemeinsam mit der Staatsführung alle jene Elemente schonungslos bekämpfen, die entweder aus bösen Willen, im Dienste fremder Mächte und Ideologien, oder aus einem falsch verstandenen Nationalismus jene Zustände wieder heraufbeschwören möchten, an denen die Tschecho-Slowakei zugrunde gegangen ist. Wir haben das Glück in einer Zeit zu leben, wo das Leben der Völker auf neuen Grundlagen aufgebaut wird, auf Grundlagen, die einer der Grössten aller Zeiten, Adolf Hitler, den auch wir als unseren Führer verehren dürfen, geschaffen hat. Wir alle wollen uns dieser grossen Zeit würdig erweisen und wollen uns nicht mit kleinlichen Gedanken und Erwägungen dem grossen Geschehen entgegenstemmen, sondern uns aktiv an dieser Neubildung Europas beteiligen. Auch hier können wir wieder auf die seinerzeitige Erklärung des Präsidenten Dr. Tiso zurückgreifen, der uns sagte: „Ihr Interesse ist es, an der Verwirklichung eines Programmes mitzuarbeiten, dass Ihrer Volksgruppe ein national gesichertes gleichberechtigtes Zusammenleben mit unseren Volke ermöglicht, unser Interesse ist es wiederum, alle jene Hindernisse und Missverständnisse aus dem Wege zu schaffen, die eine vergangene fehlerhafte Staats- und Verwaltungspraxis zwischen uns und Ihnen aufgehäuft hat, denn das offene und rückhaltlose Bekenntnis zur Existenz des gemeinsamen Lebensraumes und der politischen Ordnung, die wir für ihn geschaffen haben, kann nur auf dieser Grundlage erwachsen. Das ist unser Beitrag zum Aufbau einer neuen nationalitätenrechtlichen Ordnung unseres mitteleuropäischen Raumes“. Soweit die Erklärung des Herrn Präsidenten Dr. Tiso. Wir glauben an diese neue nationalitätenrechtliche Ordnung Europas.

Wir sind der festen Ueberzeugung, dass ein dauernder Friede in Europa nur möglich ist, wenn es gelingt, alle Völker auf

diese Grundlage zu bringen. Unsere Heimat ist das erste Land, das sich Dank des Weitblickes der führenden Männer freiwillig als Baustein in dieses neue Europa eingegliedert hat. Dies bedeutet für alle, die in diesem Staate leben, die Verpflichtung, sich

dieser Sendung bewusst zu sein, denn nur rückhaltlose Zusammenarbeit Aller kann das grosse Werk Wirklichkeit werden lassen, das Adolf Hitler zu schaffen begonnen hat, ein neues glückliches Europa.
(*Potlesk.*)

Príloha k tesnopiseckej zpráve

o 16. zasednutí Slovenskej republiky v Bratislave 28. novembra 1939.

Reč poslanca **Eszterházyho** (viď str. 17. Tesnopiseckej zprávy).

Tisztelt képviselőház!

Egy újonnan keletkezett államban az állami életnek első megnyilvánulásait, amelyek egyebütt már megszokottakká váltak, a közönség fokozott érdeklődéssel fogadja, a közvélemény mérlegelésében nagyobb súlyt tulajdonít nekik és tagadhatatlanul bizonyos ünnepies hangulat kíséri őket. Ezeket tapasztalhatjuk az új államfő első kormányának bemutatkozásával kapcsolatban is.

A magyarság képviselőjében és a magam személyében is tisztelettel és örömmel üdvözlöm az új kormányt. Hatalmas munkaprogramjában, nagy beruházási és egyéb terveiben elsősorban elismerésre méltó jószándékot és alkotó akaratot óhajtok felismerni és hinni szeretném azt is, hogy — bár erről a kormánynyilatkozatban nincs szó —, a mai gazdasági és pénzügyi adottságok leggondosabb megvizsgálásával és figyelembevételével születtek meg mindezek a grandiózus tervek.

A mai időben jobban mint bármikor kell távortartanunk magunktól bármilyen romanticizmust, ábrándokat és fellegrákkal való önámítást. A legkiméletlenebb, legridegebb és sokszor talán magunknak sem jóleső realizmussal kell megtennünk azokat a számításainkat, melyekkel bármilyen munkához fogunk. A főelv szerintem nem lehet más, minthogy főleg a magunk erejére számítsunk és építsünk.

Ezzel kapcsolatban az a másik körülmény, amelyen szintén múlik a legszebb tervek sorsa. Rendelkezünk-e megfelelő emberanyaggal, amely tapasztalatával, tudásával, szakértelmével és megbízhatóságával biztosítja a nagy programok hiánytalan életbeültetését? Szívesen hallottam volna erre vonatkozólag tájékoztatást a kormánynyilatkozatban, mert a kormány felelősségét érintő nagyfotosságú kötelességet látok abban, hogy megfelelően történjék a kifizűött feladatok megvalósítására hivatottak kellő nevelése és kiképzése, ami — szerény nézetem szerint — márhólnapra egykönnyen aligha mehet végbe. Egyedűl a jószándék még semmiképpen sem lehet elegendő.

Ami már most minket magyarokat legközelebről érint, ez az, hogy milyen a kormány álláspontja a nemszlovák népcsoportok tekintetében. Míg a kormánynyilatkozat például szinte pedáns részletességgel sorolja fel a vasuti mozdonyok számát és közöl a közellátásra vonatkozó bű statisztikai adatokat, a nemzetiségi kérdésben csak röviden hangsűlyozza, hogy Szlovákia nemzeti állam, de ennek ellenére mégis a legnagyobb megértéssel lesz a másnemzetiségűek iránt, de csakis az alkotmányba illesztett reciprocitási elvnek megfelelően.

Bizonyos aggdalommal tölt el a „nemzeti állam” fogalmának hangsűlyozása. A tapasztalat már megtanított, hogy az ilyen elv kifizűése a gyakorlatban mit jelenthet. Könnyen odasodróthatunk, amit 20 év alatt kellett tapasztalnunk, és ami joggal volt oka annyi keserűségnek, elégedetlenségnek és panasznak: A szlovák nemzet fia lennének ilyen esetben az I. osztályú állampolgárok, a többi népcsoport pedig a II.-ik vagy III.-ik. Nagyon szeretném, ha ezt az aggdalmamat még a vita folyamán eloszlátná a kormányelnök úr!

Az alkotmánytörvény úgy rendelkezik, hogy a kisebsegek nyelvi jogait külön törvény szabályozza, ugyancsak az alkotmánytörvény előirja a nemzeti katasztert és felállítja a rendi rendszert. A közigazgatási reformnak legkésőbb 1940 január hó 1-én kell életbelépnie, ameddig még több közigazgatási törvényt kell megalkotni. Mindezek a törvények a legközelebről érdekelnek minket magyarokat, mert arról fognak rendelkezni, mily mértékben használhatjuk nyelvűnket a rendeken belül, minő lesz elhelyezkedésűnk a nemzeti kataszter egybeállításában, miként működűnk közre a megyékben, minő szerep vár reánk. Mindezekről egy szót sem említ a kormánynyilatkozat, pedig ezek a törvényalkotások a közeljövűben várhatók és általános megnyugvást keltett volna, ha legalább az irányelvekről tájékozódhatunk volna.

A kormánynyilatkozat szerint nagyszámű új törvény készül tehát, amely majd

megadja az új állam strukturáját. A kormányelnök úr nagy jogi és történelmi felkészültségében bízom, hogy egyik új törvény sem fog jelenteni ugrást a sötétbe és fenntartja majd az egészséges folytonosságot a jogrendszerben, a gazdasági életben és egyáltalában az állami élet minden ágában, mert anélkül veszedelmes zökkenések támadhatnak.

A kormánynyilatkozat külpolitikai részéhez csak egyet kívánok hozzáfűzni. Első sorban a közvetlen szomszédokkal való baráti jóviszony létevére Szlovákiának és ennek biztosítása nem képzelhető el a Magyarországgal való együttműködés nélkül. Csáky István Magyarország külügyminisztere a napokban mondott exposéjában megállapította, hogy „a megkötött gazdaságpolitikai egyezmény kiindulópontja lehet a két szomszéd közötti viszony komoly megjavulásának”. Nekem minden törekvésem arra irányul, hogy a „lehet” szó a „lesz”-é váljék. Ugyancsak Csáky külügyminiszter tette azt a kijelentést, hogy „nélkülünk vagy ellenünk a Duna völgyében semmi sem történhet”, majd rámutatott arra, hogy Magyarország mennyire szívén viseli a más országokban lévő magyarok sorsát.

Ez a magyar álláspont semmiképpen sem veszélyeztet semmilyen szlovákiai érdeket és csak hálásak lehetünk a magyar külügyminiszter úrnak, hogy nyíltan és világosan körvonalazta azt a magyar álláspontot, amivel megkönnyítette a közeledéshez vezető utakon való továbbhaladást.

Ezek után részletesebben kívánok foglalkozni nekünk magyaroknak Szlovákiában kialakult helyzetével és viszonyaival.

1939 júliusában az alkotmánytörvény tárgyalásakor felszólaltam és felsorakoztattam mindazokat az aggodalmaimat, amelyek bennem támadtak részben az alkotmánytörvényben bele nem foglalt, tehát abból kihagyott, részben abba nézetem szerint helytelenül belefoglalt rendelkezések miatt. Az első vagyis a mellőzött rendelkezések között említettem főleg az egyéni szabadság és egyenlőség, az egyenlő elbírálás, sajtószabadság nem kellő körülbástyázását, valamint a népcsoportok jogainak szabatos meg nem határozását és biztosítását. A második csoportban pedig többek között a reciprocitás elvének leszövegezését, ami egy alkotmánytörvényben teljesen szokatlanul hat.

Tuka miniszterelnök úr, akiben joggal látjuk a törvény egyik megalkotóját, hangsúlyozta, hogy a törvény kidolgozásakor kerültek minden doktriner elvontságot, ami csak azt jelentheti, hogy nagy szerepük volt a gyakorlati szempontoknak, ebből pedig az következik, hogy tulajdonképpen a gyakorlatnak, az életnek kell megfelelő tartalmat adnia a paragrafusok holt betűinek.

Az alkotmánytörvény életbe lépése óta a gyakorlat azonban — sajnos — nem ad megnyugtató képet. Julius 21-én kifejtett aggodalmaim — amint azt utólag látjuk, — nem voltak alaptalanok.

Ha ezt megemlítem és bírálatot mondok, csakis az a szándék vezérel, hogy amit a gyakorlat eddig elhibázott, azt mielőbb jóvátegyék az arra illetékes tényezők, mert ez elsőrangú állami érdek.

A magyarokat mindenkor alkotmányos érzék, jog és törvénytisztelet jellemzi. A szlovák államnak nyolc hónapos léte alatt nem tértünk el sohasem ettől a magatartásunktól. A szlovák kormánnyal szemben nem helyezkedtünk egy pillanatig sem ellenzéki álláspontra, hanem azonnal jelentkezünk a konstruktív államépítő munkára. Erre való készségünk változatlanul állott fenn és áll fenn továbbra is. Ha ez mégsem talál elismerésre a mértékadó körökben, úgy joggal kell hinnem, hogy az egyes tényezők politikai rövidlátásából ered. Ez előttem annál érthetlenebb, mert hiszen az önállóságban oly fiatal Szlovákországnak nem lehet mindegy, hogy kik és milyen mértékben nyújtanak segédkezet önzetlenül a konszolidáció kiépítésében. Szlovák nemzeti szempontból tehát végzetes hiba volna, ha nem reflektálnak a mi kinyújtott baráti jobbunkra és urrá engednek lenni olyan hangulatot, mely ha talán nem is intenciója a kormánynak, mégis számos hivatalos hely és közeg részéről nyilatkozik meg a velük magyarokkal szemben eddig tanúsított magatartásban, amelyet nem egyszer az ellenséges érzületté vált bizalmatlanság és néha a gyűlöletig fokozott rosszindulat jellemez.

Másként nem tudom magyarázni, hogy például ha egy magyar iparos iparengedélyt kér, akkor a rendőrségtől vagy csendőrségtől kívánnak bevéleményt és ez a vélemény legtöbbszörre az, hogy mivel az illető magyar, azért az állam érdekei szempontjából nem tekinthető kifo-

gástalannak. Vagy, hogy egyéb eseteket soroljak fel: az Egyesült Magyar Pártban kisebb-nagyobb szerepet betöltő személyek mind benne vannak a feketelistában, amiről meggyőződhetek, amikor utlevelet vagy külföldre való utazáshoz engedélyt kértek és nehézségeik támadtak, vagy amikor elvették rádiójukat vagy megtagadták tőlük a fegyverviselési engedélyt, ellenőrzik a levelezésüket, holott büntetlen előéletű, dolgos, komoly emberekről van szó.

Mindezekre esetleg azt mondhatná valaki, hogy meg lehet élni anélkül, hogy az ember külföldre utazzék, vadásszék, levelezzen, rádiót hallgasson. Igaza van az illetőnek és én belátom, hogy lehetnek olyan rendkívüli viszonyok, amikor talán megokoltak mindezek a korlátozások, de ha ilyen rendkívüli viszonyok ténylegesen bekövetkeznek, úgy az ilyen korlátozást föltétlenül egy országban élő összes polgárokra kell hogy vonatkozzék és nem csak egy nemzetiség tagjaira. Ha azonban azok rendszeressé válnak és nyilvánvaló, hogy egy teljesen megokolatlan, mesterségesen táplált bizalmatlanságnak túlhajtásai és főokuk az, hogy az illetők, akik ellen irányulnak — magyarok, akkor vétkes mulasztásnak kell fennforognia azok részéről, akik ilyen gyakorlatnak kifejlődését nem akarják észrevenni. Egy kultúrált és civilizált, fegyvelmezett ember — és én nyugodtan és büszkén is állítom, hogy a magyar ilyen — rendelkezik annyi lelki erővel, hogy elkeseredése ki nem robban a sorozatos vexatúrák következtében, de könnyen megrendülhet a bizalma a felelős kormánytényezők igazságszeretetében, komolyságában és bölcsességében, ha napról-napra kell tapasztalnia, milyen nagy ür tátong egyrészt a szép szavak és elvek, másrészt a tettek és valóság között!

A bizalom megrendülését én pedig az általános béke és megelégedettség érdekében szeretném elkerülni. Mert ha egy egyén, de ha egy közület is magatartásával a beléhelyezett reményt és az ebből folyó bizalmat eljátszotta, úgy az vagy csak nagyon nehezen, vagy egyáltalán nem reparálható.

Mikor ezeket itt elmondom minden támadó él nélkül, szeretném a mostani új kormányt kérni, hogy legyen nagy figyelemmel arra, hogy különösen a nemzetiségek felé tett kijelentések inkább 101%-ig

teljesedjenek, mint hogy 1% hiányozzék, mert — ismétlem — általános érdek az, hogy a sok be nem tartott ígértől bizalmatlanná vált szlovákiai közvélemény a jelenlegi kormány szavában föltétlenül bizhasson és arra építhessen.

Nem egy helyen ma már a magyarok nyilvános helyen nem beszélhetnek magyarul, nem viselhetik a pártjelvényt, nem járathatnak magyar ujságot, nem talán félelemből, hanem csak azért, mert el akarnak kerülni minden inzultust. Erre a tartózkodó magatartásra én adtam az utasítást, mert tudom, hogy provokációnak szeretnek feltüntetni minden magyar nemzeti megnyilvánulást. Mindenütt találhatók olyan ujdonsült szlovák hazafiak, akik nemrég még meggyőződéses csehszlovákok, marxisták vagy kommunisták voltak, de ma a legtürelemtelenebbek és lehangosabbak.

Az ilyen kameleonok éppúgy ott fogják hagyni a mai rendszert, ha egyszer úgy gondolják, hogy az az ő egyéni érdeküknek már meg nem felel, mint ahogy ott hagyták divatjátmulta eddigi programjukat. Az ilyenektől óva intem a kormányt!

A volt csehszlovákiai magyarokat és az akkori Hlinka-pártot a prágai parlamentben a keresztény világnézet és a sovinizmustól mentes nemzeti öntudat hozta közel egymáshoz. Kijelenthetem a magam és a magyarság nevében, hogy mi teljesen a régiek maradtunk, nemzeti alapoz állunk mély keresztény meggyőződéssel, aminek természetes következménye, hogy mi a szlovákságnak a lehető legjobbakat kívánjuk jólét és siker dolgában. Ennek eléréséhez a magunk legjobb tudását hozzáadjuk, de kérjük és megkívánjuk, hogy a mi jogos követeléseinket maradék nélkül respektálják.

Visszatérek oda, ahonnan kiindultam: a polgári szabadságjogokra, amelyek éltető elemei és kellékei minden egészséges állami életnek. Mit tapasztalunk a gyakorlatban?

A magyar nyelv használata erősen korlátozott. Egyenrangúságról szó sincs. Sőt olyan rendelkezés is áll fenn, hogy köztisztviselő még a magánéletben és magánérintkezésben is kerülje a magyar nyelvet.

Magyarnak közhivatalba jutnia szinte lehetetlen és ha már ilyen álláshoz jutott, ki van téve az elbocsátás veszedelmének, ha továbbra is magyarnak vallja magát.

Bizalmas rendeletek és utasítások megfelelően gondoskodnak az erre irányuló „szelíd” nyomásról.

A magyar munkások, akármilyen vállalatban legyenek is, állandóan a legnagyobb bizonytalanság előtt állanak. Az elbocsátások napirenden vannak, sőt ha a visszacsatolt területen van illetőségi községük, még a kiutasítás veszedelme is fenyegeti őket.

Ujabbán megvonják az ilyenek munkajuttatását, magyar útlevelet követelnek tőlük és kiutasítást helyeznek kilátásba, ha az útlevelet idejében meg nem szerzik.

A kiutasítás módja gyakran nélkülözi a humanizmus legelemibb követelményeit. Egyes határátlépőknél szivettépő jelenetek játszódnak le, amidőn a minden írásbeli rendelkezés nélkül éjjel odaszupolt szerencsétleneket — férfiakat, nőket, öregeket, fiatalokat egyaránt — fenyegetések közben átkergetik a határon.

Mire jó mindez? Csak nem akar ez egy áttelepítési akciónak kezdete vagy kísérlete lenni? Mert erkölcsi haszna nincs ebből az államnak, de gazdasági vagy anyagi haszna sem, ha dolgos munkásokat, kereső iparosokat és más adófizetőket vagy olyanokat tesz ki a határra, akiket jobbakkal legalább egyenlőre nem tud pótolni.

Mivel a kormánynyilatkozatban, mely máskülönbén nagyon terjedelmes, csak épp a nemzetiségi kérdéssel foglalkozik pár sorban, azt az elvet látom leszögezve, hogy a kormány nem fog diszkriminációt tűrni, legyen szabad rámutatnom a következőkre:

Az egyesülési és gyülekezési szabadság korlátozása sem időleges tünet, hanem állandó jelenség a magyarok tekintetében. Belátom, hogy rendkívüli viszonyok között felmerülhet ennek a korlátozásnak szükségessége is, ha azonban ez tendenciózusan az állam polgárainak csak egy részét sújtja, jogos az a látszat, hogy akkor ez a korlátozás nem általános állami, hanem szűkebb politikai érdek születtje.

Ha itt felvonulhat, gyűlést tarthat akár a szlovák, akár a német, miért nem teheti ezt a magyar? Az Egyesült Magyar Párt színeinek, zászlójának használatában úgy látszik valamilyen megoldhatatlan probléma rejlik, mert mindezt nem tudtam elérni ennek a kérdésnek tisztázását. Emberi ésszel nem fogható fel, hogy az elnökválasztó parlamenti ülésen a kormány ki-

vánságára oda kellett helyeznünk a terembe zászlónkat, de ki tudja minő kázus támadna abból, ha más alkalmakkor azt kitűznénk. A pártjelvényünk, párttáblánk — Istenem, milyen ártalmatlan dolgok ezek — helyenként és idonként vad támadások tárgyai lesznek.

Magyar egyesületeink zavartalan működése is mintha szálka volna egyes felelős tényezők szemében, pedig itt is, mint minden más sérelmünk esetében, szerzett jogainkról van szó. Nem akarunk újat, csak meg akarjuk tartani azt, amit áldozatkészséggel, kitarló fáradtsággal, szorgalommal, ideális elgondolással alapítottunk és felépítettünk.

Országos kulturális és népművelő egyesületünk a SzeMKE április óta nem működhet, a magyar cserkészszövetség és a Gyermekvédő Egyesület alapszabályainak jóváhagyását hiába kérjük és sürgetjük. Mindhárom egyesület távol áll bármilyen politikai tendenciától. Olyan alapszabályszerű feladatokat vállaltak magukra, amelyek megvalósítása csak erősíti az állam alapjait. Éppoly érthetetlen, hogy nem tudjuk elérni a magyar szakszervezet alapszabályainak f. é. februárjában kért jóváhagyását. Munkások, magántisztviselők százainak okoz ez napról-napra fokozódó gondot és értelmetlenül állnak egy nagy kérdőjel előtt. Azelőtt volt ilyen szakszervezetünk, most miért nem lehetne, amikor másoknak is megvan?

Hogy a kevés még működő magyar egyesületnek önhibáján kívül idonként majd megbénul működésre, arra ezúttal nem akarok rátérni, pedig szívesen tárnám fel mindezeket a kérdéseket. Jellemző, hogy még testvedő egyesületek sem kivételek. Így az Eperjesen 40 éve alapított ETVÉ-t feloszlatták és máig sem tudtunk elérni ennek a régi népszerű egyesületnek reaktiválását. Más fórumunk már amúgy sincs, ahol nagyobb nyilvánosság előtt őszintén nyilatkozhatunk meg, mert a cenzúrának rendkívül szigorú gyakorlata a sajtót már szinte megfosztja egyik legnemesebb és legfontosabb hivatásától, hogy tárgyilagos bírálója és ellenőre legyen a közélet minden megnyilvánulásának.

Elismerem, hogy idonként megokolt a sajtószabadság korlátozása. Épp a mostani időkben sokfelé tapasztaljuk is ezt, a korlátozásnak azonban nem szabad a tárgyilagos bírálat elnémitásáig fokozódnai, mert

akkor megszűnik a sajtónak igazi rendeltetése.

A magyarországi sajtótermékek, újságok, könyvek a legszűkebb mértékben jöhetnek be hozzánk. Valóságos szellemi zár áll fenn Magyarország felé. Ha ezzel a törzsmagyarokkal való lelki és szellemi közösségünket reméli valaki gyengíteni, vagy megbontani, az örök isteni és emberi igazságok bevehetetlen kapuját döngeti. Az ilyen célok kezdettől fogva bukásra vannak ítélve és csak azt kompromittálják, aki kitűzi őket. A rádióban is mostoha a magyar adások sorsa és amit ott kapunk, az nem egyszer magán viseli egy felső irányító magyarelles eszmevilágnak nyomait.

A szabad véleménynyilvánítás — már majdnem anarkonizmusnak tetszik ez a fogalom — ma több bajt okoz mint jót. A szabad szóra ma rossz idők járnak. Ez már kóros kortűnet. Túlszigorúnak tartom azokat a megtorlásokat, amelyek ezekkel járnak, akár rendőrségi fogdába, akár bírósági fogházba juttassák az illetőt. A bűnvádi perrendtartásnak a letartóztatásra és a vádlottakkal való bánásmódra vonatkozó rendelkezéseit ma nem abban a szeltemben kezelik, amely a törvény alkotói előtt lebegett.

Besűgásnak, rosszindulatnak túl sok befolyás jut és a gyanúsított vagy vádlott gyakran nem védekezhet, mert nem jut tudomásra, ki, miért és mivel gyanúsítja vagy vádolja. A letartóztatottakkal való bánásmódra jellemző az az eset, amely az eperjesi fogházban történt. Több hete ült már ott egy szerencsétlen magyar, aki a fogházban súlyosan megbetegedett. Orvost kért, de nem kapott. Amikor már majdnem állandóan önkívületi állapotban volt, hazabocsátották. Hazatért, egy napig volt otthon és másnap tifuszban meghalt.

A közigazgatási úton munkatáborba utaltakkal való bánásmódon enyhíteni kellene. Ha már az ügynevezett munkatábor, vagy koncentrációs tábor, mint a modern kor egyik — azt hiszem — háborús vívmánya mai életünkben ki nem küszöbölhető, legalább adjanak módot, hogy az, akit internálni akarnak, nyilatkozhasson és védekezhessen, mielőtt beutalják és ne függjön az internálás tartama előtte és előttünk ismeretlen körülményektől. A keresztény felfogás, amely az állam egyik alappillére, még a bűnösök és büntetések kérdésében

is ellentétben áll a „Macht geht vor Recht” gyakran kényelmes de végeredményben nagyon mulandó és mindig ártalmas praktikaival. Ellenkezik a polgári szabadság és a büntető jog céljaival, hogy az internálattal szabadulásukkor reverzalist iratnak alá, amellyel lényegesen korlátozzák politikai és nemzeti szabadságjogait.

A csehszlovák uralom alatt egyik legfőbb sérelmünk volt a magyar iskola-ügy mostoha és rosszindulatu kezelése. Ha az elemi iskolák tekintetében még elviselhető volt a helyzet, mentől magasabb volt az iskolatípus, annál kevesebb jutott abból a magyarnak és a legmagasabb fokról, az egyetemről teljesen kiszorultunk. Ennek a rendszernek célzata nyilvánvaló volt: lehetlenné tenni, hogy a gerinces magyar-szellemű intelligencia nevelkedjék fel, mert csak olyan magyart akartak látni, aki nyelvében magyar, szívében azonban csehszlovák.

De megbukott és megszűnt Csehszlovákia és vele együtt ez a famózus iskolapolitika is.

Amit annak előtte követeltünk, aminek hiányát annak előtte sérelemnek mondtuk, azt követeljük és sérelmezzük most is, mert nem tudjuk hinni, hogy Szlovákia kormánya, amely minden téren szakítani akar a csehszlovákizmus rendszerével és módszereivel, éppen az iskolaügy terén, amelyen a szlovákoknak hozzánk hasonló sok sérelmük volt, folytatni akarná Prága irányát és céljait. Az új állam berendezkedésével járó és főleg pénzügyi nehézségeknek szeretném tehát elsősorban tulajdonítani azt, hogy a magyar iskolaüggyel kapcsolatban megelégedésből eredő dicséretre nem lehet még semmi okom, hanem ellenkezőleg, csakis sérelmekre mutathatók rá.

Fentről kezdem. Az iskolaügyi minisztériumban nélkülözzük a magyar ügyosztályt, vagy legalább a magyar iskolaügyi felügyelőt illetve előadót. Hogy csak olyat fogadhatok el magyarnak, aki mindenkor öntudatosan vallotta magát annak és nem olyas valakit, aki csak éppen hogy magyarul beszél — az a dolog természetéből folyik. A magyar népcsoportnak legyen képviselője továbbá minden parlamenti és egyéb bizottságban és szervben, amely iskolaügyekkel foglalkozik. A magyar iskolák felügyeletét magyar tanfelügyelők lássák el, bármely típusu magyar iskolá-

nak csak magyar igazgatója lehessen és csak magyar tanerők oktathassanak.

A magyar iskolának anyagi dotálása történjék annak figyelembevételével, hogy a Szlovákiában lévő magyarságnak fejlettebbek a kulturális igényei és törekvései és ezeket a határoknak sajnálatos lezárása következtében csak itt a belföldön elégítheti ki.

Az 1938 december 31-iki népszámlálás adatai annál kevésbé lehetnek mértékadók ennél, mert ez a népszámlálás hevenyészve és célzatosan, azonfelül bámulatos dilettantizmussal lett lebonyolítva.

Minden magyar szülő szabadon irathassa be gyermekét magyar iskolába akkor is, ha illetősége a visszacsatolt területre esik. Ahol megfelelő számú tanuló jelentkezik, okvetlenül meg kell nyitni a szükséges egy osztályt, esetleg még több párhuzamos osztályt. A magyar osztályokat ne csatolják más tanintézetekhez.

Itt kell megemlítenem a pozsonyi állami reálgymnázium, a pozsonyi kereskedelmi akadémia és tanítóképző apasztására irányuló törekvést, valamint azt, hogy bár megfelelő számú tanuló jelentkezett és bár az anyagi terhekhez való hozzájárulásra késznek nyilatkoztunk, több helyen nem nyithattuk meg a magyar elemi iskolákat.

Változatlanul követeljük magyar ovdák, magyar tanonc- és ipariskolát illetve osztályok, női háztartási iskoláknak, földművestanfolyamoknak létesítését és a magyar vándortanítás intézményesítését. Biztosíthatom a tanügyi kormányt, hogy lesz elég magyar tanuló bármely magyar iskolában és tudunk megfelelő tanerőket is a kormány rendelkezésére bocsátani.

A pozsonyi tudományegyetemen a magyar nyelv és irodalom részére magyar tanszéket követelünk, amelyet magyar tanárral töltsenek be.

A diákjóléti intézmények támogatásában és az állami ösztöndíjakban a magyar diákok éppúgy részesedjenek, mint a más nemzetcsoporthoz tartozók. Itt említem meg, hogy ez a követelésünk általában vonatkozik minden népjóléti és karitatív intézményre, akcióra és kérdésre.

Nem nélkülözheti egy nemzet sem az iskolán kívül való népművelést. Mi magyarok ettől a nemzeti munkától elestünk, mert az annak végzésére hivatott SzeMKE működését a kormány — mint azt már elő-

zőleg is említettem — betiltotta. Hasonló a magyar színjátszás helyzete. Megkíséreltük, hogy itt egy magyarországi együttest szerepeltessünk, de még csak választ sem kaptunk az engedélyért benyújtott kérvényünkre.

Hangsúlyozom, hogy a különböző törvényekben részünkre biztosított intézményekhez — magyar könyvtár, közművelődési testületek — változatlanul ragaszkodunk és jogainkból semmit fel nem adunk. Helyet kérünk a műemlékvédő bizottságban is, mint egyáltalában mindenütt, ahol magyar szellemi alkotásokról, magyar történelmi értékekről, vagy bármely vonatkozású magyar érdekekről van szó.

Szlovákia rendkívül gazdag olyan műemlékekben, amelyeket vagy magyar lélek kezdeményezett vagy alkotott, vagy magyarok áldozatkészsége juttatott megvalósulásra. A magyar irodalomnak, tudományának, művészetnek sok örök értékű alkotása gyökerezik az itteni talajban. Az a tendencia, amely minket magyarokat itt akár nemlétezőknek, akár alacsonyabbrendűeknek akarna feltüntetni, csak a félműveltek vagy elvakultak és félrevezettek körében található követőkre. Ha az ilyen elemeknek időnként és esetleg most is nagy a konjunktúrájuk, ez minket sem meg nem aláz, sem meg nem riaszt, mert a történeteket nem lehet meg nem történetké tenni, a folytonosság logikája ellen lehet vétkezni, de azt nem lehet felborítani és az örök igazságokat emberi erő és fortély soha sem fogja hatálytalanítani.

Gazdasági téren — azt hiszem nem árulok el ezzel titkot — nehézséggel küzd ma minden állam, minden vállalat és minden egyes ember. Szlovákia sem lehet ez alól kivétel és annál kevésbé lehet az, mert most kialakításban lévő állami életéhez a háboru okozta kedvezőtlen körülmények között kell hozzáillesztenie gazdasági életét. Nálunk má lényegében irányított gazdálkodás folyik minden téren, az állami omnipotencia nyomát és hatását mindenütt tapasztalhatjuk.

Mi magyarok fokozottan érezzük ennek rendkívül hátrányos súlyát és semmiképen sem tudjuk megérteni, hogy miért kell a szlovák uralom alatt teljesen háttérbe szorulnia és pusztulásra ítélve lennie a magyar tőkének, vállalkozási kedvnek, kereskedelemnek, nagy- és kisiparnak. A cseh

uralom alatt kiméletlen irtóháború folyt a gazdasági életben és minden ellen, ami magyar. A cseh imperializmusnak volt ez ok-szerű következménye. Ennek megszüntével joggal reméljük, hogy most majd reánk kedvezőbb viszonyok következnek, mert hiszen Szlovákia nem követ és nem követhet semmilyen téren imperialista politikát. Annál inkább vártuk ezt, mert a ma uralmon lévőknek emlékezetében lehet az ipar fejlesztéséről szóló magyarországi 1907. évi III-as törvénycikk, melynek alapján a magyar kormány fejleszteni és az osztrák gyári és egyéb iparral versenyképessé akarta tenni a magyarországi ipart és kereskedelmet. Ezen törvény értelmében tekintet nélkül nemzetiségükre, nemcsak gyári vállalatok, hanem kisiparosok is bőséges állami támogatásban részesültek, kaptak az állami szubvención kívül nyersanyagot, gépeket, részesültek adóelengedésben, közszállításban, közmunkában és mindebből a jóból bőségesen jutott a szlovákoknak is. Nagyon szívesen bocsátok bárkinek rendelkezésére mindezekről részletes konkrét adatokat.

Sine ira et studio kell megállapítanom, hogy a magyarság gazdasági helyzete ma rosszabb, mint volt a csehszlovák uralom alatt. Hol vannak a magyar gyárak, hol vannak a gyárosok? Van-e itt még egyáltalán (*hluk*) magyar gyáros? Megkezdődött a részvénytársaságokban a személyi viszonyok ellenőrzése. Megtisztították azokat a zsidóktól, a csehektől, de kitétték a magyarokat is. Magyar ma már ilyen helyen hirmondónak is alig akad. A zsidó vállalatokba kinevezett kormánybiztosok között többszöri közbenjárásom ellenére pélydál Pozsonyban csak három magyart sikerült kineveztetnem, helytelen statisztikai adatok alapján történt, hogy további négy helytől elűtöttek bennünket. A magyar kereskedőnek is súlyos a panasza. Ma tudvalevően hiány mutatkozik egyes árukban, ilyen árut a magyar kereskedő nem tud szerezni, mert az elosztást úgy látszik politikai kulcs szerint intézik.

A gyárakban a magyar munkást csak éppen, hogy megtűrik. Ipar- és egyéb engedélyeket csak olyan feltétel mellett adnak, hogy lehetőleg más mint szlovák munkást nem alkalmazzanak, csak a szlovák vagy német szakszervezeteknek tagjait respektálják a felvételnél, a drágasági se-

gély megadásánál és egyéb jogok odaitélésénél, a magyar szakszervezet megalakítása elé pedig számtalan nehézség gördül. Ezenfelül a magyar vállalkozó, kereskedő és iparos állandó rendőri ellenőrzés alatt áll, detektívek zaklatják őket minduntalan, ami mind hozzájárul ahhoz, hogy azoknak, akik még hősiezen kitartanak, kedvüket szegjék és arra indítsák, hogy vándorbotot vegyenek kezükbe és eltávozzanak innen, ahol csak lassu sorvadásban és végül pusztulásban lehet részük.

A szlovákiai magyarságot tervszerűen és rendszeresen szorítják ki a gazdasági élet egész területéről, — ide fejlődtek az állapotok. Nem hiszem, hogy ez valamilyen nagyobb koncepcióju gazdasági politikának vagy elgondolásnak lenne megnyilvánulása, mert a magyarok kiszorítása nyomán nem lendült fel az amúgy is nehezen tengődő gazdasági élet. Semmi javulás nincs, sőt éppen ellenkezőleg. A gazdasági élet sok ezer szállal át meg átszótt apparátus útján működik, ha ebből megfelelő előkészület nélkül kirekesztünk eddig jól működő tényezőket, akkor csak bajok támadnak, amelyeket szép szavakkal lehet ugyan leplezni, de megszüntetni nem.

Feltűnt nekem, hogy a kormánynyilatkozat a Csehországgal — a mai Protektorátussal — 20 éven át fennállott gazdasági kapcsolatnak mily fontosságot tulajdonít, ezzel szemben a Magyarországgal fennállott gazdasági kapcsolatra egy szót sem veszteget. Pedig talán ezer év alatt erősebb gazdasági szálak szövődtek, mint 20 év alatt!

Súlyos hátrányt jelent nekünk a magyar szövetkezeti kérdésnek elintézetlen volta. Minden szövetkezettnek ugyanis egy Szlovákiában székhellyel bíró szövetkezeti központhoz kell csatlakoznia. A szlovák és német központ megvan, magyar azonban nincs, pedig rendelkezünk elég olyan szövetkezettel, amely már régóta eredményesen és megbízhatóan működik. Tárgyi akadálya tehát nem lehet annak, hogy mi magyarok is kapjunk egy olyan szövetkezeti központot, mint aminővel a németek rendelkeznek. Hogy a magas politikának szemben a gazdasági szempontokkal milyen érdeke lehet a mi szövetkezeteinknek visszaszorítása, azt nehezen tudom elképzelni. Hasonló a helyzet a magyar pénzintézettel, amelyre szintén jogot formálunk,

nem egyedül azért, mert magyar érdekeket akarunk szolgálni ezzel, hanem azért is, mert ilyen pénzügyi belekapcsolása az itteni gazdasági élet vérkeringésébe általános közgazdasági szempontból is csak áldásos lehet.

A mezőgazdasági termelés terén a magyar gazdának minden tekintetben egyenlő elbánást kérünk. Minden mezőgazdasági szervben és szervezetben legyen a magyaroknak megfelelő képviselőjük, amit ma még sajnálattal nélkülözni vagyunk kénytelenek. Tegyük lehetővé azt is, hogy a földreform útján magyar igénylők is jussanak földhöz. A katonai célokra elvitt lovakat vagy mielőbb szolgáltatassák vissza, vagy adjanak értük megfelelő kártalanítást.

Nagyjában ezeket akartam leszögezni a szlovákiai magyarságnak az utóbbi hónapokban kialakult viszonyáról. Mielőtt befejezném szavaimat, reá kell térnem Pozsonynak, az ország fővárosának minden tekintetben rendezetlen helyzetére.

A bécsi döntés értelmében Pozsonyban az egyes népcsoportokat teljes egyenjogúság illeti meg. Mintha soha ilyen döntés nem történt volna meg — ezt állapíthatja meg bárki, aki körültekint a városházán, megfigyeli annak adminisztrációját és elfogulatlan nyílt szemmel szemléli a városban folyó életet.

Már a külsőségek cáfolnak rá az egyenjogúságra, amelyből minden téren a háromnyelvűség következne. Ennek sehol, így sem az uccák elnevezésében, sem a városi hivatalokban semmi nyoma sincs, csak itt-ott látható elbújtatva valamilyen magyar felirat. Arról most itt nem akarok szólni, hogy mint legutóbb tapasztaltuk, magáncégek magyar szövege táblái vagy például az Egyesült Magyar Párt táblája is úgynevezett felelőtlen elemek rombolásának váltak áldozatává. Ha azonban adófizetésről, sorozásról vagy más kötelezettségről van szó, akkor egyszerre tudnak magyarul az illetékes hivatalok.

Mindez a megboldogult csehszlovák rezsimre emlékeztet és annak szomorú hagyatékát szeretném ebben látni, amelyet mihamarább likvidáljanak.

A város felett ma kormánybiztos uralodik. Elismerem, hogy az elmúlt húsz év alatt, mikor a városházán csehszlovák politikai pártok korifeusai grasszáltak, ezek garázdálkodása a korrupció meghonosítá-

sával erkölcsi és pénzügyi téren egyaránt súlyos károkat okozott a városnak. A vasseprőre tehát okvetlenül szükség volt. A kormánybiztosi rendszer azonban szintén csődött mondott. A városi közigazgatás nem javult, a város anyagi helyzete még kevésbé, aminek kirívó bizonyága, hogy a pótdónak olyan hihetetlen mértékű emelését tervezték, amit a városnak már amúgy is túlon-túl megterhelt adófizetői képtelenek lennének elviselni.

Érthetetlen előttem, hogy a csehszlovák rezsimnek torzszülöttjét, a főjegyzői hivatalt a mostani kormányzat nem meri megbolygatni, hanem még bővítette is a hatáskörét. Legkevésbé sem akarom ezzel a főjegyzői hivatal bármely funkcionáriusát érinteni, akik bizonyára maguk is érzik helyzetük fonák, visszatetsző voltát.

A városházán uralkodó áldatlan állapotok semmi esetre sem válnak díszére sem a városnak, sem pedig az államnak, mert hiszen fővárosról van szó, amelyet követendő példaként kellene odaállítani minden más közület elé.

Egyben feltétlenül kitűnt a városházi uralom. Fittyet hánytak a bécsi döntésnek, amelyet utóvégre mégis csak két nagyhatalom hozott meg és egyenjogúság, de, egyenjogúság oda, magyarelles intézkedések hosszú scrozatával iparkodik azt a látszatot kelteni, mintha Pozsonyban már nem volna magyar és mintha Pozsonyhoz a magyaroknak nem volna semmi közük. Pedig vagyunk itten még vagy 30.000-en, amit egy pártatlan népszámlálás feltétlenül megállapítaná.

Az a bánásmód, amelyben a városházán a magyar tisztviselők részesülnek, a magyar nyelv mellözése minden vonalon, magyar munkásoknak minden felmondás vagy végkielégítés nélkül hosszú, kifogástalan szolgálat után máról holnapra való elbocsátása mind olyan intézkedések, amelyeket meg tudnék érteni, ha esetleg egy cezaromániától elvakult istentagadótól erednének, de nem tudok megérteni, ha papi talár fedi azt, aki akként rendelkezik. Az Isten szolgálja akármilyen hivatalt töltsön is be, elsősorban Isten szolgálja marad!

A pozsonyi városházán az állam repulációja érdekében is mielőbb rendet kell teremteni, ami nemcsak abban áll, hogy a mi egyenjogúságunknak minden téren érvényt kell szerezni, hanem a legteljesebb

mértékben jóvá kell tenni mindazt, amit az egyenjogúság sérelmére a magyar népcsoport összességének és egyeseknek kárára elkövettek.

Tárgyilagos iparkodtam lenni mindezek előadásában. Nem vetem fel a kérdést, diszkriminációból erednek-e ezek a sérelmek vagy nem. Mélységesen fájlalom azonban, hogy a ma itt velünk magyarokkal országszerte tapasztalható bánásmód azt a hitet látszik igazolni, hogy aki bántja a magyart, azt nem érheti semmilyen megtorlás, sőt ellenkezőleg az dicsérendő és jutalmazandó cselekményt követ el.

Most, hogy sok aktuális vajudó kérdés rendezéséről folyik a magyar és szlovák delegációk között a tárgyalás és az azokon kialakult kedvező légkör remélni engedi a mindkét felet kielégítő megoldást, fokozottan kívánatos, hogy sem a hatóságok, sem magánosok részéről ne történjenek semmi olyan, ami megzavarhatná ezt a hangulatot

Arra kérem az igen tisztelt kormány minden tagját, intézkedjenek ilyen irányban és különösen azt akadályozzák meg, hogy helyrehozhatatlan következményekkel járó intézkedések történjenek. Elsősorban az állampolgársági kérdésre gondolok. Értesülésem szerint a visszacsatolt területre illetőségüektől állandóan vonják meg a

munkaengedélyt és állandóak a kiutasítások, holott a reményem szerint legközelebb tető alá kerülő állampolgársági egyezmény más irányú megoldást fog hozni. A munkaengedélyek, kiutasítások kérdésében függesszék fel tehát egyelőre a határozathozatalt és ne tegyenek elhamarkodott intézkedéssel szerencsétlenül és földönfutóvá száz meg száz magyart. Ez valóban szerény kérés!

Befejezésül pedig mint olyan magyart, aki éppúgy keresztény nemzeti alapon áll, mint a szlovák kormány és annak programja, az Úristenhez fordulok: Ember tervez, de nem az ember végez, akármilyen nagy is legyen a hatalma. Ez mindég csak végez, mint minden, ami az ember földi léteivel összefügg. Sorsunk az Úristen kezében van!

Elsősorban tőle kérem tehát az itteni magyarok sorsának jobbra fordulását, aminek eléréseig az eddigi önfegyelemmel, békétűrőssel és kitartással vállaljuk a ránk háruló küzdelmeket. Azért vállaljuk így, mert nekünk éppúgy, mint minden európai magyarnak nemcsak magyar nemzeti, de európai is a hivatásunk. Ennek tudata segít át a rosszindulató emberi mesterkedések akadályain és erősíti meg abban az örök hitünkben, hogy mindenkor megálljuk helyünket ott, ahová az Úristen akarata helyezett.

